

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน
ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
**THE GUIDELINES FOR LOCAL WISDOM MUSEUM LEARNING
RESOURCE ADMINISTRATION OF MAETHA WITTHAYAKHOM
SCHOOL, MAETHA DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE**

ศักดิ์นรินทร์ รักอ่อน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2563

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ឆ្នាំ ២០២២ ថ្ងៃ ទី ២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០២២

(ស្នើសុំ ឱ្យប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់)

លេខប័ណ្ណបញ្ជាក់ ២០២២/២២២២

គេបង្គាប់ឱ្យប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់ ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ តាមការបង្គាប់របស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់បានត្រឹមត្រូវ ក្នុងការបោះឆ្នោត ក្នុងកម្មវិធីបោះឆ្នោតជាតិ ឆ្នាំ ២០២២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០២២

(លេខប័ណ្ណបញ្ជាក់ ២០២២/២២២២ ប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់)

សមាជិក ២០២២

(សមាជិក ២០២២ ប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់)

សមាជិក ២០២២

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

លេខប័ណ្ណបញ្ជាក់ ២០២២/២២២២ ប្រើប្រាស់ប័ណ្ណបញ្ជាក់

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

សមាជិក ២០២២

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน
ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย ศักคีนรินทร์ รักอ่อน

สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรปรุฬห์ วิชาวัครวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระหลัก

บทคัดย่อ

การศึกษา ครั้งนี้ เป็น การศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ และ 3) เสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และ มิติที่ 4 ด้านการบริการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปบรรยายแบบพรรณนา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีสภาพการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มาก โดยมีสภาพการบริหารจัดการ มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน อยู่ในระดับมาก มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร อยู่ในระดับมาก และมิติที่ 4 ด้านการบริการ อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความต้องการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการบริหารจัดการ ในมิติที่ 2 ด้านโครงสร้างและแผนงาน อยู่ในระดับปานกลาง มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร อยู่ในระดับมาก และมิติที่ 4 ด้านการบริการ อยู่ในระดับมาก

2. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มีการบริหารจัดการใน มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและ

แผนงาน โดยการจัดโครงสร้างการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดควมวิสัยทัศน์ และบริหารงานตามแผนงานที่วางไว้ มิตินี้ 2 ด้านการมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้จากสถาบันการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ และปราชญ์ท้องถิ่น มิตินี้ 3 ด้านทรัพยากร จัดบุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม บริหารงบประมาณตามแผนงาน จัดแสดงโบราณวัตถุ ป้ายนิทรรศการ และวิดิทัศน์ คัดแยกและบำรุงรักษาโบราณวัตถุอย่างถูกวิธี มิตินี้ 4 ด้านการบริการ ไม่คิดค่าบริการสำหรับพระภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษาในเครื่องแบบ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือการเข้าชมเป็นหมู่คณะ มีกิจกรรมบรรยายพิเศษ จัดทำเอกสาร แผ่นพับ เว็บไซต์ และเฟชบุ๊ก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์

3. แนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มิตินี้ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน จัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ โครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ มิตินี้ 2 ด้านการมีส่วนร่วม เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สถาบันการศึกษา ร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ มิตินี้ 3 ด้านทรัพยากร กำหนดโครงสร้างและหน้าที่การปฏิบัติงาน เสนอของบประมาณสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จัดคลังโบราณวัตถุ ทำทะเบียนควบคุม จัดนิทรรศการและวิดิทัศน์ที่สอดคล้องกับโบราณวัตถุ มีการสาธิตวิธีการทำ วิธีการใช้งาน จัดมุมพักผ่อน และมุมถ่ายรูป มิตินี้ 4 ด้านการบริการ จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จัดทำเอกสารประกอบการศึกษา จัดนิทรรศการเคลื่อนที่บริการชุมชน จัดชมรมมัลลเทศก์ จัดทำเว็บไซต์และเฟชบุ๊กประชาสัมพันธ์ และจัดจำหน่ายของที่ระลึกจากผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

คำสำคัญ : การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้, พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน

The Title The Guidelines for Local Wisdom Museum Learning Resource Administration
of Maetha Witthayakhom School, Maetha District, Lamphun Province

The Author Saknarin Rak-on

Program Educational Administration

Independent Study Advisor Asst. Prof. Dr. Chakparun Wicha-akkharawit Chairman

ABSTRACT

The objectives of this mixed method research were to investigate the contexts of and needs in the administration of the Local Wisdom Museum Learning Resource of Maetha Witthayakhom School in Maetha district, Lamphun province, to examine the administration of the learning resource by agencies with best and excellent practices, and to propose an administration guideline of the learning resource to the school. The study was based on the four dimensions of the balanced scorecard principles. The four dimensions include planning and structure, participation, resources, and services. The research instruments consisted of a questionnaire, an interview, and a workshop. The quantitative data were statistically analyzed for mean and standard deviation. The content analysis was used to analyze the qualitative data and the results were summarized descriptively. The research results are as follows.

1. The administration contexts of the learning resource were found to be at a high level, with the planning and structural dimension at a high level, the participation dimension at the highest level, the resource dimension at a high level, and the service dimension at the highest level. The administration needs were at a high level, with the planning and structural needs at a moderate level, the participation needs at the highest level, the resource needs at a high level, and the service needs at a high level.

2. For the administration of the learning resource by the agencies with best practices, the first dimension, planning and structure, was that the administrative structural administration was systematic with vision and administrative achievements as planned. For the second dimension,

the participation focused on community participation and creation of a learning network from museum and cultural learning institutes as well as from administration folk scholars. The third dimension, resources, involved allocation of personnel according to their specialization, budget management, exhibitions of antiques, exhibition signboards, video production, and correct classification and maintenance of antiques. The fourth dimension, services, dealt with service charge waiver for monks and novices, priests, students in uniforms, the disabled, the elderly, or group visitors; special lecture activities; production of brochures; and creation of a website and Facebook account to promote learning and public relations.

3. For the administration guidelines of the learning resource, the first dimension should be about the formation of strategic and operation plans, and learning promotion activities and projects. The second dimension should involve invitations of specialists in communities and educational institutions as guest speakers. The third dimension should be related to designating of structures and operational responsibilities, proposals of budget support from local administration organizations, creation of antique inventory, registration of antiques, exhibitions and video presentations of antiques, demonstrations on how to use, and creation of a relaxation and photography corner. The fourth dimension should include organizations of special lectures, learning promotion activities, mobile exhibitions for community services, and curator training; producing relevant educational documents; creation of a website and Facebook account for public relations; and sales of souvenirs from local products.

Keywords: Learning Resource Administration, Local Wisdom Museum

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ เสนอแนะ รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดเวลาที่ทำการศึกษา

ขอขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำเนา หมั่นแจ่ม อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์ ดร.สังวาลย์ วังแจ่ม อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ และ ดร.สุดาภรณ์ สืบสุติน ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษเขตมัธยมศึกษา เขต 35 ที่กรุณาให้คำปรึกษา เสนอแนะ ตรวจสอบพิจารณาแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง และนักเรียน โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ผู้อำนวยการและเจ้าที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชยทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ศักดิ์นรินทร์ รักอ่อน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	๗
ABSTRACT.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๑๐
สารบัญภาพ.....	๑๑
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)	56
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	57
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการ	
แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียน	
แม่ทาวีทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	57

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
ขั้นตอนที่ 2	ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ.....	64
ขั้นตอนที่ 3	การเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	69
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ตอนที่ 1	ผลการศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	72
ตอนที่ 2	ผลการศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ	101
ตอนที่ 3	ผลการเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	110
5	สรุปผลการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	115
	สรุปผลการศึกษา.....	115
	อภิปรายผลการศึกษา.....	118
	ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา.....	126
บรรณานุกรม.....		127
ประวัติผู้วิจัย.....		136
ภาคผนวก.....		137
	ภาคผนวก ก ราชานามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ.....	138

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ข เครื่องมือในการศึกษา แบบสอบถามเพื่อการศึกษา เรื่อง สภาพและ ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	139
ภาคผนวก ค เครื่องมือในการศึกษา แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษา เรื่อง บริหาร จัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ.....	150
ภาคผนวก ง ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา.....	155
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่น.....	160

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	จำนวนร้อยละของสถานภาพทั่วไปในการตอบแบบสอบถาม.....	95
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของสภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนในแต่ละมิติ.....	96
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของความต้องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	99
จ.1	ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งฉบับเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	155
จ.2	ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ.....	158
จ.1	ค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน.....	160

สารบัญภาพ

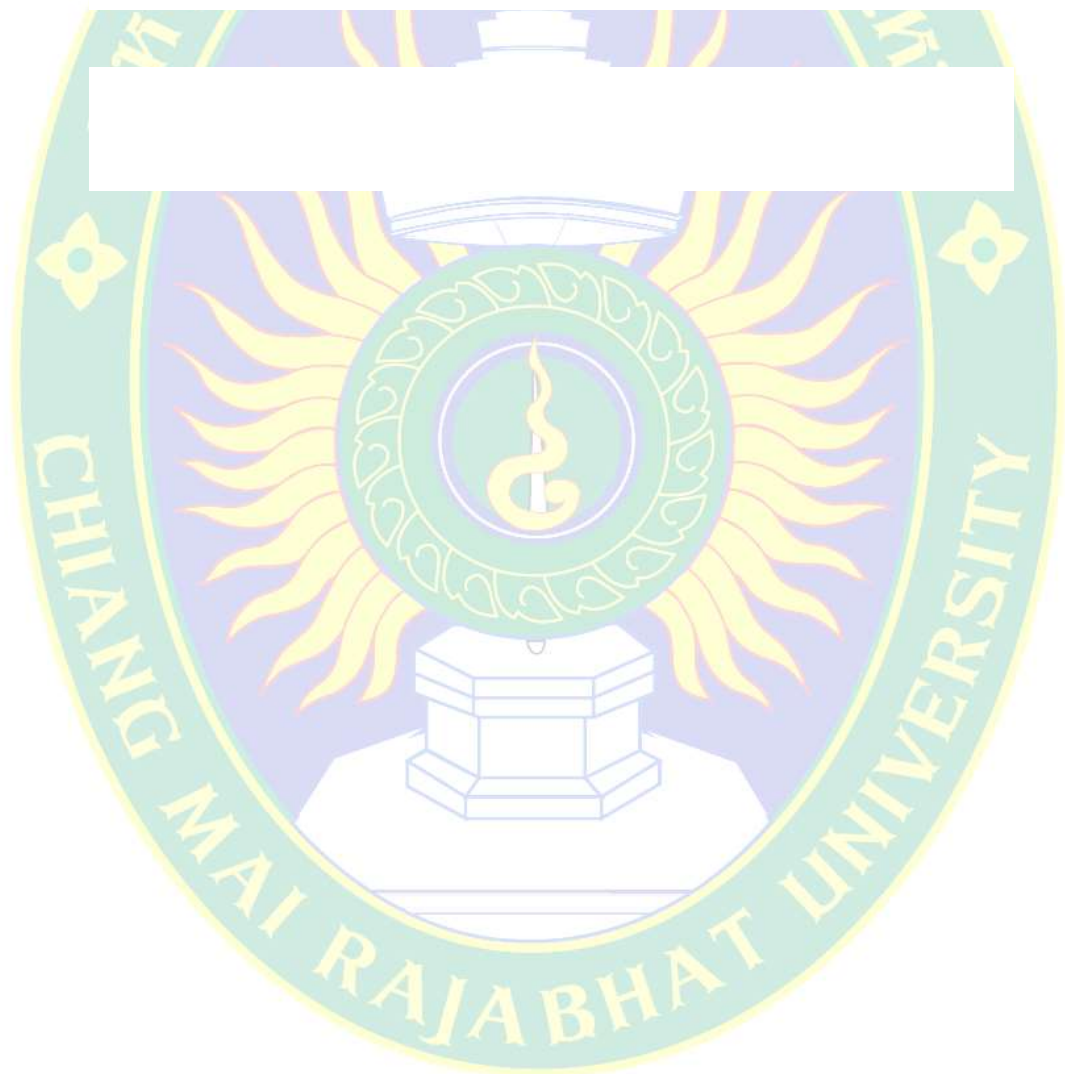
ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	56
4.1 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนจัดแสดงภายในอาคารไม้หลังเก่า เมื่อ พ.ศ. 2533	73
4.2 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่จัดสร้างใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2558.....	73
4.3 หมวดที่ 1 หมวดเงินตราต่างประเทศ.....	74
4.4 หมวดที่ 2 เงินไทย.....	75
4.5 หมวดที่ 3 หมวดเครื่องมือสื่อสาร.....	75
4.6 หมวดที่ 4 หมวดเครื่องมือสำคัญ.....	76
4.7 หมวดที่ 5 หมวดพระเครื่องพระบูชา.....	76
4.8 หมวดที่ 6 หมวดภาพประวัติพิพิธภัณฑ์.....	77
4.9 หมวดที่ 7 หมวดเอกสารสำคัญและตำราโบราณ.....	78
4.10 หมวดที่ 8 หมวดหีบบรรจุของ	78
4.11 หมวดที่ 9 หมวดเครื่องใช้ทองเหลือง.....	79
4.12 หมวดที่ 10 หมวดของใช้โบราณ.....	80
4.13 หมวดที่ 11 หมวดอาวุธโบราณ.....	80
4.14 หมวดที่ 12 หมวดประวัติครูบาศรีวิชัย.....	81
4.15 หมวดที่ 13 หมวดประวัติราชวงศ์จามเทวี.....	81
4.16 หมวดที่ 14 หมวดดนตรีพื้นเมือง.....	82
4.17 หมวดที่ 15 หมวดของเล่นเด็ก	82
4.18 หมวดที่ 16 หมวดตู้พิเศษ 1.....	83
4.19 หมวดที่ 17 หมวดเครื่องเงิน.....	84
4.20 หมวดที่ 18 หมวดของใช้ผู้สูงอายุ.....	85
4.21 หมวดที่ 19 หมวดตู้พิเศษ 2.....	85
4.22 หมวดที่ 20 หมวดตู้พิเศษ 3.....	86

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.23 หมวดที่ 21 หมวดเครื่องวัด ดวง.....	86
4.24 หมวดที่ 22 อุปกรณ์เกี่ยวกับช้าง.....	87
4.25 หมวดที่ 23 หมวดเครื่องมือคัดสัตว์.....	87
4.26 หมวดที่ 24 หมวดกระดูกสัตว์ 1.....	88
4.27 หมวดที่ 25 หมวดเครื่องใช้ทั่วไป.....	88
4.28 หมวดที่ 26 หมวดเครื่องมือช่างไม้.....	89
4.29 หมวดที่ 27 อุปกรณ์ทอผ้า.....	89
4.30 หมวดที่ 28 หมวด เครื่องจักรสารที่ประณีต.....	90
4.31 หมวดที่ 29 หมวดตะเกียงโบราณ.....	90
4.32 หมวดที่ 30 หมวดอุปกรณ์ดักและบรรจุน้ำดื่ม.....	91
4.33 หมวดที่ 31 หมวดกระดูกสัตว์ 2	91
4.34 หมวดที่ 32 หมวดภาพเก่า.....	92
4.35 หมวดที่ 33 หมวดเครื่องปั้นดินเผา.....	92
4.36 หมวดที่ 34 หมวดวิถีชีวิตชาวบ้าน.....	93
4.37 หมวดที่ 35 หมวดเครื่องแกะสลัก.....	93
4.38 หมวดที่ 36 หมวดอุปกรณ์ทำนา.....	94
4.39 การจัดแสดงในส่วนความสำคัญของพื้นที่ก่อนเป็นพิพิธภัณฑ์สถาน.....	104
4.40 การจัดแสดงในส่วนปฐมกำเนิดนามนครหริภุญไชย.....	104
4.41 การจัดแสดงในส่วนแดนดินถิ่นก่อนเป็นหริภุญไชยด้วยป้ายนิทรรศการ.....	105
4.42 การจัดแสดงในส่วนแดนดินถิ่นก่อนเป็นหริภุญไชยด้วยโบราณวัตถุ.....	105
4.43 การจัดแสดงในส่วนแรกเริ่มหริภุญไชยด้วยป้ายนิทรรศการ.....	106
4.44 การจัดแสดงในส่วนแรกเริ่มหริภุญไชยด้วยโบราณวัตถุ.....	106
4.45 การจัดแสดงในส่วนความรุ่งเรืองของแคว้นหริภุญชัยด้วยป้ายนิทรรศการ.....	107
4.46 การจัดแสดงในส่วนความรุ่งเรืองของแคว้นหริภุญชัยด้วยโบราณวัตถุ.....	107
4.47 การจัดแสดงในส่วนหริภุญไชยต้นธารแห่งล้านนาด้วยป้ายนิทรรศการ.....	108

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.48 การจัดแสดงในส่วนผ้าในพระพุทธรูปเพื่อการอนุรักษ์เพื่อสืบสารความศรัทธา จากโบราณวัตถุ และการสาธิตการซ่อมบำรุง.....	109
4.49 การจัดแสดงในส่วนศิลาจารึกในภาคเหนือ โดยการจัดแสดงศิลาพร้อม ป้ายนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับที่มา ความสำคัญ และข้อความ บนศิลาโบราณ.....	109

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564 ได้กำหนดแนวทางสำหรับการพัฒนาประเทศที่สำคัญไว้ว่าจะต้องยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยพัฒนาอยู่บนรากฐานของการใช้ภูมิปัญญา และนวัตกรรม โดยการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องจนเกิดทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ผ่านทรัพยากรที่เหมาะสม และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560, น. 1-22) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษา ในหมวด 4 มาตรา 22 ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 25 ว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562, น. 8-7)

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2579 มีจุดเน้นในการพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริม คุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ดังนั้นจึงต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สามารถจัดการศึกษา จัดกิจกรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ที่ทุกภาคส่วนทั้งภาคเอกชน สถานประกอบการ สถาบันศาสนา มูลนิธิ และองค์กรต่าง ๆ ได้ร่วมกันสร้าง จนสามารถให้บริการ

คนทุกช่วงวัยได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 11-3) ซึ่งในการพัฒนาการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ มีการพัฒนาและจัดบริการแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างทั่วถึงและคุ้มค่า โดยมีสถาบัน และองค์กรต่าง ๆ ทุกภาคส่วนเป็นเครือข่ายร่วมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544, น. 3-8)

แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเราอาจเป็นทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต อาจเกิดขึ้นเองในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, น. 64) สามารถจำแนก ได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่อยู่ภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจัดและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของแต่ละสถานศึกษา มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับศักยภาพและบริบทของสถานศึกษา ตัวอย่างของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องปฏิบัติการ ศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แหล่งธรรมชาติในสถานศึกษา ฯลฯ และแหล่งเรียนรู้ นอกสถานศึกษาและในวิถีชีวิต ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือห้องเรียนและเป็นวิถีชีวิตชุมชน การจัดให้นักเรียนเข้าศึกษาองค์ความรู้ ต้องมีการประสาน การสร้างความร่วมมือ เป้าหมายในการศึกษาและการใช้บริการที่ชัดเจน ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาและวิถีชีวิต เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถานที่ราชการ แหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน หอสมุด ฯลฯ (นิตยาพร จันทร์อุดม, 2555, น. 36-37) การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำกัดในด้านเพศและวัยของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรงและการได้ลงมือปฏิบัติจริงจากแหล่งกำเนิดองค์ความรู้โดยตรงก่อให้เกิดองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ แหล่งเรียนรู้จึงเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลข่าวสารและเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทักษะคติ เพื่อเกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่ หรือเกิดมุมมองใหม่ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, น. 64-65)

พิพิธภัณฑ์จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รวมองค์ความรู้ของศาสตร์ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม มาจัดแสดงเป็นนิทรรศการในรูปแบบต่าง ๆ (อัจจิมา หนูคง, 2559, น. 183-184) เพื่อให้บริการด้านความรู้และสร้างความเพลิดเพลินในการศึกษาเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวทั้งทางด้านสังคมและทางด้านวิชาการให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (สโรชา เมฆอรุณ, 2557, น. 16) โดยการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นความรู้ที่หาไม่ได้จากการเรียนรู้ในห้องเรียนซึ่งจะเป็นการช่วย

เปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พิพิธภัณฑน์ไม่ว่าจะเป็นของรัฐ องค์กรชุมชน เอกชนนิติบุคคล มูลนิธิ หรือ เอกชนส่วนบุคคลล้วนแล้วแต่มีจุดประสงค์พื้นฐานเบื้องต้นในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งในด้านสังคม และวัฒนธรรม กายภาพ และชีวภาพ (ชันยาภรณ์ โพธิภาวิน, 2557, น. 347) ที่นำเสนอผ่านการจัดแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้เข้าศึกษาสามารถได้ศึกษาสามารถจับต้องสัมผัสได้ สร้างเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แสง สี เสียง ประกอบ ทำให้การเข้าชมเกิดความสนุกสนานและให้ความรู้ พิพิธภัณฑน์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตและเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดี (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2556) พิพิธภัณฑน์หรือพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นจึงจัดเป็นกลไกที่สำคัญสำหรับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบที่ให้ความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียนและยังเป็นการอนุรักษ์ในด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์สิ่งของที่มีความหมายทางวัฒนธรรมไม่ให้กระจัดกระจายหรือสูญหายไปทำให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้เกิดการสร้างความร่วมมือและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน และเป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (นเรนทร์ ปัญญา และสุวิภา จำปาวัลย์, 2556, น. 24)

พิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยครูสุพรรณ เตชะโสธ ด้วยแนวคิดที่ต้องการจะอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมเกษตรกรรม จากการเริ่มสะสมสิ่งของเครื่องใช้ตามความสนใจเป็นเบื้องต้น จากนั้นได้ขอรับบริจาคจากครู นักเรียน และผู้ใกล้ชิด นำมาจัดแสดงภายในอาคารไม้ที่สร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 จนถึง ปี พ.ศ. 2558 และได้มีการดำเนินการให้รื้อถอนอาคารพิพิธภัณฑน์หลังเก่าแล้วก่อสร้างใหม่โดยใช้วัสดุของเดิมบางส่วนและได้รับสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) และชมรมศิษย์เก่าแม่ทาวิทยาคม พร้อมด้วยชุมชน คณะครูนักเรียนและผู้ปกครอง (พิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาชาวบ้าน, 2560 และโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม, 2560) ซึ่งพิพิธภัณฑน์แห่งนี้จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียนภายนอก สถานศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑน์ จำนวน 38 หมวดหมู่ (นเรนทร์ ปัญญา และ สุวิภา จำปาวัลย์, 2556, น. 52) ประกอบด้วย ประวัติพิพิธภัณฑน์ เครื่องไม้ที่สำคัญ เงินตรา ศาสนา พระเครื่อง ตำราโบราณ เอกสารค้นคว้า อุโมงค์ขุนตาน เครื่องมือสื่อสาร ภาพเก่า ภาพพระบรมรูปของใช้ผู้สูงอายุ เครื่องเงิน เครื่องจักรสานที่ประณีต เครื่องใช้ทองเหลือง อาวุธโบราณ เครื่องมือดักสัตว์บก ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เครื่องมือดักสัตว์น้ำ ของเล่นเด็ก ตะเกียงโบราณ เครื่องมือชั่งวัดตวง เครื่องกลการเกษตร อุปกรณ์ในการทำนา บ้านจำลองวิถีชีวิต เครื่องดนตรีพื้นเมือง เครื่องมือประกอบอาชีพทั่วไป อุปกรณ์เกี่ยวกับช้าง เครื่องมือช่างไม้

อุปกรณ์ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา อุปกรณ์บรรจุน้ำ ของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ของใช้โบราณ หมวดพิเศษ 1 หมวดพิเศษ 2 และหมวดพิเศษ 3 (งานออกแบบสื่อและสิ่งพิมพ์โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม, 2560) ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดแสดงคุณค่าแห่งวิถีชีวิตสังคมเกษตรกรรมของคนลุ่มน้ำแม่ทาที่จัดได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ผู้ที่เข้าศึกษาเรียนรู้ได้อย่างดี และจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอแม่ทากอีกด้วย (สมบุญ ทิพรังศรี, 2561)

ผู้ศึกษา ในฐานะที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ซึ่งเป็นผู้ใช้แหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่าแหล่งเรียนรู้นี้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในเขตพื้นที่และนอกเขตพื้นที่ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยเปิดให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ จากการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้เร่งเห็นว่าพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ยังขาดกระบวนการบริหารจัดการที่ดีในบางส่วน ได้แก่ การเสริมการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างทั่วถึง การจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ การจัดนิทรรศการที่ดึงดูดความสนใจ และการดูแลรักษาโบราณวัตถุตามหลักวิชาการ เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เพื่อได้แนวทางในการบริหารจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาและนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ข้อมูลสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2. ได้การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทวียาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

3. ได้แนวทางในการบริหารจัดการที่เหมาะสมต่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทวียาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

4. สามารถนำผลการศึกษาไปใช้พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทวียาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษา ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ โรงเรียนแม่ทวียาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษา ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรในการศึกษา เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 356 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ทวียาคม จำนวน 31 คน

2.1.2 นักเรียนโรงเรียนแม่ทวียาคม จำนวน 325 คน

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ นักบริหาร และนักวิชาการ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย

2.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน

2.2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนแม่ทวียาคม จำนวน 8 คน

2.2.3 คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนแม่ทวียาคม จำนวน 6 คน

2.2.4 ศึกษาพิเศษสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จำนวน 1 คน

2.2.5 ตัวแทนจากพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 คน

2.3 หน่วยงานที่มีการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ตำบล ในเมือง จังหวัดลำพูน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาสภาพและความต้องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ และการเสนอแนะเป็นแนวการบริหาร

จัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ัญญประเสริฐ, 2560, น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจ ของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทางพานำชม
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

4. ขอบเขตด้านเวลา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาการศึกษาและเก็บข้อมูล ในภาคเรียนที่ 1

ปีการศึกษา 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง การบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ด้วยการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ประกอบด้วย

1.1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน หมายถึง การบริหารโครงสร้างการบริหาร การกำหนดจุดหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงาน แผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อใช้ดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1.2 ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก และการมีผู้นำ ทำกิจกรรมในท้องถิ่น เพื่อสร้างความร่วมมือในดำเนินงานของจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1.3 ด้านทรัพยากร หมายถึง การบริหารทรัพยากรบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร วัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา การจัดแสดง นิทรรศการ สื่อ วัสดุเทคโนโลยี และสถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ ในการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1.4 ด้านการบริการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดแสดงป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้บริการบริการนำชม เส้นทาง การนำชม การประชาสัมพันธ์ การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่มของแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2. สภาพ หมายถึง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียน แม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่มีการปฏิบัติที่เป็นจริงในปัจจุบัน

3. ความต้องการ หมายถึง ความประสงค์ในการพัฒนาการปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนให้ดียิ่งขึ้น

4. หน่วยงานที่มีการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ หมายถึง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเปิดให้บริการความรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ

5. แนวทางการบริหารจัดการ หมายถึง แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัด

ลำพูนด้วยหลักการการบริหารแบบสมดุลง 4 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และมิติที่ 4 ด้านการบริการ

6. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่ได้รวบรวมโบราณวัตถุมาจัดแสดงเกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาชาวบ้านในสมัยต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้แก่หน่วยงานภายนอก ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และได้เรียบเรียงเนื้อหา สรุปประเด็นและนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้
 - 1.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
 - 1.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้
 - 1.4 ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์
 - 2.1 ความหมายของพิพิธภัณฑ์
 - 2.2 รูปแบบของพิพิธภัณฑ์
 - 2.3 ความสำคัญของพิพิธภัณฑ์
 - 2.4 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
 - 3.1 ความหมายของการบริหารจัดการ
 - 3.2 ความสำคัญของการบริหารจัดการ
 - 3.3 หลักการบริหารจัดการ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม สังเคราะห์และสรุปผลการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และได้นำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

1. ความหมายของแหล่งเรียนรู้

การจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกรักยสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม และน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิตสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560, น. 20) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการเรียนรู้ของคาร์ล รอเจอร์ส (Carl Rogers) การที่จะพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลได้นั้นจะต้องอยู่ในสถานะที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ ฉะนั้นจึงควรที่จัดบรรยากาศที่ผ่อนคลายเอื้อต่อการเรียนรู้และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, 2561, น. 131-141) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การมีแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิด ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีทักษะการแสวงหาความรู้และสามารถจัดการความรู้ได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับแก่ผู้เรียน (เพลินพิศ สมสกุล, 2559, น. 33) แหล่งเรียนรู้เหล่านี้ได้มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร แหล่งความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเองและได้ลงมือปฏิบัติเอง จนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ในสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (2555, น. 1) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม ซึ่งอาจเป็นสภาพ หรือ สถานที่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, น. 64) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเราในสังคมที่เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งเป็นทั้งสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ศิริญา เลียบคง (2560, น. 21) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง บุคคล หรือสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลทางวิทยาการและเป็นนวัตกรรมทางความรู้ที่ช่วย

สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ช่วยส่งเสริมทักษะ เสริมสร้างกระบวนการทางความคิด เกิดประสบการณ์จากการเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง จนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามความสนใจอย่างเต็มตามศักยภาพ

จิระพล พุกกัน (2559, น. 23) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สามารถจัดประสบการณ์ จัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การดำเนินชีวิตในประจำวัน นักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนตามกระบวนการเรียนการสอน หรือเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจได้

ธิดารัตน์ นาคบุตร (2553, น. 14) อธิบายว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่จัดเก็บรวบรวมซึ่งเป็นสถานที่หรือศูนย์ที่รวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีการกำหนดเวลาเรียนที่ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน เช่น ห้องสมุดประชาชน หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่จัดเก็บและรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ อาจเป็น บุคคล สถานที่ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเรา เช่น ห้องสมุดประชาชน หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นแหล่งที่จัดประสบการณ์ จัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจจนเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามความสนใจอย่างเต็มตามศักยภาพ

2. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

การจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน กลุ่มปกติ กลุ่มด้อยโอกาสที่มีความยากลำบากและขาดโอกาสได้มีโอกาสในการศึกษาและเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคล ได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุเป้าหมายถึงขีดสูงสุด มีความรู้ทักษะ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สามารถพัฒนาบุคคลดังกล่าวให้มีความรู้ความสามารถตามศักยภาพของเขาได้อีกทั้งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,

2560, น. 75-78) ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนจะต้องมีคุณภาพที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการจัดการศึกษาต้องเชื่อว่าเยาวชนทุกคนมีศักยภาพ และสามารถพัฒนาได้ จึงต้องช่วยกันค้นหาศักยภาพและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับทักษะตรงตามหลักสูตรผ่านการปฏิบัติจริง การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม และการได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (สลิตา รินสิริ, 2558, น. 1) ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้หลายทัศนะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, น. 64-65) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

- 1) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งการศึกษาที่ผู้เรียนจะได้ศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดเพศ และวัย
- 2) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งกำเนิดได้
- 3) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนจะเข้าไปศึกษาเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง หรือได้ลงมือปฏิบัติจริงได้
- 4) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนจะเข้าศึกษาเพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ ที่มีการคิดค้นขึ้นและยังไม่มีของจริงให้เห็น เช่น ศึกษาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เป็นต้น
- 5) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งให้ข้อมูลข่าวสารและเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทักษะคิด เพื่อเกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่ หรือเกิดมุมมองใหม่ได้

พันธ์ประภา พูนสิน (2552) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ในระดับสากล สามารถพัฒนาคุณลักษณะและทักษะความคิด ความเข้าใจ ทักษะคิด และค่านิยมที่ดี สร้างความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ และสามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้เรียน ดังนี้

- 1) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริงจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว และท้องถิ่น
- 2) ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ทำให้เกิดการเห็นคุณค่า และเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน
- 3) ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในระดับท้องถิ่นสู่ความรู้ระดับสากลและสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม

4) ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

5) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในองค์กร ท้องถิ่น บุคคล และครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น

6) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เกิดลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ดวงพร ปวงมาลา (2557, น. 8) ได้สรุปและอธิบายเกี่ยวกับ ความสำคัญของการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่มีความหลากหลาย

2) แหล่งเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมากขึ้น เกิดจากการใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้

3) แหล่งเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

4) แหล่งเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนจนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล

5) แหล่งเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการคิดให้แก่ผู้เรียน เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ

6) แหล่งเรียนรู้ช่วยปรับเปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา และช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ส่งผลให้สัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

7) แหล่งเรียนรู้ช่วยพัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองให้กับผู้เรียน ในการค้นหาข้อมูล

8) แหล่งเรียนรู้ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งในด้านวิชาการ ด้านเนื้อหา ด้านเจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณแก่ผู้เรียน โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

คณิต เขียววิชัย (2557, น. 64-67) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย

2) แหล่งเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) แหล่งเรียนรู้เป็นส่วนช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

4) แหล่งเรียนรู้เป็นส่วนช่วยสร้างเสริมประสบการณ์จากภาคปฏิบัติ

5) แหล่งเรียนรู้เป็นส่วนช่วยสร้างเสริมองค์ความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตลอดเวลา และต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับสู่ประสบการณ์จริงได้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ใฝ่เรียนรู้ มีแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งในเรื่องที่สนใจมากขึ้น เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เกิดทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้าอิสระและการศึกษาด้วยตนเอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ อีกทั้งยังช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติของครูผู้สอนและนักเรียนในการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาปกติให้ดีขึ้น สร้างผู้เรียนให้รู้จักเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์และพัฒนาในวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น จนเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนในท้องถิ่นขึ้น

3. ประเภทของแหล่งเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้เกิดเฉพาะการเรียนในห้องเรียน โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น การเรียนรู้จากนอกห้องเรียน การเรียนรู้ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่บุคคลสร้างขึ้น การจัดสภาพแวดล้อม สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ (รัตน สาสินธุ์, 2560, น. 1574) สถานศึกษาจึงได้มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างหลากหลายตามบริบทของสถานศึกษาเอง เช่น หากมีพื้นที่บริเวณกว้างขวางอาจเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้เป็นสวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนสัตว์ ศูนย์กีฬา หรือจัดเป็นที่เรียนที่อ่านหนังสือเคลื่อนที่ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้หลายทัศนะซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

คำ วงศ์เทพ (2554, น. 14) ได้อธิบายและสรุปเกี่ยวประเภทของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา คือ แหล่งเรียนรู้ที่จัดขึ้นไว้อยู่ภายในสถานศึกษา ได้แก่ อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาสร้างขึ้น เช่น

สวนเกษตร สนามกีฬา สวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น และสถานที่ส่งเสริมการค้นคว้าต่าง ๆ ที่จัดสร้างขึ้นไว้ในสถานศึกษา

2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา คือ แหล่งเรียนรู้ที่อยู่ภายนอกสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนในการประกอบการเรียนการสอนได้ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ อุทยานการศึกษา สถานที่ราชการ สถานที่เอกชน สถานประกอบการ สวนสาธารณะ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และยังรวมไปถึงบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านศิลปะการฟ้อนรำ ด้านดนตรีพื้นเมือง ด้านการละเล่นที่มีในท้องถิ่น ด้านการฝีมือ ด้านหัตถกรรมที่มีในท้องถิ่น เป็นต้น โดยผู้เรียนจะได้รับทั้งความรู้และประสบการณ์ตรงจากการศึกษา

นิตยาพร จันทรอุดม (2555, น. 36-37) ได้อธิบายและสรุปเกี่ยวกับประเภทของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งรู้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ที่อยู่ภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาได้จัดและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามศักยภาพและบริบทของสถานศึกษา ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องปฏิบัติการ ศูนย์พัฒนาการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แหล่งธรรมชาติในสถานศึกษา ฯลฯ

2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาและในวิถีชีวิต ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากห้องเรียนและเป็นวิถีชีวิตชุมชน การจัดให้นักเรียนได้เข้าศึกษาเรียนรู้ต้องมีการประสานความร่วมมือ มีเป้าหมายในการศึกษาและการใช้บริการที่ชัดเจน ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาและวิถีชีวิต เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถานที่ราชการ แหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน หอสมุด ฯลฯ

นิตา นิมวงษ์ (2559, น. 5-6) ได้อธิบายว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถใช้ได้ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาเพื่อนำมาใช้ช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลทั่วไปในชุมชนที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และมีประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ขาวนา ขาวสวน ขาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภูมิสงฆ์ ศิลปิน เป็นต้น

2) แหล่งเรียนรู้ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง สถานที่สำคัญที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ ธนาคาร โรงงานอุตสาหกรรม โรงมหรสพ ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน เป็นต้น

3) แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ลำห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เป็นต้น

4) แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณีและความเชื่อ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมในสังคมที่สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ประจำวัน เป็นต้น

สุนันทา กิ่งบุตร (2554, น. 18-19) ได้อธิบายและสรุปเกี่ยวกับประเภทของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้สามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลและองค์กรในชุมชน คือ บุคคล คณะหรือตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ ที่มีความรู้ มีความสามารถเฉพาะด้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ แนวคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนได้ ยกตัวอย่าง เช่น ตัวแทนด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ตัวแทนภาครัฐหรือหัวหน้าส่วนราชการ คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในองค์กรต่าง ๆ ผู้ที่มีความชำนาญการพิเศษหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น พระภิกษุสงฆ์ หรือผู้นำศาสนาต่าง ๆ ผู้นำชุมชน และคณะบุคคลจากสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น

2) แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรสัตว์ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ ฝายชลประทาน อุทยานแห่งชาติ ศูนย์อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น

3) แหล่งเรียนรู้ประเภทอาคาร สถานที่ และสิ่งก่อสร้าง คือ อาคาร สถานที่ หรือสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีในอดีตและสร้างขึ้นในปัจจุบัน ยกตัวอย่าง เช่น โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑ์ พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร ศูนย์ราชการ โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา ตลาดอนุสาวรีย์ โรงงานอุตสาหกรรม ศาลหลักเมือง เรือนจำ สถานีตำรวจ สวนสาธารณะ และสวนสัตว์ เป็นต้น

4) แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อวัฒนธรรม คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ยกตัวอย่าง เช่น สื่อการเรียนรู้

ประเภทต่าง ๆ นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่มีในชุมชน เช่น ห้องสมุดประชาชน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ระบบเครื่องยนต์ต่าง ๆ ระบบคอมพิวเตอร์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

5) แหล่งเรียนรู้ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี คือ แหล่งเรียนรู้ทางสังคมที่สามารถแสดงถึงความเป็นอยู่ ความเชื่อ วิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ยกตัวอย่าง เช่น ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน ตรีพื้นเมือง การแสดงพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ พิธีทางศาสนา ประเพณีความเชื่อ ศิลปกรรม การแกะสลัก เครื่องปั้นดินเผาภาพวาด และภาพเขียน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แหล่งเรียนรู้สามารถแบ่งออกได้หลากหลายรูปแบบตามมุมมองของแต่ละบุคคล จากการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงรวบรวมประเภทของแหล่งเรียนรู้และสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียนของสถานศึกษา แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้แก่ผู้เรียน โดยแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษานี้เป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนสำคัญในการช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้และเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ผู้เรียน เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ สนามกีฬา สวนสุขภาพ สนามเด็กเล่น สวนเกษตร สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา ฯลฯ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนที่สถานศึกษาจัดสร้างขึ้นและจัดเก็บไว้ในสถานศึกษา ซึ่งรวมไปถึงบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนที่มีในสถานศึกษาอันได้แก่ครูที่มีความรู้ความชำนาญ

2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ภายนอกสถานศึกษาที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ประกอบการเรียนการสอน เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งวัฒนธรรมประเพณี ตลาด ธนาคาร ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของชุมชนที่จัดเป็นแหล่งให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากประสบการณ์ตรงที่มีอยู่ภายนอกสถานศึกษา

โดยแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษานี้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูล วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำรงชีวิต วิทยาการ นวัตกรรม และสาระสำคัญในการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคล สถานที่

สื่อนวัตกรรม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และทรัพยากรทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

4. ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ซึ่งอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่แตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนและเป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน สามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ (ชวนพิศ พร้อมสุข, 2559, น. 62) ดังนั้น แหล่งเรียนรู้จึงเป็นส่วนสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด ได้ปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง อันเกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน และมีบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (พิมลมาศ ยะอนันต์, 2557, น. 392-393) จึงได้มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงค์ (2554, น. 21-22) ได้กล่าวเกี่ยวกับประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ว่าแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทั้งในสถานศึกษาและชุมชนทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดเป็นมิติที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ชีวิตและก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์และสังคม การได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างนิสัยรักการรักการอ่าน สร้างการศึกษาค้นคว้าและสามารถที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามศักยภาพ ตามความพร้อมและโอกาสของแต่ละบุคคล โดยแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ ช่วยเสริมสร้างความรู้ความคิด วิทวิทยาการ และประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตได้ เนื่องจากแหล่งเรียนรู้มีอยู่มากมายทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาถ้ารู้จักแนะนำและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ยกตัวอย่าง เช่น ดิน ไม้ในโรงเรียนเพียงหนึ่งดินสามารถสอนให้ผู้เรียนได้หลายเรื่อง เช่น การสังเกตลักษณะลำต้น ใบ ดอก การดูแลรักษา ประโยชน์ และยังเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ด้วยวิธีการอื่น ๆ ได้ เช่น จากการสัมภาษณ์จากการโรงหรือครูที่มีความรู้

เรื่องค้นไม่ถึงชื่อ ชนิด วิธีการดูแลรักษาประโยชน์ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย ผู้เรียนสามารถรับรู้และเกิดองค์ความรู้ที่คงทน แหล่งเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย หากสถานศึกษาไม่สามารถจัดแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและมีคุณภาพแล้ว การจัดการเรียนรู้ก็ไม่สามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรได้

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2553, น. 8-9) ได้รวบรวมและสรุปประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 1) แหล่งเรียนรู้ช่วยสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนและเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนทำให้การเรียนมีความสนุกและมีความน่าสนใจมากขึ้น
- 2) แหล่งเรียนรู้ช่วยเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้
- 3) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับความสนใจตามความถนัดของตนเอง
- 4) แหล่งเรียนรู้ช่วยเปิดโอกาสทางการเรียนให้ผู้เรียนสามารถที่จะได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความรักในการทำงาน และสามารถทำงานเป็น
- 5) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและต่อสถานศึกษาสามารถเข้าใจสภาพปัจจุบันและปัญหาของท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน นำไปสู่ทัศนคติที่ดีในการปรับปรุงท้องถิ่นของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
- 6) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากแหล่งกำเนิดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในชุมชนของตนเองเพราะผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง
- 7) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำกัดเพศและวัย
- 8) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดการประหยัดทรัพยากรทางการศึกษาในการศึกษาหาความรู้ที่ต้องเดินทางไกลและประหยัดงบประมาณ
- 9) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อผู้คนในท้องถิ่น
- 10) แหล่งเรียนรู้ช่วยส่งเสริมคุณธรรม การอยู่ร่วมกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยสร้างความผูกพันของคนในชุมชน

11) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งที่ดีและมีคุณค่าในชุมชน ช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อไปได้

12) แหล่งเรียนรู้สามารถสร้างโอกาสในท้องถิ่นให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ได้รู้จักประสานประโยชน์ซึ่งกัน

13) แหล่งเรียนรู้ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้ความสามารถ และสติปัญญาของตนเองเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่น

วสันต์ สุธรรม (2559) ได้อธิบายว่าแหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่มีสาระเนื้อหาที่เป็นข้อมูลความรู้ที่ทำให้เกิดการเปิดโลกทัศน์ที่กว้างไกล ช่วยให้เกิดความสนใจในเรื่องต้องการศึกษา

2) แหล่งเรียนรู้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ให้ทั้งสาระ ความรู้ ก่อให้เกิดทักษะและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วมากยิ่งขึ้น

3) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ในการศึกษาประเภทต่าง ๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เรียนสามารถที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในการหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยไม่จำกัด เพศ วัย ระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน

5) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาองค์ความรู้จากแหล่งกำเนิดหรือแหล่งต้นตอขององค์ความรู้ เช่น จากโบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑ์ พระพุทธรูป โบสถ์ และวิหาร เป็นต้น

6) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาองค์ความรู้เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง หรือได้ลงมือปฏิบัติจริง ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และสร้างความใฝ่รู้ของผู้เรียน เช่น จากการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ การซ่อมแซมเครื่องยนต์ เป็นต้น

7) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ ที่ได้รับการคิดค้นขึ้นและยังไม่มีของจริงให้เห็น เช่น การดูภาพยนตร์ วิดีทัศน์ หรือสื่ออื่น ๆ ในเรื่องการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่

8) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้คนในท้องถิ่นกับผู้เข้าศึกษาในการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถสร้างความรู้สึกลึกให้เป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วม เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้

9) แหล่งเรียนรู้ช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมอันดีเพื่อก่อให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่ สร้างจิตนาการและความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน

10) แหล่งเรียนรู้ช่วยประหยัดเงินของผู้เรียนจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและใช้ทรัพยากรในการเรียนรู้ในชุมชนให้ประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่รวบรวมข้อมูล ข่าวสาร เนื้อหา สารสาระ ประสพการณ์ ทักษะ กระบวนการที่มีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมของผู้เรียน สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ง่ายตามอัธยาศัย ตามความสนใจ ตามความต้องการในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนเองโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ เพศ อายุ และเกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายและทรัพยากรในการเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาค้นคว้าทางการเรียนรู้และให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแหล่งกำเนิดขององค์ความรู้ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากสภาพจริงซึ่งเป็นการช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากในการเรียนรู้ เกิดความสนใจพิเศษต่อการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจ เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่รวดเร็วและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้จริง เนื่องจากเป็นการได้รับองค์ความรู้จากการมีมิติสัมพันธ์ และการได้ลงมือในการปฏิบัติจริง ผู้วิจัยจึงรวบรวมและสรุปประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ ได้ดังนี้

1) แหล่งเรียนรู้สามารถสร้างความสนใจ สร้างแรงจูงใจ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจัดเป็นสิ่งที่เร้าให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วมากขึ้น

2) แหล่งเรียนรู้สามารถเสริมสร้างประสบการณ์ ทักษะ กระบวนการในการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้เรียน เนื่องจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้าจากสถานที่จริงและจากแหล่งต้นกำเนิดองค์ความรู้

3) แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระ ไม่มีขอบเขตเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยที่ไม่จำกัดเวลา สถานที่ วัย เพศ ของผู้เรียนซึ่งสามารถศึกษาได้ตามความสนใจ ตามความถนัด ตามความต้องการซึ่งถือว่าการเปิดโอกาสทางการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

4) แหล่งเรียนสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้โดยตรง เช่น แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความหวงแหนและร่วมพัฒนาในแหล่งเรียนรู้ ชุมชน สังคม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

5) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบความชอบ ความถนัด และสามารถเลือกแนวทางในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตตามความสนใจ ตามความต้องการของตนเองได้

6) แหล่งเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างทักษะ กระบวนการ องค์ความรู้แก่ผู้เรียนจนสามารถเกิดการเรียนรู้และพัฒนาเป็นวิทยาการใหม่ แนวคิดใหม่ เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน

7) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้เกิดการประหยัดในค่าใช้จ่ายและทรัพยากรในการศึกษา เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์

1. ความหมายของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งที่รวมองค์ความรู้ของศาสตร์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น มาจัดแสดงเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน ทั้งที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรม สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต โดยจัดแสดงผ่านวัตถุหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่มีการจัดแสดงเป็นนิทรรศการในรูปแบบต่าง ๆ (อัจจิมา หนูคง, 2559, น. 183-184) มีการเก็บรักษาเพื่อเป็นการอนุรักษ์และนำไปจัดแสดงเป็นผลงานเพื่อสร้างความเพลิดเพลินเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งที่ใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิด และเผยแพร่องค์ความรู้ (เบญจพล บุญญากิพันธ์, 2558, น. 2245-2251) ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายความหมายของพิพิธภัณฑ์ไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2556, น. 78-79) อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์นั้นมีความหมายแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาซึ่งใช้ความเข้าใจร่วมกันของสังคมเป็นตัวกำหนดความหมาย เช่น ในสมัยแรกคนทั่วไปนิยมใช้ มิวเซียม ต่อมาจึงมีคำว่า พิพิธภัณฑ์สถาน และมีการเรียกย่อ ๆ ว่า พิพิธภัณฑ์ซึ่งความหมายโดยทั่วไปของคำว่า พิพิธภัณฑ์ นั้นในระยะแรกหมายถึง เป็นส่วนที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของต่าง ๆ จนในปัจจุบันได้มีการนิยามความหมายของพิพิธภัณฑ์จากนิยามของสภากาพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศ (International Council of Museums : ICOM) ที่หมายถึง องค์กรหรือสถาบันที่มุ่งให้บริการทางด้านการศึกษา และความเพลิดเพลินแก่บุคคลทั่วไปในเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น จัดเป็นองค์ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่ถูกสั่งสมสืบทอดกันมาจัดเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

เป็นการปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดองค์ความรู้นั้นไปสู่คนรุ่นใหม่ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่สำหรับการศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้แก่คนทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นพื้นที่ของการรักษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นการสร้างสรรค์อารยธรรมของมนุษย์ เป็นพื้นที่ของความทรงจำและการแสดงตัวตนตลอดจนเป็นการทำความเข้าใจถึงรากเหง้าวิถีชีวิตของตนเองทั้งด้านวัฒนธรรมและศิลปะ พิพิธภัณฑ์จึงเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ การศึกษาอดีต การมองอนาคต และกำหนดปัจจุบัน

นุชจิรี ศรีวิเชียร (2557, น. 8) อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ หมายถึง สถาบันถาวรที่ไม่จัดหาผลกำไรในการให้บริการแก่สังคม และเป็นสถานที่เปิดทั่วไปสำหรับประชาชน ซึ่งรวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้า วิจัย เผยแพร่ความรู้และจัดแสดงมรดกต่าง ๆ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของมวลมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า และสร้างความเพลิดเพลิน

ศิริเพ็ญ เขียมจรรยา (2555, น. 66-67) อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ หมายถึง สถานที่หรือองค์กรที่รวบรวม เก็บรักษาวัตถุที่มีค่า และให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้เข้าชม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการสนับสนุนในด้านการศึกษาของประชาชน

นเรนทร์ ปัญญา และ สุวิภา จำปาวัลย์ (2556, น. 18) อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ หมายถึง แหล่งที่รวบรวมวัตถุ สิ่งของ ข้อมูลหรือเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยรวมไปถึงสวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ และสวนสัตว์น้ำที่มีการนำมาจัดแสดงให้มีรูปแบบการนำเสนอที่ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับเรื่องราวและท้องถิ่น มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนและท้องถิ่น อย่างยั่งยืนต่อไป

นพรัตน์ แก้ววงษ์ษา (2556, น. 35) อธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ หมายถึง สถานที่เปิดให้บริการในด้านการศึกษาและสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่สาธารณชนทั่วไปในการเรียนรู้ถึงเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งรูปแบบในการให้บริการของพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นการให้บริการในด้านการศึกษาที่เปิดให้ผู้เข้าชมได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสิ่งจัดแสดงไว้ทั้งในส่วนที่เป็นนิทรรศการประจำและนิทรรศการชั่วคราว ที่มีการจัดเตรียมสิ่งของจัดแสดงให้อ่านย่นแก่ผู้ชมที่จะสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ พร้อมกับจัดให้มีการบริการเพิ่มเติมแก่ผู้ชมที่สนใจเป็นพิเศษ เช่น การจัดพิมพ์เอกสารความรู้มีการจัดเตรียมผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ในการให้ความรู้รายละเอียด การจัดวิทยากรนำชม เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์ หมายถึง แหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ จัดเก็บสิ่งที่ทรงคุณค่า และรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศิลปะ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่เกี่ยวกับมนุษย์

และสิ่งแวดลอม มาจัดแสดงและเปิดให้บริการในการศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้และสร้างความเพติดเพลินในการศึกษาหาองค์ความรู้ จัดเป็นแหล่งเรียนรูที่เปิดโอกาสให้แก่คนทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระและสามารถศึกษาได้ตลอดชีวิต

2. รูปแบบของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่รวบรวม จัดเก็บรักษาเอกสารและจัดแสดงนิทรรศการ เพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะในเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดลอมซึ่งจัดแสดงทั้งในรูปแบบของเนื้อหาและวัตถุซึ่งจัดแสดงไว้ให้เข้าศึกษาและหาองค์ความรู้แก่ผู้เข้าชม (จุฑามาศ แก้วพิจิตร, 2559, น. 32-59) ซึ่งในปัจจุบันมีการจัดแบ่งพิพิธภัณฑ์ได้หลากหลายสาขาทั้งจำแนกตามวัตถุการจัดแสดง จำแนกโดยลักษณะการบริหาร จำแนกโดยลักษณะของขนาดพื้นที่ในการจัดแสดงจำแนกโดยกลุ่มผู้เข้าชมที่มุ่งมั่นให้บริการ จำแนกโดยลักษณะวิธีการจัดแสดงนิทรรศการ จำแนกตามลักษณะภูมิศาสตร์ และตามเขตการปกครอง เป็นต้น (กัลยา ชองรัมย์, 2552, น. 40) ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทของพิพิธภัณฑ์ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

โซติมา ยามิ (2556, น. 11-13) อธิบายว่า การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์เป็นการทำให้เห็นความชัดเจนทั้งในด้านภาพลักษณ์ เนื้อหา และประเภทวัตถุที่อยู่ในความดูแลและจัดแสดง เพื่อให้ผู้เข้าศึกษาสามารถเลือกสรรได้ตามความสนใจและทำให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่อยู่ในแวดวงพิพิธภัณฑ์สามารถสร้างแนวทางในการพัฒนาได้ ซึ่งในการพัฒนานั้นจะอาศัยบริบทที่แตกต่างกันตามประเภทของพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ อีกทั้งยังทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายในความร่วมมือต่อไปในอนาคตด้วยการแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์สถานอาจแบ่งได้ 2 ทาง คือ

1) การแบ่งตามลักษณะการบริหาร

การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์โดยการใช้ลักษณะการบริหารเป็นการแบ่งตามสถานะของผู้เป็นเจ้าของเป็นหลักซึ่งบางพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลกลาง บางพิพิธภัณฑ์จัดตั้งโดยเฉพาะ ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์ของสถานศึกษา เป็นต้น บางแห่งเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล โดยแต่ละพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่ต่างกันซึ่งพิพิธภัณฑ์ที่สามารถจัดอยู่ภายใต้กลุ่มการบริหารแบ่งย่อยได้ ดังนี้

1.1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ คือ พิพิธภัณฑ์สำหรับสาธารณชนที่เกิดขึ้นในสมัยแรกในแต่ละประเทศ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่พัฒนามาจากพิพิธภัณฑ์ส่วนพระมหากษัตริย์ที่ตกทอดมาเป็นของรัฐบาลกลาง ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานของประเทศไทยซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานสากล ประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้าวิจัย การจำแนกประเภท การจัดทำและตรวจสอบทะเบียน การจัดระบบคลัง การสงวนรักษาวัตถุ การบริการ

การศึกษา การจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราวและถาวร การรักษาความปลอดภัย และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทุกด้านของชาติ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานประกอบด้วยความรู้ ด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ มานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา และวัฒนธรรม เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชาติและนานาชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชาติ และทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการจัดตั้งและพัฒนาพิพิธภัณฑ์สถานอื่น ๆ ด้วย

1.2) พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือ พิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นและบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เรื่องราวของท้องถิ่นนั้น ๆ และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์เมือง เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันการจัดการของพิพิธภัณฑ์โดยรัฐบาลกลางสามารถวางรากฐานในการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมของชาติได้อย่างเข้มแข็ง สร้างความสนใจและแนวคิดในการอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดในภูมิปัญญาไทย จึงทำให้เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ลักษณะนี้มากขึ้น

1.3) พิพิธภัณฑ์ของหน่วยงาน คือ พิพิธภัณฑ์ที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เรื่องราวของหน่วยงาน ซึ่งจัดแสดงลักษณะเนื้อหาวิชาการเป็นแบบเฉพาะเรื่อง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานศึกษา พิพิธภัณฑ์กระทรวง/กรม เป็นต้น

1.4) พิพิธภัณฑ์ของเอกชน คือ พิพิธภัณฑ์ที่บริหารจัดการโดยภาคเอกชนหรือส่วนบุคคล ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เรื่องราวของหน่วยงานเอกชนหรือวิชาการเฉพาะเรื่องของบุคคลนั้น ๆ ที่ให้ความสนใจ เช่น พิพิธภัณฑ์วัด พิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล ฯลฯ

2) การแบ่งตามประเภทของวัตถุที่รวบรวมหรือตามสาระวิชา

การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์โดยการใช้ลักษณะเนื้อหาทางวิชาการและประเภทของวัตถุที่รวบรวม ในสมัยแรกเริ่มนั้นพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมวัตถุหลากหลายประเภท เนื่องจากพัฒนาการทางด้านการศึกษายังไม่ก้าวหน้าและแตกแขนงไปมาก อย่างเช่นในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการแบ่งพิพิธภัณฑ์ตามลักษณะของวัตถุที่รวบรวมและสาระทางวิชาการด้วย ซึ่งพิพิธภัณฑ์ที่แบ่งประเภทโดยวิธีการนี้ มีดังนี้

- 2.1) พิพิธภัณฑ์ประเภททั่วไป
- 2.2) พิพิธภัณฑ์ประเภทโบราณคดี
- 2.3) ประเภทประวัติศาสตร์
- 2.4) ประเภทประวัติศาสตร์ศิลปะ
- 2.5) ประเภทมานุษยวิทยา/ชาติพันธุ์วิทยา/พื้นบ้าน
- 2.6) ประเภทศิลปะร่วมสมัย/สมัยใหม่
- 2.7) ประเภทเฉพาะเรื่อง

ศโรชา เหมอรุณ (2557, น. 10-11) อธิบายว่า การแบ่งพิพิธภัณฑสถานในสมัยเริ่มแรก กิจการนั้นมิได้มีการแบ่งแยกประเภทพิพิธภัณฑสถานซึ่งเป็นการรวมวิชาการทุกแขนงเอาไว้ ต่อมาเมื่อวิทยาการของโลกมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นและมีการรวบรวมของจำนวนมากและหลากหลายประเภทมากขึ้นจึงเริ่มมีการแบ่งประเภทขึ้น จากการสัมมนาของยูเนสโก (UNESCO) เรื่อง บทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑที่บราซิล พ.ศ. 2501 จึงได้แบ่งประเภทของพิพิธภัณฑตามประเภทสิ่งของที่รวบรวมไว้หรือกลุ่มสาระออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1) พิพิธภัณฑสถานศิลปะ (Art Museums) คือ พิพิธภัณฑที่เก็บรวบรวมผลงานศิลปะที่มีคุณค่า แสดงถึงวิวัฒนาการของศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะรวมทั้งความงามและเทคนิคในการสร้างสรรค์งานศิลปะของสกุลช่างต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้เกิดสุนทรียะ

2) พิพิธภัณฑสถานศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art Museums) คือ พิพิธภัณฑที่ครอบคลุมถึงศิลปะด้านต่าง ๆ ได้แก่ ศิลปะประยุกต์ สถาปัตยกรรม ศิลปะตกแต่ง ศิลปะอุตสาหกรรม งานหัตถศิลป์ หอศิลป์ และศิลปะการแสดง เป็นต้น

3) พิพิธภัณฑสถานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History Museums) คือ พิพิธภัณฑที่จัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของกลุ่มคน เช่น พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ บ้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์โบราณคดี เป็นต้น

4) พิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore Museums) คือ พิพิธภัณฑที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้มนุษย์แต่ละชาติมีความเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรม ซึ่งวัตถุที่เก็บรวบรวมไว้มีตั้งแต่เครื่องมือเครื่องใช้ วัตถุที่แสดงถึงความเชื่อในทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะการดำรงชีวิต ที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน และงานฝีมือ เป็นต้น

5) พิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museums) คือ พิพิธภัณฑที่จัดเก็บและจัดแสดงธรรมชาติวิทยาในทุกสาขา ได้แก่ ภูมิศาสตร์ พฤกษศาสตร์ วัตถุทางธรรมชาติ ตัวอย่างของพืชและสัตว์ต่าง ๆ ที่มีในธรรมชาติ รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับโลก ดิน น้ำ หินแร่ วนอุทยาน พิพิธภัณฑสัตว์น้ำและสัตว์บก เป็นต้น

6) พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museums of Science and Technology) คือ พิพิธภัณฑที่จัดแสดงพัฒนาการของความเจริญก้าวหน้าของวัตถุที่มนุษย์ได้คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้น ตัวอย่าง เช่น เครื่องจักร เครื่องกล ยานพาหนะ และเรื่องราวของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

7) พิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาค (Regional Museums) คือ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับท้องถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นต้น

8) พิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง (Specialized Museums) คือ พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวม และจัดแสดงวัตถุหรือเรื่องราวเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น เครื่องดนตรี แลง เครื่องถ้วย เป็นต้น

9) พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา (University Museums) คือ พิพิธภัณฑ์ที่สถานศึกษาได้เก็บรวบรวมเรื่องราว หัวข้อต่าง ๆ เพื่อใช้ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า ความรู้ของนักศึกษา นักวิชาการ ซึ่งจัดเก็บวัตถุต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้สะดวก แก่การศึกษาวิจัย บรรยาย สัมมนา เป็นต้น

กองอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรณี (2557, น. 4-5) ได้รวบรวมและสรุปการจำแนก ประเภทของพิพิธภัณฑ์ว่าสามารถจำแนกได้หลากหลายรูปแบบซึ่งพิพิธภัณฑ์สามารถจำแนก ประเภทได้ ดังนี้

- 1) การจำแนกโดยลักษณะการบริหาร สามารถจำแนกประเภท ได้ดังนี้
 - 1.1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งรัฐ (Government Museum)
 - 1.2) พิพิธภัณฑ์สถานเทศบาลนคร (Municipal Museum)
 - 1.3) พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัย (University Museum)
 - 1.4) พิพิธภัณฑ์สถานทหาร (Army Museum)
 - 1.5) พิพิธภัณฑ์สถานเอกชน (Independent or Private Museum)
 - 1.6) พิพิธภัณฑ์สถานพาณิชย์ (Commercial Company Museum)
- 2) การจำแนกโดยกลุ่มผู้เข้าชมที่มุ่งมั่นให้บริการ สามารถจำแนกประเภท ได้ดังนี้
 - 2.1) พิพิธภัณฑ์สถานการศึกษา (Educational Museum)
 - 2.2) พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Specialist Museum)
 - 2.3) พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับผู้เข้าชมทั่วไป (General Public Museum)
- 3) การจำแนกโดยลักษณะขนาดพื้นที่ที่ให้บริการ สามารถจำแนกประเภท ได้ดังนี้
 - 3.1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (National Museum)
 - 3.2) พิพิธภัณฑ์สถานภูมิภาค (Regional Museum)
 - 3.3) พิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น (Local Museum)

4) การจำแนกโดยลักษณะวิธีการจัดแสดง สามารถจำแนกประเภท ได้ดังนี้

- 4.1) พิพิธภัณฑ์สถานที่ยุติแสดงตามแบบมาตรฐานทั่วไป (Traditional Museum)
- 4.2) พิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง (Open-Air Museum)
- 4.3) พิพิธภัณฑ์สถานที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์มาแต่เดิม (Historic House Museum)

5) การจำแนกโดยวัตถุจัดแสดง สามารถจำแนกประเภท ได้ดังนี้

- 5.1) พิพิธภัณฑ์สถานทั่วไป (General Museum)
- 5.2) พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดี (Archaeology Museum)
- 5.3) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art Museum)
- 5.4) พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ (History Museum)
- 5.5) พิพิธภัณฑ์สถานชาติวงศ์วรรณา (Ethnography Museum)
- 5.6) พิพิธภัณฑ์สถานประวัติธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum)
- 5.7) พิพิธภัณฑ์สถานธรณีวิทยา (Geology Museum)
- 5.8) พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์ (Science Museum)
- 5.9) พิพิธภัณฑ์สถานทางทหาร (Military Museum)
- 5.10) พิพิธภัณฑ์สถานอุตสาหกรรม (Industrial Museum)

6) การจำแนกโดยแบ่งตามสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (ICOM) สามารถจำแนกได้ 9 ประเภท ดังนี้

- 6.1) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art Museum)
- 6.2) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art Museum)
- 6.3) พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History Museum)
- 6.4) พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore Museum)
- 6.5) พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museum)
- 6.6) พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museum of Science and Technology)
- 6.7) พิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาคหรือพิพิธภัณฑ์สถานประจำท้องถิ่น (Regional Museum)

6.8) พิพิธภัณฑ์สถานพิเศษหรือพิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง (Specialized Museum)

6.9) พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัย (University Museum)

7) การจำแนกรูปแบบการจัดพิพิธภัณฑ์โดยกรมศิลปากร สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ดังนี้

7.1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

7.2) พิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐ

7.3) พิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา

7.4) พิพิธภัณฑ์ในวัด

7.5) พิพิธภัณฑ์ของเอกชน

จากการศึกษาการจำแนกประเภทของพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีการจำแนกประเภทของพิพิธภัณฑ์ได้หลากหลายรูปแบบตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การจำแนกประเภทตามลักษณะการบริหาร การจำแนกกลุ่มผู้เข้าชมที่มุ่งมั่นให้บริการ การจำแนกตามลักษณะขนาดพื้นที่ในการให้บริการ การจำแนกตามลักษณะวิธีการจัดแสดง การจำแนกตามวัตถุประสงค์แสดง และการจำแนกตามสาระวิชา เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปประเภทของพิพิธภัณฑ์ตามเกณฑ์ของสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศ (International Council of Museums : ICOM) ที่แบ่งประเภทออกเป็น 9 ประเภท คือ

1) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและรวบรวมผลงานทางศิลปะที่แสดงถึงวิวัฒนาการของศิลปะ ประวัติศาสตร์ เทคนิค และความงามของศิลปะเอาไว้

2) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและรวบรวมศิลปะด้านต่าง ๆ ที่เป็นศิลปะประยุกต์ สถาปัตยกรรม ศิลปะตกแต่ง ศิลปะอุตสาหกรรม งาน หัตถศิลป์ หอศิลป์ ศิลปะการแสดง ฯลฯ

3) พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของกลุ่มผู้คนต่าง ๆ

4) พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและรวบรวมเกี่ยวกับมนุษยชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตั้งแต่เครื่องมือ เครื่องใช้ ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะการดำรงชีวิต การอยู่อาศัย การทำมาหากิน งานช่าง งานฝีมือ เป็นต้น

5) พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและจัดแสดงธรรมชาติวิทยาในทุกสาขา ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ด้านพฤกษศาสตร์ วัตถุและตัวอย่างที่มีในธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับโลก ดิน น้ำ หินแร่ วนอุทยาน เป็นต้น

6) พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museums of Science and Technology) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดเก็บและรวบรวมพิพัฒนาการของความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ที่คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้น

7) พิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาคหรือพิพิธภัณฑ์สถานประจำท้องถิ่น (Regional Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นที่รวบรวมและจัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

8) พิพิธภัณฑ์สถานพิเศษหรือพิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง (Specialized Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมและจัดแสดงวัตถุหรือเรื่องราวเฉพาะเรื่องที่สนใจ

9) พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา (University Museums) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สถานศึกษาจัดเก็บและรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ความสำคัญของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้จากวัตถุจริงที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์เป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระหายรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาการทุกระดับของการศึกษานับแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่วัยชรา (สุทธาสินี วัชรบูล, 2554) พิพิธภัณฑ์จึงทำหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาของสังคมและเผยแพร่ความรู้ไปยังสาธารณชน ซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัวในการสร้างกระบวนการจัดระบบวัตถุสิ่งของอย่างเป็นระเบียบและเน้นการศึกษาค้นคว้าวิจัย ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์ของประชาชนที่มาชม (ติกาหลัง สุขกุล, 2558, น. 100) ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

สโรชา เมฆอรุณ (2557, น. 16) อธิบายถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ว่า พิพิธภัณฑ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ให้บริการด้านความรู้ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป สร้างความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ และเป็นสถานที่เรียนรู้นอกห้องเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถใช้ศึกษาหาความรู้ได้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยพิพิธภัณฑ์จัดเป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้นอกตำราที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวทั้งทางสังคมและทางวิชาการให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

มณัญญา นวลศรี (2552, น. 39) อธิบายถึงความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ ว่า การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญที่สร้างความสนใจแก่ผู้ศึกษาทำให้เกิดการคิดการเปรียบเทียบกับระหว่างสิ่งใกล้เคียงและสร้างความนึกคิดของผู้ศึกษา และให้บริการทางการศึกษาซึ่งช่วยเป็นสิ่งเร้าในการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อสิ่งที่จัดแสดงและความอยากรู้อยากเห็นนี้ช่วยให้เกิดการเข้าถึงองค์ความรู้และสามารถสร้างองค์ความรู้ของตนเองได้

กองอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรณี (2557, น. 5) ได้อธิบายความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ตามหลักของกรมศิลปากรที่ได้กำหนดบทบาทหรือภารกิจของพิพิธภัณฑ์ คือ การแสวงหารวบรวม อนุรักษ์ วิจัยสื่อสารและจัดแสดงวัตถุที่เป็นหลักฐานของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งให้บริการการเรียนรู้ให้การศึกษาหาความเพลิดเพลิน และเพื่อพัฒนาสังคมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) บทบาทในการเสาะแสวงหาเก็บรวบรวม (Collecting) วัตถุที่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงหลักในด้านการอนุรักษ์ และทางด้านวิชาการ
- 2) บทบาทในการอนุรักษ์ (Conservation) วัตถุที่แสวงหาและรวบรวมมานั้นให้เป็นวัตถุที่คงความเป็นหลักฐานของมนุษย์ต่อไปได้ในอนาคต
- 3) บทบาทในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย (Research) รวบรวมเพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุนั้น แล้วนำมาประกอบเป็นหลักฐาน เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในแง่มุมที่พิพิธภัณฑ์นั้นกำหนดความรับผิดชอบไว้
- 4) บทบาทในการบันทึกข้อมูล (Record) และการจัดทำทะเบียนวัตถุ (Registration) เพื่อใช้ในการดูแลรักษา และเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และกระบวนการทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นวิชาการแก่บุคคลทั่วไปได้
- 5) บทบาทในการจัดแสดง (Exhibition) โดยการนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการที่ได้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย แล้วนำมาประกอบกับตัววัตถุที่เป็นหลักฐานสำคัญ ผสมผสานกับเทคนิควิธีการทางด้านการออกแบบนิทรรศการ ประกอบกับโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้เป็นนิทรรศการที่จะเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ และความเพลิดเพลิน
- 6) บทบาทในการบริการการศึกษาและการประชาสัมพันธ์ (Education and Public Relations) เป็นการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์รวบรวมมาเป็นองค์ความรู้และเผยแพร่ให้กับสาธารณชน ผ่านสื่อ นิทรรศการ เพื่อสร้างความง่ายในการเข้าใจและเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างสาธารณชนกับพิพิธภัณฑ์ให้มีความใกล้ชิด

อภิญา บัวสรวง (2539, น. 115-117 อ้างถึงใน สุทัศน์ พังประเสริฐกุล 2558, น. 30-32) กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญ บทบาท และหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ว่า พิพิธภัณฑ์เป็นส่วนที่

ให้บริการในการศึกษาค้นคว้าวิจัย จัดเก็บ สงวนรักษา จัดแสดง และให้บริการด้านต่าง ๆ แก่สังคม ช่วยให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด ผ่านการจัดกิจกรรมให้ความรู้และเอื้อประโยชน์ที่ทั่วถึงแก่บุคคลต่าง ๆ ในสังคม โดยมีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) บทบาททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสงวนรักษา อนุรักษ์จัดแสดงและให้การศึกษามรดกทางวัฒนธรรม นำมาซึ่งความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ และสามารถเสริมสร้างกำลังให้แก่คนในท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาไปได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพของตน ซึ่งบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ มี ดังนี้

1.1) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการสร้างเสริมจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

1.2) พิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรที่สงวนรักษาอนุรักษ์ไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.3) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.4) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการให้บริการการศึกษาให้แก่คนในท้องถิ่นและคนต่างถิ่นได้ศึกษาหาความรู้

1.5) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในท้องถิ่น

2) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ โดยพิพิธภัณฑ์มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของชาติได้ทั้งในส่วนกลางและในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งบทบาทที่พิพิธภัณฑ์มีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีหลายประการ ดังนี้

2.1) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการสร้างกิจกรรมเสริมภารกิจซึ่งเป็นการอนุรักษ์และสร้างกิจกรรมที่เป็นโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐและเอกชนได้

2.2) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทที่ส่งเสริมการลงทุนในด้านธุรกิจประเภทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจของพิพิธภัณฑ์

2.3) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการขยายอาชีพใหม่ เช่น การทำของที่ระลึก การแสดงเสริมกิจกรรมหลัก เป็นต้น

2.4) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม

2.5) พิพิธภัณฑ์มีบทบาทในการสร้างงานที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สำหรับเยาวชนและชุมชน

3) บทบาททางการเมือง ซึ่งพิพิธภัณฑ์ที่มีในท้องถิ่นจะมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกในด้านท้องถิ่นนิยมให้แก่คนในท้องถิ่น ปลุกฝังให้คนในท้องถิ่นเข้าใจถึงประวัติ

ความเป็นมา ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและเป็นการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้ศึกษาถึงรากเหง้าของตนเอง สร้างความเห็นคุณค่าของท้องถิ่นของตน เกิดความรู้สึกรักในถิ่นฐาน เป็นการยึดคนให้อยู่รวมกันเป็นการสร้างความมั่นคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ชาติ

นเรนทร์ ปัญญา และสุวิภา จำปาวัลย์ (2556, น. 24) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า เป็นส่วนที่ให้ความรู้และสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อกันร่วมคิด ร่วมกันตัดสินใจและร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น และใช้ในการศึกษาค้นคว้าร่วมกัน ดังนี้

- 1) เป็นกลไกสำคัญในการศึกษานอกระบบที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นและช่วยให้เกิดความสมดุลทางการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ
- 2) อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งของที่มีความหมายทางวัฒนธรรมไม่ให้เกิดกระจายหรือสูญหายเอาไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้
- 3) ช่วยกระตุ้นให้เกิดองค์ความรู้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่สืบทอดและสั่งสมกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และความรู้ที่เกี่ยวกับชุมชนอันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่คนในท้องถิ่นควรจะเรียนรู้จนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นหรือสังคม
- 4) ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่ความเคารพในความแตกต่างภายในสังคม
- 5) ปลุกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตัวเอง ท้องถิ่น และเชื่อมั่นในวัฒนธรรมของตน
- 6) สร้างความเข้าใจของวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ชี้ให้เห็นคุณค่าในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน และนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์
- 7) สร้างความร่วมมือและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งมีศักยภาพที่สามารถดูแลตนเอง ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถดูแลและรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามไม่ให้ถูกทำลาย
- 8) สร้างการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการท่องเที่ยวถือเป็นเพียงผลพลอยได้ที่เกิดจากพิพิธภัณฑ์ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้ อันเป็นการช่วยลดภาวะการย้ายถิ่นของคนในชุมชน

จากการศึกษาความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และการศึกษาองค์ความรู้ โดยพิพิธภัณฑ์จัดแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่เรียนรู้นอกห้องเรียนที่สามารถช่วยในการส่งเสริมศึกษาหาความรู้ได้ทั้งในด้าน

ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ สังคมและวิชาการต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมองค์รู้และเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าและส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา ผู้ศึกษาจึงรวบรวมและสรุปความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ไว้ ดังนี้

- 1) พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และนำเสนอองค์ความรู้นั้นสู่สาธารณะชนทั่วไปได้ศึกษาและเป็นสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้
- 2) พิพิธภัณฑ์ช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งของที่มีความหมายทางวัฒนธรรม มรดกของมนุษยชาติไม่ให้กระจัดกระจายหรือสูญหายเอาไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้
- 3) พิพิธภัณฑ์เป็นศูนย์ที่จะช่วยอนุรักษ์จัดแสดงและเป็นกลไกที่สำคัญในการให้การศึกษาหาความรู้ สร้างความเข้าใจต่อมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ มีจิตสำนึกรักในท้องถิ่นและช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ
- 4) พิพิธภัณฑ์ช่วยสร้างความรู้สึกรัก จิตสำนึก การความเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรักถิ่นฐานทำให้คนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกันด้วยความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของชาติ
- 5) พิพิธภัณฑ์ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม

พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม เริ่มก่อตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยครูสุพรรณัน เตชะ โสด ซึ่งเริ่มจากการสะสมสิ่งของเครื่องใช้ตามความสนใจเป็นเบื้องต้น จากนั้นได้ขอรับบริจาคจากครู นักเรียน และผู้ใกล้ชิด จัดแสดงภายในอาคารไม้ที่สร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 โดยมีพ่อครูดาวเรือง ลังกาฟ้า และพ่อครูสุวรรณ สีนธูปญ เป็นครูใหญ่ และได้ทำพิธีเปิดป้ายพิพิธภัณฑ์ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2533 โดย ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อธิบดีกรมสามัญศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 นายอานวย อุดตระพยอม อาจารย์ใหญ่ ได้เลือกงานพิพิธภัณฑ์เข้าร่วมโครงการ “โรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (รพขส.)” และได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 15,000 บาท นำมาพัฒนาจนได้รับรางวัล โรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมดีเด่น ของเขตการศึกษา 8 ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก นายอำเภอแม่ทา ศึกษาธิการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในอำเภอแม่ทา ในการร่วมบริจาควัตถุสิ่งของเพื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือและได้รับบริจาคสิ่งของจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2537 เจ้าสังห์ไชย ณ ลำพูน ได้มอบสิ่งของเครื่องใช้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ พร้อมกับมอบเงินจำนวน

40,000 บาท เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์และได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้บริจาคและสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ และในปี พ.ศ. 2558 นางสาว วังแจ่ม ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้ดำเนินการให้รื้อถอนอาคารพิพิธภัณฑ์หลังเก่าแล้วก่อสร้างใหม่โดยใช้วัสดุของเดิมบางส่วนจากงบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) โดยท่านสมศักดิ์ ตาไชย เลขานุการ ได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนจำนวน 1,800,000 บาท และชมรมศิษย์เก่าแม่ทาวิทยาคม พร้อมด้วยชุมชน คณะครู นักเรียนและผู้ปกครอง ร่วมจัดถวายผ้าป่าสมทบการก่อสร้างอีกเป็นเงิน 292,023 บาท (โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม, 2560)

ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้เปิดใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียนภายนอกสถานศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดแสดงสิ่งในพิพิธภัณฑ์มี จำนวน 36 หมวดหมู่ คือ ประวัติพิพิธภัณฑ์ เครื่องไม้ที่สำคัญ เงินตรา ศาสนา พระเครื่อง ตำราโบราณ เอกสารค้นคว้า อุโมงค์ขุนตาน เครื่องมือสื่อสาร ภาพเก่า ภาพพระบรมรูปของใช้ผู้สูงอายุ เครื่องเงิน เครื่องจักรสานที่ประดิษฐ์ เครื่องใช้ทองเหลือง อาวุธโบราณ เครื่องมือดักสัตว์บก ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เครื่องมือดักสัตว์น้ำ ของเล่นเด็ก ตะเกียงโบราณ เครื่องมือช่างวัดดวง เครื่องกลการเกษตร อุปกรณ์ในการทำนา บ้านจำลองวิถีชีวิต เครื่องดนตรีพื้นเมือง เครื่องมือประกอบอาชีพทั่วไป อุปกรณ์เกี่ยวกับช้าง เครื่องมือช่างไม้ อุปกรณ์ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา อุปกรณ์บรรจุน้ำ ของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ของใช้โบราณ หมวดพิเศษ 1 หมวดพิเศษ 2 และหมวดพิเศษ 3 (นเรนทร์ ปัญญาภู และสุวิภา จำปาวัลย์, 2556, น. 52) เปิดให้เข้าชมทุกวัน ในเวลาราชการ ตั้งแต่ 08.00 น. ถึง 16.00 น. สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องราวในอดีตและอยากร่วมเดินทางเข้าไปค้นหาคุณค่าแห่งวิถีชีวิตสังคมเกษตรกรรมของคนลุ่มน้ำแม่ทา พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านแห่งนี้จึงเป็นพิพิธภัณฑ์เดียวที่จัดแสดงเรื่องราวสิ่งของเครื่องใช้ไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุดก็ว่าได้และนอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านยังนับว่าเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่สำคัญของอำเภอแม่ทาก็ด้วย (เทศบาลตำบลทาสบเส้า, 2560) อีกทั้งโรงเรียนยังใช้พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้ข่าวของและเรื่องราวต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์มาใช้สอนได้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียนและครูบาอาจารย์ รวมถึงคนท้องถิ่นของอำเภอแม่ทา (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2555)

จากการศึกษาเกี่ยวพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีการพัฒนาในด้านต่างอย่างต่อเนื่อง เช่น อาคารสถานที่ วัสดุสิ่งของ วัสดุการจัดแสดง เป็นต้น จนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและ

แหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ว่ามีการบริหารจัดการเป็นอย่างไร เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถใช้ศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

1. ความหมายของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถฝึกปฏิบัติให้ทำได้ เกิดทักษะการคิด เกิดทักษะการทำงาน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (พูนชัย ยาวีราช และ ประเวศ เวชชะ, 2559, น. 62) ซึ่งความหมายของการบริหารจัดการนั้น สามารถจำแนกออกตามความเข้าใจได้ โดย คำว่า “Management” อาจแปลว่า การจัดการหรือการบริหารหรือการบริหารจัดการก็ได้ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548, น. 23) ซึ่งได้มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

การดี อนันต์นาวี (2552, น. 1) อธิบายว่า การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยอาศัยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ร่วมกัน

มูนา จารง (2560, น. 27) อธิบายว่า การบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งทำหน้าที่วางแผนการจัดองค์การ จัดคนเข้าทำงาน สั่งการและควบคุมการทำงานให้กิจกรรมขององค์กรดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพโดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหารไว้

พระสกล ฐานธมโม (2556, น. 17) อธิบายว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่นำเอาทรัพยากรในการบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยปัจจัยหลัก คือ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยอาศัยลักษณะของการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร

อนุรัตน์ อนันทนาธร และปาริฉัตร ป้องโล่ (2559, น. 5) อธิบายว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย หรือ วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ที่องค์กรต้องการ รวมถึงการกำหนดโครงสร้างองค์กร การออกแบบและ

การมอบหมายงาน การจัดทีมงาน การสร้างกฎระเบียบกติกา การจัดระบบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับส่วนงานรวมไปถึงการออกแบบระบบการติดตามและการควบคุมการทำงาน การบริหารจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจและความเป็นหนึ่งเดียวของสมาชิกองค์กรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

กฤษฎรณณ์ โล้วชรินทร์ (2553, น. 3) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างคุ้มค่า

วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญาณ อินหวาง (2554, น. 3) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานที่ก่อให้เกิดความสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและสามารถให้การตอบสนองความต้องการ เช่น รูปของเงินเดือน ค่าตอบแทน และความคาดหวังในหน้าที่การงานของผู้ปฏิบัติได้ เพื่อให้เกิดขวัญ กำลังใจในการทำงาน มีการกำหนดทิศทางที่เป็นเป้าหมายร่วมกันจนสามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

สมคิด บางโม (2558, น. 59) อธิบายว่า การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

นภาพร ชันชนภา (2545, น. 7) อธิบายว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง กระบวนการของการประสานงานและรวบรวมกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงานของคนหลายคนเข้าด้วยกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่หลักเบื้องต้นของผู้บริหารหรือผู้จัดการ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การชักนำ และการควบคุม

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่าการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยใช้ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่ เงิน บุคคล วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน อย่างเหมาะสม โดยอาศัยเทคนิคและวิธีการที่มีคุณภาพ

2. ความสำคัญของการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการในสถานศึกษาของไทยในปัจจุบันได้บริหารจัดการตามกรอบข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนที่เก่ง ดี และมีความสุข (ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงค์, 2554, น. 11) นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการศึกษาที่

ต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการบริหารจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ผ่านเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และมีการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ รวมถึงส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรูปแบบ เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, 8-10) ดังนั้น การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะ เกิดการเรียนรู้ ตามตามศักยภาพ ซึ่งมีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารจัดการ ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน (2558, น. 324) อธิบายถึง ความสำคัญของการบริหารว่าการบริหารจัดการของสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษามากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลโดยอาศัยหลักการบริหารต่าง ๆ ตามสภาพการณ์ของสถานศึกษา

อนุรัตน์ อนันทนาธร และ ปาริฉัตร ป้องโล่ (2559, น. 2) อธิบายถึง ความสำคัญของการบริหารว่า การบริหารเป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการแปรเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้เป็นภารกิจในการที่จะใช้พัฒนา การบริหารทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีความต่อเนื่องและเป็นระบบมากขึ้น การบริหารทำให้องค์กรปรับตัวได้ สร้างความมั่นคงและความยั่งยืน

ปรัชญา เวสารัชช (2554, น. 3) อธิบายถึง ความสำคัญของการบริหารว่า การบริหารเป็นการบริหารจัดการที่มีระบบ แบบแผน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันดำเนินงาน ซึ่งมีรูปแบบ กระบวนการ ขั้นตอน กฎ กติกา และวิธีการดำเนินงาน มีทรัพยากรสนับสนุนและมีการประเมินผลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้

อรุณี ทองนพคุณ (2558, น. 10) อธิบายถึง ความสำคัญของการบริหารว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการจัดการอย่างเป็นระบบโดยอาศัยการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กฎ กติกาและวิธีการในการดำเนินงาน

มีทรัพยากรสนับสนุน มีกระบวนการประเมินผลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ดังนั้นการบริหารจัดการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการบริหารนั้นเป็นการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เกิดความประสบความสำเร็จในการดำเนินการ บรรลุเป้าหมายในการดำเนินงาน สร้างเชื่อมั่น สร้างความมั่นใจในการกิจต่าง ๆ ในการดำเนินงาน โดยมีผู้บริหาร บุคลากรและหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปแบบ ขั้นตอน มีกติกาและวิธีการในการดำเนินงาน มีทรัพยากรสนับสนุน มีกระบวนการประเมินผลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีความต่อเนื่องเป็นระบบ จนเกิดการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน เกิดความมั่นคง ยั่งยืน ในการดำเนินงาน

3. หลักการบริหารจัดการ

การศึกษาในยุคปัจจุบันไม่ได้จำกัดขอบเขตเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้นแต่จะต้องอาศัยการค้นคว้าจากสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย ผ่านเทคนิควิธีการที่เหมาะสม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลความรู้มากขึ้น (ยุพา กลสิริภักดิ์, 2556, น. 117) การจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญแหล่งหนึ่งในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีเอกลักษณ์ของตนเองที่มีหน้าที่และบทบาทในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของคนในสังคมให้สมบูรณ์และตอบสนองความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น (อลงกรณ์ จุฑาเกตุ, 2556, น. 1-2) ดังนั้น การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้จะต้องบริหารจัดการให้เป็นระบบ มีการวางแผน มีการจัดตั้งบุคลากรรับผิดชอบดูแล มีการควบคุมกำกับและติดตาม และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ (สายชล วัฒนเกษกรณ์, 2560, น. 462-463) ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาทฤษฎีและหลักการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ดังนี้

พยุง ใบแย้ม (2558, น. 89-90) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของ เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ที่เป็นหลักการบริหารใช้ได้กับการบริหารทุกรูปแบบการบริหารงานมีลักษณะเป็นสากล (Universal) ตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล์ ที่เป็นหลักการบริหาร 14 ประการ ดังนี้

- 1) การแบ่งงาน (Division of Work) เป็นการกำหนดภารกิจและความรับผิดชอบให้บุคลากรในองค์กร
- 2) มอบอำนาจความรับผิดชอบ (Authority) เป็นมอบหมายให้ผู้ปฏิบัติได้ทำตามบทบาทหน้าที่ และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น รวมทั้งคำนึงถึงการให้รางวัล และผลตอบแทนที่เหมาะสม

3) กฎระเบียบ (Discipline) เป็นการทำให้มีกฎและระเบียบ ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้มีความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการแนะนำและการนิเทศที่ดี

4) เอกภาพการสั่งการ (Unity of Command) ในการดำเนินงานควรได้รับคำแนะนำหรือคำสั่งจากผู้บริหารหรือหัวหน้างานเท่านั้น

5) เอกภาพของการกำหนดทิศทาง (Unity of Direction) ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางเป้าหมาย แต่ละงานให้ตรงตามวัตถุประสงค์

6) การรวมความสนใจของแต่ละคนให้เป็นหนึ่งเดียว (Subordination of Individual Interests to General Interest) เป็นการรวมความสนใจความมุ่งมั่นในการทำงานของคนในองค์กร

7) การให้รางวัลหรือค่าตอบแทนแก่บุคลากร (Remuneration of Personnel) เป็นการที่ผู้บริหารมีจัดรางวัลหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมเพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

8) การรวมศูนย์ (Centralization) องค์กรจำเป็นต้องมีการประสานงานหรือการสั่งการโดยอาศัยส่วนกลางและอาจมีการกระจายอำนาจด้วย

9) สายงานของการบริหาร (Scalar Chain) เป็นการกำหนดสายบังคับบัญชา เพื่อช่วยกำหนดทิศทางให้มีเอกภาพมากขึ้น

10) การลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Line Order) เป็นการวางคนให้เหมาะกับงาน ตรงตามกับสายงานเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการประสาน กำกับ และติดตามผล

11) ความเท่าเทียมกัน (Equity) ผู้บริหารจะต้องให้ความเท่าเทียมและยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนซึ่งจะส่งผลให้เกิดความซื่อสัตย์และการปฏิบัติงานที่ดี

12) ความมีเสถียรภาพของบุคลากร (Stability Tenure of Personnel) ผู้บริหารต้องคำนึงถึงเสถียรภาพ ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญและประสิทธิภาพในการทำงาน

13) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้บริหารต้องให้ผู้ปฏิบัติงานได้ริเริ่มสร้างสรรค์ให้สามารถทำงานได้บรรลุเป้าหมายมากที่สุด

14) การพัฒนาทีมงาน (Esprit De Corps) ผู้บริหารต้องสร้างทีมงานที่เข้มแข็งเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือและการประสานงานในการดำเนินงานที่ดี

คำ วงศ์เทพ (2554, น. 19-23) และศักดิ์ชัย เพชรแกมทอง (2556, น. 57) ได้กล่าวว่า การบริหารแหล่งเรียนรู้ตามระบบวงจรควบคุมคุณภาพ (Deming Cycle : PDCA) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan : P) เป็นขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล การระบุปัญหา และการวางแผนในการดำเนินงาน ทั้งในด้านเป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และทรัพยากรที่ต้องการในการดำเนินงาน เช่น

- 1.1) การกำหนดยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
- 1.2) การจัดประชุมบุคลากร
- 1.3) การความตระหนักและร่วมกันวางแผน
- 1.4) การจัดทำแผนงานโครงการ
- 1.5) การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน

2) ขั้นตอนการดำเนินงาน (Do : D) เป็นการนำแผนการบริหารการที่ได้กำหนดไว้แล้ว ไปสู่การปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

- 2.1) การพัฒนาบุคลากร
- 2.2) การระดมทรัพยากร การจัดวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้สนับสนุนส่งเสริม
- 2.3) การดำเนินการจัดการแหล่งเรียนรู้
- 2.4) การนิเทศ กำกับและติดตาม

3) ขั้นตอนการประเมินผล (Check : C) เป็นการวัดและประเมินผลการปฏิบัติเทียบกับเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสม เช่น

- 3.1) การวางกรอบการประเมิน
- 3.2) การประเมินผลการจัดการแหล่งเรียนรู้
- 3.3) การสรุปผลและจัดทำรายงาน

4) ขั้นตอนการพัฒนาและปรับปรุง (Act : A) เป็นการดำเนินการปรับปรุง แก้ไขสิ่งที่บกพร่อง ไม่เป็นไปตามแผน เช่น การนำจากการประเมินไปสู่การเริ่มต้นวงจรการวางแผนการทำงานใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ศิริชัย เลียบคง (2560, น. 13) ได้กล่าวถึง แนวปฏิบัติในการดำเนินการบริหารจัดการในใช้แหล่งเรียนรู้ว่าการบริหารจัดการการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาหรือในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้และให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าต่อผู้เรียน นั้นควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) มีประชาสัมพันธ์
- 2) มีการจัดหาทรัพยากร สารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี
- 3) มีการจัดเก็บให้เป็นระเบียบ

4) มีการผลิตคู่มือการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม

5) มีการจัดบริการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

6) มีการจัดกิจกรรม การแนะนำการใช้และรณรงค์การใช้แหล่งเรียนอย่างทั่วถึง

พยุง ใบแย้ม (2558, น. 77) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการและดำเนินการ อยู่ 8 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ คือ การร่วมคิดและร่วมกันตัดสินใจ กำหนดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีการกำหนดการใช้เวลาในการดำเนินการร่วมกันและจัดระเบียบการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม

2) ด้านการตัดสินใจเลือกแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน คือ การร่วมคิดและตัดสินใจในการใช้แหล่งเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับหลักสูตร บุคคลและเป้าหมายการใช้แหล่งเรียนรู้

3) ด้านการจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ คือ การรวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อกำหนดแบบแผนและระเบียบแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา รอบนอก

4) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ คือ การดำเนินงานสร้างและร่วมกันพัฒนา แหล่งเรียนรู้ให้มีความพร้อมในการให้บริการ

5) ด้านการให้บริการแหล่งเรียนรู้ คือ การบริการในส่วนของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการให้บริการเอกสารข้อมูลและโสตทัศนูปกรณ์ รวมถึงการบริการนำชม และการจัดกิจกรรม

6) ด้านการตรวจสอบ ติดตามควบคุมกำกับ คือ การตรวจสอบทบทวน การดำเนินการ

7) ด้านการสรุปรายงานผลการดำเนินการ คือ การนำผลตรวจสอบทบทวนการดำเนินงานมาสรุปเป็นรายงานผลการดำเนินการ รวมถึงข้อเสนอแนะที่สำคัญในการแก้ปัญหาการใช้ แหล่งเรียนรู้

8) การประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ คือ การบอกกล่าวในการใช้แหล่งเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินการ ผลการดำเนินการ และประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ แหล่งเรียนรู้ โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลายทั้งทางด้านการโฆษณา แจกเอกสาร ทางอินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ และทางหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

กานต์วี ชมเชย (2557, น. 13-16) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานว่า การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานควรมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น อยู่ 9 ประการ ได้แก่

1) โครงสร้างการจัดการ (Management Structure) เป็นการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวกับโครงสร้างของพิพิธภัณฑสถานซึ่งโครงสร้างการบริหารจัดการมักเป็นพื้นฐานของการลงมือปฏิบัติ ยกตัวอย่าง เช่น การจัดทำแผนผังง่าย ๆ หรือ การจัดทำชาร์ตการบริหารจัดการที่แสดงลำดับการมอบหมายหน้าที่และการแลกเปลี่ยนหรือส่งต่อข้อมูล

2) การทำงานเป็นทีม (Team Work) เป็นการส่งเสริมทัศนคติด้านการทำงานเป็นทีมเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการสื่อสารระหว่างกันในองค์กรและการยอมรับในเป้าหมายเดียวกันของคนในองค์กรนั้นซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานที่ดีจะต้องมีการทำงานเป็นทีมเกิดการพัฒนาวิสัยทัศน์ของสถาบันและการจัดให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

3) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Public Responsibility) การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานควรมีการจัดทำเอกสารเพื่อแสดงว่าพิพิธภัณฑสถานดำเนินการไปอย่างถูกกฎหมาย และเป็นการยืนยันว่าพิพิธภัณฑสถานไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อที่จะแสวงหาผลกำไรให้แก่เจ้าของพิพิธภัณฑสถาน (ยกเว้นพิพิธภัณฑสถานเอกชน) แต่เป็นไปเพื่อการบริการแก่สังคม

4) พันธกิจ (Mission Statement) พิพิธภัณฑสถานโดยทั่วไปจะสะสมวัตถุและมีบทบาทที่ที่ถูกกำหนดโดยรัฐหรือผู้มีอำนาจ หรือกล่าวได้ว่า ภารกิจพื้นฐานของพิพิธภัณฑสถานนั้นเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับวัตถุที่สะสม ภารกิจของพิพิธภัณฑสถานใหญ่มักจะมีการจำกัดความถึงขอบเขตของสิ่งที่สะสมซึ่งพันธกิจของพิพิธภัณฑสถานนั้นควรอธิบายได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานที่เกี่ยวข้องกับอะไร บริหารจัดการอย่างไร สะสมอย่างไร ดำเนินงานที่ไหน สะสมที่ไหนและเหตุใดจึงสะสม เป็นต้น โดยพันธกิจนี้ควรมีการทบทวนและมีการรับรองอย่างเป็นทางการและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ในภายหลัง

5) นโยบาย (Policies) นโยบายเป็นส่วนกำหนดกรอบหรือโครงสร้างการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นโยบายขององค์กรจำนวนมากนั้นอาจถูกวางไว้แบบหลวม ๆ เช่น นโยบายของรัฐบาลหรือมหาวิทยาลัยถูกวางนโยบายโดยรัฐ (ในกรณีของพิพิธภัณฑสถานของรัฐหรือของมหาวิทยาลัย) เป็นต้น

6) การบริหารจัดการทางการเงิน (Financial Management) พิพิธภัณฑสถานส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเงินของภาครัฐโดยมีกฎหมายและการบัญชีคอยควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม และมีผู้มีอำนาจของรัฐเป็นผู้ตัดสินใจในการบริหารการปฏิบัติงานด้านการเงิน

ให้เป็นไปตามกฎหมาย พิพิธภัณฑ์จำนวนไม่มากนักที่สามารถดำเนินงานควบคุมทิศทางทางการเงินได้ด้วยตนเอง ดังนั้น แผนทางการเงินได้ถูกนำมาใช้กันโดยทั่วไปในการจัดการทางการเงิน

7) จริยธรรมกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ (Museum Ethics and Management) มีประเด็นทางจริยธรรมบางประการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของพิพิธภัณฑ์ เช่น การบริหารเงินงบประมาณ การบริหารทรัพยากรต่างที่สะสม พิพิธภัณฑ์ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเงิน กระบวนการในการนำเงินงบประมาณมาใช้ และกระบวนการควบคุมงบประมาณและทรัพยากรที่มีเก็บรักษาไว้ มีบันทึกการใช้จ่ายทรัพยากร งบประมาณและปรับปรุงงบประมาณทุกครั้งด้วยความโปร่งใส ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดปัญหาและข้อเคลือบแคลงสงสัย

8) การวางแผน (Planning) การวางแผนพิพิธภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพนั้นควรเป็นการจัดเป็นกิจกรรมแบบองค์รวมที่ได้รวมเอาภาพรวมของพิพิธภัณฑ์ เช่น ประวัติศาสตร์พิพิธภัณฑ์ ภารกิจ การสะสม เจ้าหน้าที่ สิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ การสนับสนุน สังคม ชุมชน ผู้เยี่ยมชม สถานะทางสังคม ท้องถิ่นและอุปสรรคภายในและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงศักยภาพทางสังคมเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางของพิพิธภัณฑ์ในอนาคต

9) การสรุปความเห็น (Concluding Comments) งานพิพิธภัณฑ์เป็นงานที่มีการบริหารจัดการที่มีขอบเขตกว้างขวางและกิจกรรมทางพิพิธภัณฑ์ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเทคโนโลยี การเมือง กิจกรรมทางสังคม ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้เกิดการบริการที่มีความผู้เชี่ยวชาญในด้านพิพิธภัณฑ์และความสามารถในการรักษาทรัพยากรอันสำคัญ ผู้ดำเนินงานพิพิธภัณฑ์จำเป็นต้องมีทักษะทางวิชาการและการจัดการในการสนับสนุนภารกิจของพิพิธภัณฑ์ และมีทักษะทางการสื่อสารที่ดีเพื่อรับผิดชอบหน้าที่ในการอธิบายเนื้อหาหลักเนื้อหาจริงในเชิงวิเคราะห์ซึ่งเป็นที่เข้าใจยากสำหรับคนทั่วไปให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

มัญญา นวลศรี (2552, น. 43-46) ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ตามการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย

1) การวางแผน (Planning) คือ การดำเนินงานทั้งหมด เช่น การบริหารสำนักงาน งบประมาณ การบริหารจัดการ กิจกรรม ฯลฯ ซึ่งควรมีการวางแผนการดำเนินงานที่รอบคอบและเป็นระบบ

2) การจัดองค์กร (Organizing) คือ การจัดองค์กรให้มีความเหมาะสมทั้งขนาด จำนวนบุคลากร งบประมาณและผู้ให้บริการ

3) บุคลากร (Staffing) คือ การบริหารงานบุคคลโดยเป็นการส่งเสริมและการจัดบุคลากรภายในองค์กรให้เหมาะสมกับงาน มีการการสนับสนุนให้บุคลากรได้เสริมสร้าง

ความรู้อยู่ตลอดเวลาและได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นยอมทำให้นักกลางทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การอำนวยการหรือสั่งการ (Directing) คือ การนำนโยบายหรือแผนการทำงานมาปฏิบัติให้เกิดผลและเป็นรูปธรรม

5) การประสานงาน (Co-Ordinating) คือ การประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กรให้เกิดการทำงานสัมพันธ์กัน รวมถึงเป็นการระดมความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันทำงานทำให้นักกลางเกิดความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร

6) การรายงาน (Reporting) คือ การบันทึกผลการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการรวบรวมเป็นการหาข้อผิดพลาดและข้อเสนอแนะในการทำงานครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการทำงานในครั้งต่อไป

7) งบประมาณ (Budgeting) คือ การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด โดยต้องจัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็นของโครงการหรือนโยบายที่วางแผนไว้ในแต่ละปีเพื่อนำนโยบายที่เร่งกระทำมาก่อน ตามลำดับ

ในการบริหารจัดการมีปัจจัยพื้นฐานของการบริหารที่สำคัญ ดังนี้

- 1) คน (Man)
- 2) เงิน (Money)
- 3) วัสดุสิ่งของ (Material)
- 4) การจัดการ (Material)

ขวัญชนก ใจเสงี่ยม (2558, น. 8-11) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารแบบ 4M's ว่าเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน 4 อย่าง ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการกระบวนการจัดโดยมีความสำคัญ ดังนี้

1) คน (Man) จัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดเนื่องจากเป็นทรัพยากรหลักขององค์กร จัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านอื่น ๆ ได้แก่ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัสดุสิ่งของ เงินทุน และข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อใช้ในดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น จึงมีความจำเป็นมากในการอาศัยการรวมพลังของบุคลากรทุกคนในองค์กร การร่วมแรงร่วมใจประสานกันในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เกิดผลสำเร็จขององค์กร ซึ่งคนหรือบุคลากรในสถานศึกษานี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการจัดกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการบริหารการศึกษาในสถานศึกษา กระบวนการการเรียนการสอน กระบวนการปฐมวัย และเป็นผู้จัดหาและใช้

ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2) เงิน (Money) จัดเป็นอีกหนึ่งทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญในดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการบริหารการเงินเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการใช้เงินมากที่สุด กล่าวคือ การใช้ปัจจัยในการลงทุนน้อยที่สุดแต่สามารถได้รับผลตอบแทนมากที่สุด โดยคำนึงถึงความเสี่ยง และระยะเวลาของการได้รับผลตอบแทนด้วย ดังนั้น ผู้บริหารการเงินจะมีหน้าที่หลักในการบริหารเพื่อทำให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุดแก่องค์กร โดยผู้บริหารการเงินจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบอยู่ 5 ประการ คือ

- 2.1) การพยากรณ์และวางแผน (Forecasting and Planning)
- 2.2) การตัดสินใจลงทุนและจัดหาเงินทุน (Investment and Financing Decision)
- 2.3) การประสานงานและควบคุม (Coordination and Control)
- 2.4) การเป็นตัวแทนขององค์กรทางการติดต่อกับตลาดการเงิน (Dealing with the Financial Market)
- 2.5) การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

ซึ่งในด้านงบประมาณของสถานศึกษานั้น หมายถึง แผนการเงินของสถานศึกษาที่จัดทำขึ้น โดยการกำหนดรายละเอียดในการรับการจ่ายของงานโครงการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการเพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมีการจัดสรรทรัพยากรและบริหารงานในด้านงบประมาณได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อใช้ในการจัดหา พัฒนา และปรับปรุงซ่อมแซมให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้อย่างสูงสุด

3) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) จัดเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกในการบริหาร เช่น เทคโนโลยี อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมที่มีคุณภาพ ตลอดจนวัตถุดิบต่าง ๆ รวมไปถึงเครื่องจักรกลที่จำเป็น ซึ่งเป็นเทคโนโลยีในการบริหารงานโดยจะต้องบริหารให้มีความเพียงพอต่อการใช้งาน มีระบบการจัดหาและบำรุงรักษาที่ดีมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารงานวัสดุอุปกรณ์ที่ดีและมีการส่งเสริมการใช้อย่างทั่วถึงก่อให้เกิดการใช้วัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม มีคุณค่าตรงต่อความต้องการของบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครูและนักเรียน

4) การจัดการ (Management) การจัดการนั้นจัดเป็นความสามารถของผู้บริหารในการดูแลและประสานกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินการเป็นไปด้วยดี ลุล่วงไปตาม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ เช่น ความรู้ในการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร ความรู้ด้านจัดทำงบประมาณ และความรู้ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นต้น ซึ่งความรู้นี้จัดเป็นศาสตร์ที่สามารถเรียนรู้ได้จากตำรา งานวิจัย และประสบการณ์ รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ในฐานะที่เคยเป็นผู้ปฏิบัติงาน ประสบการณ์การในการอยู่ในองค์กรมานาน ประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอด เป็นต้น ซึ่งการจัดการนี้ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญทำให้เกิดการพัฒนาขององค์กรซึ่งการจัดการที่เหมาะสมจะต้องคำนึงถึงบุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการเพื่อเกิดกระบวนการจัดการในการการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีคุณภาพและตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

การบริหารจัดการศึกษาพิพิธภัณฑ์ที่ดี ควรแบ่งการบริการออกเป็น 2 ส่วน คือ การบริการภายในพิพิธภัณฑ์ และการบริการภายนอกพิพิธภัณฑ์ กล่าวคือ

1) การบริการภายในพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย

- 1.1) การต้อนรับ การแนะนำอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวก
- 1.2) การนำชมพิพิธภัณฑ์ด้วยตนเอง
- 1.3) การนำชมพิพิธภัณฑ์ด้วยภัณฑารักษ์
- 1.4) การจัดนิทรรศการถาวร
- 1.5) การจัดนิทรรศการชั่วคราว
- 1.6) การสอนหรือการสาธิต
- 1.7) การบริการข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์

2) การบริการภายนอกพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย

- 2.1) การบรรยายโดยภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์
- 2.2) การบรรยายโดยวิทยากร

พิริยธู ฌฎุประเสริฐ (2560, น. 861-862) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ได้รับการจัดเวทีเสวนา จำนวน 4 พิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจันทบุรี จังหวัดนครสวรรค์ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหนองบัวลำภู จังหวัดกาฬสินธุ์ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นระโนด จังหวัดสงขลา และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้ภูประภาชัย จังหวัดขอนแก่น ว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้การบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร

3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดงนิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทางนำชมในชุมชน
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

จากการศึกษาทฤษฎีและหลักการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้หรือการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์เป็นการบริหารเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีหลักในการบริหารด้านโครงสร้างการจัดการ ด้านพันธกิจและนโยบาย ด้านการวางแผนและการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพจากการทำงานเป็นทีม ภายใต้อาณัติของสภามหาวิทยาลัย โดยมีการบริหารจัดการที่เป็นการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ที่ประกอบด้วย

- 1) การวางแผน (Planning)
- 2) การจัดองค์กร (Organizing)
- 3) บุคลากร (Staffing)
- 4) การอำนวยการหรือสั่งการ (Directing)
- 5) การประสานงาน (Co-Ordinating)

6) การรายงาน (Reporting)

7) งบประมาณ (Budgeting)

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามระบบวงจรควบคุมคุณภาพ (Deming Cycle : PDCA) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การวางแผน (Plan : P) เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย การกำหนดมาตรฐานการ การจัดทำแผนงานโครงการ และวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสม
- 2) การดำเนินงาน (Do : D) เป็นการนำแผนการบริหารจัดการที่ได้กำหนดมาสู่การปฏิบัติ
- 3) การประเมินผล (Check : C) เป็นการวางกรอบการประเมิน วัดและประเมินผล และสรุปผลการดำเนินงาน
- 4) การพัฒนาและปรับปรุง (Act : A) เป็นการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่องในการดำเนินงานครั้งต่อไป

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์จะต้องคำนึงถึงปัจจัยในการบริหารจัดการที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ สื่อและเทคโนโลยี การจัดการ ปัจจัยในเสริมที่มีส่วนในการช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการ ได้แก่ การบริการ และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

จากการศึกษาทฤษฎีและหลักการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ผู้ศึกษาจึงได้สังเคราะห์และสรุปการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ เพื่อใช้ในศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ในครั้งนี้ด้วยการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ คือ

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก

4) ผู้นำทำกิจกรรมในห้อง

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทางนำชม
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

กัลยา ชอรัมย์ (2552, น. 71-93) ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้า : การศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า พิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.50 เป็นหน่วยงานของรัฐบาลและไม่เก็บค่าเข้าชม มีกลุ่มผู้ที่เข้าศึกษาเป็นนักเรียน นักศึกษา การชมพิพิธภัณฑ์ มี 2 แบบ คือ มีเจ้าหน้าที่นำชมและชมอย่างอิสระ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ด้านศิลปะ โบราณวัตถุ ร้อยละ 42.50 เมื่อนำมาจัดหมวดหมู่มีความสอดคล้องของเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์กับสาระการเรียนรู้ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) เนื้อหาตรง คือ เนื้อหาที่ตรงกับสาระการเรียนรู้ในรายวิชาที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ได้ เช่น ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 2) การบูรณาการ คือ การที่ครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ 1) องค์ความรู้ 2) สื่อ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ภายใต้การร่วมมือกันอย่างจริงจัง อีกทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในด้านการเรียน

การสอนเชิงบูรณาการ รัฐควรส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษาและผลักดันให้เกิดการใช้แหล่งเรียนรู้ในเชิงการศึกษาอย่างสมบูรณ์

พรรณิ เลียงบุญ (2554, น. 109-120) ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวภู อำเภอนาคู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า สามารถพัฒนาจนเกิดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น 4 สถานการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ฐานห้องสมุด 2) ฐานห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ 3) ฐานสวนป่านานาพันธุ์ และ 4) ฐานสวนเกษตรพอเพียง ซึ่งจัดเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ดีขึ้นในการศึกษาจนเป็นที่ชื่นชมของผู้มาเยี่ยมชม คณะครู และนักเรียน และสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ได้อย่างคุ้มค่า และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ซึ่งมีระดับความคิดเห็นต่อสภาพและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.16 มีระดับความพึงพอใจต่อการพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.56

ประภาพรณ ชื่นแขก (2555, น. 71-191) ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ผลการศึกษา พบว่า สิ่งของทุกชิ้นในพิพิธภัณฑ์สามารถนำมาใช้เป็นหัวข้อหรือสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้ได้ ซึ่งเมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ผู้เรียนส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นว่าพิพิธภัณฑ์ มีประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนรู้จักคิดและใช้จินตนาการ ผู้เรียนมีความเพลิดเพลินสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนในโรงเรียนได้

นิติพัฒน์ แก้วประสิทธิ์ (2556, น. 50- 89) ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โบราณคดีบ้านโป่งตะขบเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งตะขบให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยตลอดชีวิตนั้นมีแนวทางที่มีความเหมาะสม ได้แก่ 1) การพัฒนาทางด้านวิชาการและการศึกษา เช่น การวางแผนในการพัฒนาอบรมบุคลากร และการจัดทำเอกสารให้ความรู้ต่าง ๆ และการพัฒนานิทรรศการอย่าง ๆ ต่อเนื่อง 2) การพัฒนาทางด้านกายภาพ เช่น การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้มีความเหมาะสม พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การพัฒนาสุขอนามัยและสิ่งอำนวยความสะดวก 3) การพัฒนาด้านการดำเนินงานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่มีการบริหารงานโดยไม่เก็บค่าเข้าชมเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย 4) การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์และการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านช่องทางที่มีความหลากหลาย และ 5) การพัฒนาด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจหลักในการดำเนินงาน

นุชจิรี ศรีวิเชียร (2558, น. 2111-2122) ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน เพื่อการศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ โดยประยุกต์กรอบวิธีคิดแบบซิปโมเดล (CIPP Model) จากสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารจัดการของโรงเรียนเทพศิรินทร์ นักเรียนเทพศิรินทร์ และบุคคลทั่วไป ผลการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการของพิพิธภัณฑสถานเพื่อการศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ยังขาดการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่มีส่วนในการจัดการเรียนรู้ เช่น ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความขาดการความสนใจในบทบาทหน้าที่ของงานพิพิธภัณฑสถาน ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของการนำพิพิธภัณฑสถานไปใช้จริง ในด้านองค์ประกอบที่เกื้อหนุนในการดำเนินงาน ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังมีการขาดแคลนในด้านบุคลากรจึงควรสรรหาบุคลากรแบบอาสาสมัครเพื่อใช้แก้ปัญหา นอกจากนี้ยังขาดการประชาสัมพันธ์ถึงข่าวสาร ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับข้อมูลของพิพิธภัณฑสถาน โรงเรียนควรพัฒนาประสิทธิภาพในงานประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑสถาน เช่น การใช้จดหมายข่าว การใช้เทคโนโลยีช่วยในการประชาสัมพันธ์ อีกทั้งการจัดกิจกรรมทางการศึกษายังไม่มีหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถานในการศึกษายังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมจึงควรเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของนักเรียนในรูปแบบของชุมนุมเพื่อดำเนินการในการนำเยี่ยมชมและให้ความรู้ในรูปแบบที่สอนน้องเพื่อสอนเพื่อน เพื่อสร้างบทบาทและความเป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑสถานมากขึ้น

ปาริฉัตร สาตรา (2557, น. 4-15) ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตมีนบุรี ผลการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในระดับมากที่สุดตามด้วย ด้านการดำเนินการ ด้านตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้และด้านการนำผลการประเมินไปใช้ ตามลำดับ ซึ่งมีแนวทางในการบริหารจัดการแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีการแต่งตั้งบุคลากร คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ และเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและร่วมบริหารจัดการในการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ควรมีการจัดทำโครงการดำเนินงานส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร การใช้เทคโนโลยี การอำนวยความสะดวก การจัดซ่อมบำรุงให้พร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม จัดทำข้อมูลสารสนเทศในการใช้แหล่งเรียนรู้ มีการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอโดยการระดมจากทั้งในและนอกสถานศึกษา 3) ด้านการตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ ควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการตรวจสอบและประเมินผล โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผล

หลังการปฏิบัติ มีการสรุปและจัดทำรายงานผลอย่างเหมาะสม และ 4) ด้านการนำผลการประเมินไปใช้ควรมีการวิเคราะห์ผลการบริหารจัดการและนำมาวางแผนปรับปรุงแก้ไข จัดสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัดลำดับความต้องการในการใช้และพัฒนา รวมถึงการวิจัยประสิทธิภาพบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

ชวนพิศ พร้อมสุข (2559, น. 59-70) ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 (พะเยาประชานุกูล) อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลการศึกษา พบว่า มีสภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามหลักกระบวนการบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (P-D-C-A) ของเดมมิง (Deming) อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีการปฏิบัติในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก คือ ด้านการวางแผน การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายใน รองลงมา ได้แก่ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายใน และด้านการนำผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในไปใช้ ซึ่งปัจจัยที่จะส่งผลให้มีการบริหารจัดการโดยภาพรวม มีระดับอยู่ในระดับ มาก คือ ด้านคน (Man) ด้านการบริหารจัดการ (Management) ด้านงบประมาณ (Money) ตามลำดับ โดยมีแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา คือ มีการวางแผนพัฒนาครู การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่ออุปกรณ์ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านการพัฒนาทักษะการสอนเพื่อปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ให้การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีใหม่ จัดรายวิชาจัดกิจกรรมให้หลากหลาย จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ทั้งที่สื่อและเป็นเทคโนโลยีให้ครูใช้ประโยชน์มากขึ้น มีการตรวจสอบ ทบทวน ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้โดยยึดแนวทางการประเมินตามเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และนำมาพัฒนาบุคลากร อย่างต่อเนื่อง

สุรเกียรติ งามเลิศ (2559, น. 114-125) ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการบริหารแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตามลำดับ โดยพบว่าขนาดของโรงเรียนไม่มีผลต่อบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ในด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ ส่วนในด้านการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการ

ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้แตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 แต่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่มีบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ไม่แตกต่างกันที่ระดับ 0.05 ส่วนบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีคุณภาพระดับดีและโรงเรียนที่มีคุณภาพระดับปรับปรุงมีบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ นั้นไม่แตกต่าง และมีปัญหาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ คือ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

สาคร มหาหิงค์ (2560, น. 574-589) ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า การบริหารแหล่งเรียนรู้มีภาพรวมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง และมีแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา คือ 1) ด้านการวางแผนบริหารแหล่งเรียนรู้จะต้องมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ มีการจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ และจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบโดยทำอย่างต่อเนื่อง และมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้จะต้องทำการบูรณาการการใช้แหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และบรรจุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ มีการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 3) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ติดตามการใช้แหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค และ 4) ด้านการประเมินผลการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้จะต้องนำผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ไปปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สายชล วัฒนเกษกรณ์ (2560, น. 461-469) ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากรควรจัดให้มีการประชุมเพื่อวางแผนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีการสำรวจแหล่งเรียนรู้และวิทยากรท้องถิ่นเพื่อทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีการกำแผนการจัดการเรียนรู้และปฏิทินการปฏิบัติงานของวิทยากรท้องถิ่น 2) ด้านงบประมาณควรส่งเสริมให้ใช้พัสดุสิ่งของและสินทรัพย์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการจัดระบบ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการทำงาน อย่างเป็นระบบโดยปฏิบัติอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง นอกจากนั้นควรขอความอนุเคราะห์สนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อช่วยในการสนับสนุน

3) ด้านทรัพยากรควรส่งเสริมให้ครูได้สรุปผลการเรียนรู้ ประเมินความพึงพอใจจากผู้เรียน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการในการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่น และ 4) ด้านการบริหารจัดการควรสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่น จัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และเป็นส่วนเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา พิพิธภัณฑ์จัดเป็นอีกหนึ่งแหล่งเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเนื้อหาความรู้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับประสบการณ์จริง จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ควบคู่กับการได้รับความเพลิดเพลิน ดังนั้นการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่ในสถานศึกษา จึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุผล และในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มีหลักการทฤษฎีในการบริหารจัดการที่หลากหลาย เช่น บริหารงานด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง การบริหารตามหลักการจัดแหล่งเรียนรู้ 4 ด้าน การจัดฐานการเรียนรู้ การบริหารด้วย 4M's ซิปโมเดล การบูรณาการกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น ในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ครั้งนี้จึงทำการศึกษาโดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ฌัญประเสริฐ, 2560, น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

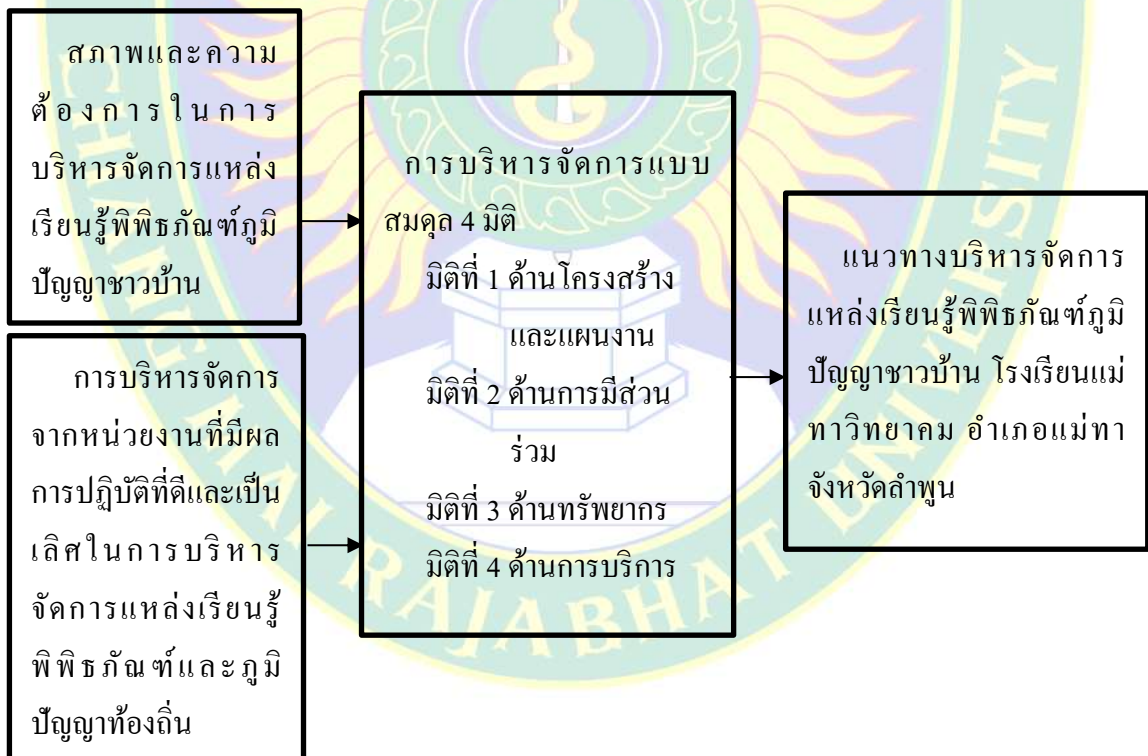
มติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทางนำชม
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งผู้ศึกษาได้บูรณาการการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันและใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการศึกษาที่มีความครอบคลุมและมีความหลากหลาย เพื่อใช้ตอบคำถามการในกาศึกษาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ตอน แต่ละตอนมีวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ, 2560, น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา

3) เครือข่ายภายในและภายนอก

4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

1) การบริหารจัดการงานบุคลากร

2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ

3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา

4) การจัดแสดง นิทรรศการ

5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์

6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

3) บริการนำชม เส้นทางนำชม

4) การประชาสัมพันธ์

5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในขั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา จำนวน 31 คน และนักเรียนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ปีการศึกษา 2561 จำนวน 325 คน โดยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีคำนวณตามสูตรของของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane, 1973 อ้างถึงใน เนตรนภิส เลิศเดชานนท์, 2554, น. 41) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 180 คน ที่ค่าความเชื่อมั่น ร้อยละ 95

1) กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา จำนวน 31 คน เนื่องจากครูผู้สอนในโรงเรียนแม่ทาวิทยาคมที่เป็นผู้ที่มีส่วนผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในการใช้และพัฒนาแหล่งเรียนพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ 2 นักเรียนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ปีการศึกษา 2561 จำนวน 180 คน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane, 1973 อ้างถึงใน เนตรนภิส เลิศเดชานนท์, 2554, น. 41) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อน กำหนดเป็น 0.05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าสูตร } & \frac{325}{1+325(0.05)^2} \\ & = 179.31 \end{aligned}$$

ดังนั้น ในการศึกษาในครั้งนี้ได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 180 คน เทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งแสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามระดับชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

ระดับชั้น	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
มัธยมศึกษาปีที่ 1	72	40
มัธยมศึกษาปีที่ 2	55	30
มัธยมศึกษาปีที่ 3	68	38
มัธยมศึกษาปีที่ 4	43	24
มัธยมศึกษาปีที่ 5	36	20
มัธยมศึกษาปีที่ 6	51	28
รวม	325	180

การศึกษาในครั้งนี้ ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากกลุ่มประชากรของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นตามสัดส่วนที่คำนวณได้

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้ รวมทั้งสิ้น 211 คน ได้แก่

1) ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	31 คน
2) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	40 คน
3) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	30 คน
4) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	38 คน
5) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	24 คน
6) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	20 คน
7) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	จำนวน	28 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นแบบสอบถามสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 สภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีสภาพการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับใด ซึ่งมีการกำหนดน้ำหนักและแปลความหมายในแต่ละระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่ามีความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามความเป็นจริง อยู่ในระดับใด ซึ่งมีการกำหนดน้ำหนักและแปลความหมายในแต่ละระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์
ภูมิปัญญาชาวบ้านและความคิดเห็นอื่น ๆ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question)

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์
ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีการขั้นตอนการสร้าง
และหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ ดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
จัดการแหล่งเรียนประเภทพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน การบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ

2) ศึกษารูปแบบและระเบียบวิธีการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire)
แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

3) สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ความต้องการการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้
พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

4) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา ตรวจสอบ
ความถูกต้องและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข

5) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content
Validity) และสำนวนภาษา จำนวน 3 ท่าน

6) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความสอดคล้องของความจริงเนื้อหาตาม
วัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้เทคนิคดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์ (Index of
Item-Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ซึ่งนำมาคำนวณค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นความสอดคล้อง โดยใช้
สูตรในการคำนวณ ดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

7) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่งเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของแบบสอบถาม

8) นำแบบสอบถามที่ถูกต้องไปหาความเชื่อมั่นโดยนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่โรงเรียนลำปางดะ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยง (Alpha Coefficient) และวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

9) นำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยง (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1984 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2551, น. 175-186) ที่ค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยง อยู่ในระดับพอประมาณ คือ ไม่ต่ำกว่า 0.70 ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเที่ยง

n หมายถึง จำนวนข้อคำถามในเครื่องมือ

S_i^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_t^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

10) นำผลการวิเคราะห์จากการหาค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยง (Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามที่มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสม และให้คำแนะนำ

11) นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) คิดค้อนัดหมายและทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ตลอดจนวิธีการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
- 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการแบบสอบถามและนำแบบสอบถามไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารและความต้องการการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาทำร่างเป็นหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

เมื่อดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้เรียบร้อยแล้วได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางการบรรยาย ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายและพิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของเบสท์ (Best) (Best, 1977 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายและพิจารณาจากระดับค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของเบสท์ (Best) (Best, 1997 อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121) ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความต้องการ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความต้องการ อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความต้องการ อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความต้องการ อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความต้องการ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการและความคิดเห็นอื่น ๆ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดกลุ่มความถี่และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ

1. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ โดยศึกษาการบริหารจัดการด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ, 2560, น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) ด้านทรัพยากรวัตถุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทางนำชม
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในขั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดประชากรในการศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัดลำพูน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีแต่หัวข้อการสัมภาษณ์โดยไม่มีรายละเอียด โดยมีหัวข้อการสัมภาษณ์ตามหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ, 2560, น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 การบริหารจัดการด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มิติที่ 3 การบริหารจัดการด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัตถุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 การบริหารจัดการด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทาง안내
- 4) การประชาสัมพันธ์
- 5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างที่ใช้ในการศึกษาการบริหารจัดการจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ ดังนี้

- 1) ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) กำหนดลักษณะที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) และสำนวนภาษา จำนวน 3 ท่าน
- 6) นำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ความสอดคล้องของความตรงเชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้เทคนิคดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยนำมาคำนวณค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นความสอดคล้อง โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลของการตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อมีค่ามากกว่า 0 ถือว่าผ่านเกณฑ์ ถ้ามีค่าน้อยกว่า 0 ถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ ต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

- 7) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และให้คำแนะนำ

8) นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบในการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการบริหารจัดการจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) เตรียมแบบสัมภาษณ์ให้พร้อม
- 2) ทำความเข้าใจกับแบบสัมภาษณ์ที่จะนำไปใช้ให้ละเอียดรอบคอบที่สุด
- 3) เตรียมอุปกรณ์การสัมภาษณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ ให้พร้อมในการดำเนินการสัมภาษณ์
- 4) ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถึงหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล
- 5) ติดต่อนัดหมายเพื่อเข้าสัมภาษณ์
- 6) ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
- 7) นำแบบสัมภาษณ์ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล
- 8) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการจัดทำเป็นหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การบริหารจัดการจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เรียบร้อยแล้วได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มความถี่และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 การเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1. วัตถุประสงค์

เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ (พิสิษฐ์ ัญญประเสริฐ, 2560 น. 861-862) ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์
- 2) โครงสร้างการบริหาร
- 3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา
- 3) เครือข่ายภายในและภายนอก
- 4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการงานบุคลากร
- 2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ
- 3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา
- 4) การจัดแสดง นิทรรศการ
- 5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์
- 6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี

มิติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- 2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
- 3) บริการนำชม เส้นทาง안내
- 4) การประชาสัมพันธ์

5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในขั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง โดยเกณฑ์การเลือก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักบริหาร และนักวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ และตัวแทนจากพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งสิ้น 18 คน ได้แก่

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม จำนวน 2 คน
- 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 คน
- 3) คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 6 คน
- 4) ศึกษานิเทศก์ สพม. เขต 35 จำนวน 1 คน
- 5) ตัวแทนจากพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 คน

4. วิธีการที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ถึงแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

5. การสร้างกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ใช้ในการศึกษา

การเสนอแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ดำเนินการโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ตามขั้นตอน ดังนี้

1) นำข้อมูลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนที่ 3 และข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการศึกษาแล้วร่างเป็นหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2) นำร่างหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

3) นำหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่สร้างขึ้นปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำร่างหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม

อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเห็นชอบในการนำไปใช้ประชุมเชิงปฏิบัติการ

5) นำร่างหัวข้อและกำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไปใช้ประชุมเชิงปฏิบัติการ ถึงแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหาร ของ โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดทำแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีขั้นตอนการการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถึงผู้อำนวยการ โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม เพื่อขอความอนุเคราะห์การประชุมเชิงปฏิบัติการ

2) ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกำหนดไว้ โดยมีนางรัชณี สมบุตร ศึกษาานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานประสมศึกษาลำพูน เขต 1 ประธานคณะกรรมการ สถานศึกษา โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม เป็นประธานในการประชุม

3) จัดทำแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ในขั้นตอนนี้ ใช้ผลการประชุมและการรับรองผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาเป็นแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของ โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ และ 3) เสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

พบว่า แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยครูสุพรรณ เตชโสด ซึ่งเริ่มจากการเก็บสะสม และรวบรวมบริจาคจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชาวบ้าน และผู้ใกล้ชิด จัดแสดงภายในอาคารไม้ที่สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก ครูสุวรรณ สิ้นบุญ ครูใหญ่โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม และทำการเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2533 โดย ดร.โกวิทวรพิตน์ อธิบดีกรมสามัญการศึกษา ในสมัยนั้น และได้มีการดำเนินการรื้อถอนอาคารหลังเก่าแล้วทำการก่อสร้างใหม่ โดยการสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) อนุมัติงบประมาณสนับสนุน จำนวน 1,800,000 บาท และชมรมศิษย์เก่าโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม พร้อมด้วย คณะครู นักเรียนและผู้ปกครองร่วมจัดผ้าป่าสมทบการก่อสร้างอีกเป็นเงิน 292,030 บาท และได้มอบเป็นสมบัติของทางราชการ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2558

ภาพที่ 4.1 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จัดแสดงภายในอาคารไม้หลังเก่า เมื่อ พ.ศ. 2553

ภาพที่ 4.2 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่จัดสร้างใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2558

ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ที่มีการจัดแสดงสิ่งของเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของอำเภอแม่ทา โดยจัดแสดงและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ การใช้งาน มีป้ายความรู้อธิบาย 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ แบ่งออกเป็น จำนวน 36 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 หมวดเงินตราต่างประเทศ สิ่งที่จัดแสดง คือ เงินประเทศจีน ธิเบต เกาหลี ญี่ปุ่น พม่า ลาว กัมพูชา สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง ฟิลิปปินส์ สหรัฐ แคนาดา ซาอุดีอาระเบีย และ ฝรั่งเศส ซึ่งมีจัดแสดงทั้งในรูปธนบัตร และเหรียญ

ภาพที่ 4.3 หมวดที่ 1 หมวดเงินตราต่างประเทศ

หมวดที่ 2 เงินไทย สิ่งที่จัดแสดง คือ เงินใบละห้าสิบล้านสตางค์ สมัยรัชกาลที่ 7 เงินใบละ 1 บาท สมัยรัชกาลที่ 8 เงินใบละ 1 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินใบละ 1 บาท สมัยรัชกาลที่ 7 เงินใบละ 5 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินใบละ 10 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินใบละ 20 บาท รัชกาลที่ 9 เงินใบละ 50 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินใบละ 60 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินใบละ 100 บาท สมัยรัชกาลที่ 9 เงินพดด้วง สมัยอยุธยา เงินที่ออกจังหวदन่าน เงินเหรียญจีนสมัยอยุธยา เงินเหรียญ สมัยรัชกาลที่ 5 เงินเหรียญสตางค์แดง สมัยรัชกาลที่ 6-8 เงินปี่ และเบี้ย

ภาพที่ 4.4 หมวดที่ 2 เงินไทย

หมวดที่ 3 หมวดเครื่องมือสื่อสาร สิ่งที่จัดแสดง คือ เครื่องพิมพ์ดีดไทยแบบโบราณ เป็นเครื่องมือในการพิมพ์ข้อความ โทรทัศน์ เป็นเครื่องมือในการใช้ดูการสื่อสารทางภาพและเสียง เครื่องโรเนียว เป็นเครื่องมือที่ใช้ถ่ายสำเนาเอกสารจำนวนมาก ๆ วิทยุเทป เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการฟังและบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพยนต์ เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกภาพและเสียงลงม้วนแผ่นฟิล์ม

ภาพที่ 4.5 หมวดที่ 3 หมวดเครื่องมือสื่อสาร

หมวดที่ 4 หมวดเครื่องมือสำคัญ สิ่งที่จัดแสดง คือ หันชนด์ เป็นสิ่งที่ใช้ป้องกันสิ่งชั่วร้ายเข้าบ้าน ปักดิน เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำนาคูเลิกันต์ ถ้างธรรม เป็นสิ่งที่ใช้วางพระคัมภีร์ ตักดาไม้ เครื่องแกะสลักที่ใช้ประดับตกแต่ง และสลักกลอนประติ เป็นสิ่งที่ใช้ลือคกลอนประติในสมัยโบราณ เดียวหรือสริน เป็นอุปกรณ์ใช้ในการปิดยอดมุงหลังคา เฌียงหรือกระบะร้อนทอง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ร้อนทองในเหมืองแร่ ทวย เป็นอุปกรณ์ใช้ค้ำยันชายคาโบสถ์วิหาร รอก เป็นอุปกรณ์ในการใช้ทอผ้า แจกัน เป็นอุปกรณ์ในการเสียบดอกไม้ประดับ และเชิงเทียน เป็นอุปกรณ์ใช้ประดับโต๊ะหมู่บูชา

ภาพที่ 4.6 หมวดที่ 4 หมวดเครื่องมือสำคัญ

หมวดที่ 5 หมวดพระเครื่องพระบูชา สิ่งที่จัดแสดง คือ พระพุทธรูปเนื้อทองเหลือง พระสิงห์รัตนะ พระสุโขทัย บาตร พระเบญจภาคี และตัวอย่างพระสกุลลำพูน

ภาพที่ 4.7 หมวดที่ 5 หมวดพระเครื่องพระบูชา

หมวดที่ 6 หมวดภาพประวัติพิพิธภัณฑ์ สิ่งที่จัดแสดง คือ ภาพประวัติ ภาพการเปิดป้ายพิพิธภัณฑ์ ภาพการรับของบริจาค ป้ายพิพิธภัณฑ์ป้ายแรก ภาพผู้บริหารที่ให้การสนับสนุน ป้ายประวัติการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ รางวัลและการได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่าง ๆ

ภาพที่ 4.8 หมวดที่ 6 หมวดภาพประวัติพิพิธภัณฑ์

หมวดที่ 7 หมวดเอกสารสำคัญและตำราโบราณ สิ่งที่จัดแสดง คือ ฟ้ายันต์ จารึกในลานจารึกใบเกิดโบราณ สมุดนิทานโบราณ กระดานชนวน ดินสอไม้ ทะเบียนเกวียน ปับสวดมนต์ ปับสวดถอน และเอกสารบันทึกวัฒนธรรมล้านนา

ภาพที่ 4.9 หมวดที่ 7 หมวดเอกสารสำคัญและตำราโบราณ

หมวดที่ 8 หมวดหีบบรรจุของ สิ่งที่จัดแสดง คือ หีบกำปั่น เป็นอุปกรณ์ใช้บรรจุเสื้อผ้า กระเป๋า เป็นกระเป๋าใช้บรรจุเสื้อผ้า และหีบไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้บรรจุของทั่วไป

ภาพที่ 4.10 หมวดที่ 8 หมวดหีบบรรจุของ

หมวดที่ 9 หมวดเครื่องใช้ทองเหลือง สิ่งที่จัดแสดง คือ ขันน้ำ ถาดทองเหลือง ตลับทองเหลือง ตะบันหมากทองเหลือง สร้อยทองเหลือง กำไลมือ ไฟแช็ค กระป๋องเติมน้ำมันไฟแช็ค ถ้วยทอง ปืนขงเล่น สนับมือ มีดตัดหมาก ตะปู ไชควง ลีว กล้องยาสูบ นาฬิกา มีดโกนหวด ช้างทองเหลือง แหนบ รูปหล่อราหูอมจันทร์ ความธนู นกทองเหลือง ปลัดจิก ตราประทับ กระพรวนม้า กระดิ่งวัว เข็มขัดตราปู และระฆังทองเหลืองอันแรกของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม

ภาพที่ 4.11 หมวดที่ 9 หมวดเครื่องใช้ทองเหลือง

หมวดที่ 10 หมวดของใช้โบราณ สิ่งที่จัดแสดง คือ กระถางรูป เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ปักธูปบูชา ขวดบรรจุยา เป็นอุปกรณ์ที่ใช้บรรจุยาในสมัยโบราณ ไฟแช็ค เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการจุดไฟ รูปปั้นสัตว์ เป็นขอใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อ ตราชั่งเดียว เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ของที่มีน้ำหนักเบา มีดหมอหรือมีดแหก ในรักษาโรคตามความเชื่อ และกล้องยาสูบ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการสูบบุหรี่

ภาพที่ 4.12 หมวดที่ 10 หมวดของใช้โบราณ

หมวดที่ 11 หมวดอาวุธโบราณ สิ่งที่จัดแสดง คือ ปืนคาบศิลา เป็นปืนที่ใช้ในการต่อสู้ในสมัยโบราณ ปืนแก๊ป เป็นอาวุธที่ใช้ในการเข้าป่าล่าสัตว์ สามง่าม เป็นอาวุธที่ใช้แทง แหวน เป็นอาวุธที่ใช้ควมคุมช้าง มีดดาบคู่ เป็นอาวุธที่ใช้ในพิธีกรรม ดาบสั้น เป็นอาวุธที่นิยมพกไว้ป้องกันตัว ดาบปลายปืน เป็นอาวุธที่ติดปลายปืนและใช้ต่อสู้ในระยะประชิด ดาบโบราณ เป็นอาวุธของทหารที่ใช้ในการต่อสู้ในสมัยโบราณ และมีด เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทำครัว

ภาพที่ 4.13 หมวดที่ 11 หมวดอาวุธโบราณ

หมวดที่ 12 หมวดประวัติครูบาศรีวิชัย สิ่งที่จัดแสดง คือ ประวัติของครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย ทั้งในด้านขอมูลชีวประวัติ ผลงาน เกียรติประวัติ และจัดแสดงชุดเครื่องทรงลูกแก้วของเด็กผู้ชายในการทำพิธีบรรพชาเป็นสามเณร

ภาพที่ 4.14 หมวดที่ 12 หมวดประวัติครูบาศรีวิชัย

หมวดที่ 13 หมวดประวัติราชวงศ์จามเทวี สิ่งที่จัดแสดง คือ พระรูปพระนางจามเทวี ประวัติราชวงศ์จามเทวี และเจ้าผู้ครองนครลำพูน

ภาพที่ 4.15 หมวดที่ 13 หมวดประวัติราชวงศ์จามเทวี

หมวดที่ 14 หมวดดนตรีพื้นเมือง สิ่งที่จัดแสดง คือ สะล้อ เครื่องดนตรีที่ใช้การสี ซึง เครื่องดนตรีที่ใช้การดีด ปี่และขลุ่ย เครื่องดนตรีที่ใช้เป่า

ภาพที่ 4.16 หมวดที่ 14 หมวดดนตรีพื้นเมือง

หมวดที่ 15 หมวดของเล่นเด็ก สิ่งที่จัดแสดง คือ หนังสติ๊ก เป็นของเล่นที่ใช้ยิงลูกหิน กังตัมปือ เป็นของเล่นที่ใช้ยิงด้วยเศษกระดาศ กะลาเกือบแก้ว เป็นของเล่นที่ใช้เดินและเหยียบเล่น กล้องปอกถบ ของเล่นที่ยิงด้วยเศษกระดาศชุบน้ำ ขลุ่ยน้ำเต้า เป็นของเล่นในการเป่า ครกเล็กเป็นอุปกรณ์ในการตำข้าวสำหรับเด็ก เตาและหม้อ เป็นอุปกรณ์ในการละเล่นของเด็ก

ภาพที่ 4.17 หมวดที่ 15 หมวดของเล่นเด็ก

หมวดที่ 16 หมวดตู้พิเศษ 1 สิ่งที่จัดแสดง คือ ขันโตก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับใส่อาหารฟิม เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าด้วยมือ ซ้อน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการคนขนมครก เต่าหรือกบใสไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ขัดผิวไม้ให้เรียบด้วยมือ พานหรือขันดอก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการใส่ดอกไม้ไปวัด ตะกร้า เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ของ กระออมเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่เกลือ บุง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่เสื้อผ้า เจ้าบ่าวเจ้าสาวเวลาแต่งงาน แอ็บหมาก เป็นอุปกรณ์ในการเก็บหมาก ขันหมาก เป็นอุปกรณ์ใส่เครื่องกินหมาก หีบ เป็นอุปกรณ์ใส่ของมีค่า มีดผ่าหมากคิบ เป็นอุปกรณ์ในการผ่าลูกหมาก ขัน เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ตักน้ำ และกระออมหมาก เป็นอุปกรณ์สำหรับใส่เครื่องกินหมาก โดยสิ่งของในตู้นี้ได้รับการบริจาคจากพ่อหมื่น แม่มอญ สุภาภาส บ้านทาดอยแซ่ ในปี พ.ศ. 2535

ภาพที่ 4.18 หมวดที่ 16 หมวดตู้พิเศษ 1

หมวดที่ 17 หมวดเครื่องเงิน สิ่งที่จัดแสดง คือ ฐานวางถาด เป็นอุปกรณ์ในการวางถาดสำหรับกับข้าว แอ็บหมาก อุปกรณ์ใส่เครื่องเคียงหมาก เครื่องเงิน เป็นอุปกรณ์ที่ใส่ของเล็ก ๆ น้อย ๆ พาน เป็นอุปกรณ์ในการใส่ดอกไม้ไปวัด และคนโทเป็นอุปกรณ์ใส่ดอกไม้หรือใส่เครื่องประดับ

ภาพที่ 4.19 หมวดที่ 17 หมวดเครื่องเงิน

หมวดที่ 18 หมวดของผู้สูงอายุ สิ่งที่จัดแสดง คือ ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน 4 ขา ไม้ตะพด เป็นอุปกรณ์ค้ำยันเวลาเดินทาง สาครองศพ เป็นอุปกรณ์ใช้รองศพคนตาย หมอนไม้ หมอนอิง เป็นอุปกรณ์ใช้รองศีรษะหรือนั่งพิง เขียนหมากและขันหมาก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่เครื่องกินหมาก กระโถน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้รองรับการบ้วนหมากทิ้ง ตะเกียง บ๊ือกกม เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ให้แสงสว่าง นมนาง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้บดเอวที่ปวดเมื่อย พานไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ดอกไม้ไปวัด ยาสมุนไพร ที่เป็นยารักษาโรคมัยโบราณ หมากกะล่ำ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้กันฝน ตะกล้า เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ของ จุกจิก และตะแหั่ว 7 ชั้น เป็นอุปกรณ์ทางความเชื่อในการป้องกันผี

ภาพที่ 4.20 หมวดที่ 18 หมวดของใช้ผู้สูงอายุ

หมวดที่ 19 หมวดตู้พิเศษ 2 สิ่งที่จัดแสดง คือ เครื่องเงิน แอ็บหมาก เป็นอุปกรณ์สำหรับใส่เครื่องกินหมาก แจ็กหรือแปม หีบไม้ และไหโบราณ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ของ ขอใช้ในหมวดนี้ได้รับบริจาคจากเจ้าสิงห์ไชย ณ ลำพูน

ภาพที่ 4.21 หมวดที่ 19 หมวดตู้พิเศษ 2

หมวดที่ 20 หมวดตู้พิเศษ 3 สิ่งที่จัดแสดง คือ กระบุง ข้อง ไห หลี่ ซึ่ง กัวะข้าว น้ำหุง ก่อ่งข้าว ไม้คาน ไม้คานแกะสลัก และกระดิ่งมอญ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ของ ขอใช้ในหมวดนี้ได้รับบริจาคจากเจ้าสิงห์ไชย ณ ลำพูน

ภาพที่ 4.22 หมวดที่ 20 หมวดตู้พิเศษ 3

หมวดที่ 21 หมวดเครื่องวัด ตวง สิ่งที่จัดแสดง คือ ตราชั่งจีน ตราชั่งเดียว ชั่งเชียงตุง ตะกร้าพับสำหรับการชั่ง ไม้บรรทัดโบราณแบบพับได้ ลิตร ทองเหล้า และลูกคิด

ภาพที่ 4.23 หมวดที่ 21 หมวดเครื่องวัด ตวง

หมวดที่ 22 อุปกรณ์เกี่ยวกับชั่ง สิ่งที่จัดแสดง คือ แห้งชั่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับนึ่งบนหลังชั่ง แห่น ขอชั่งเป็นอาวุธที่ใช้ควบคุมชั่งขณะเดินทาง เปลือกไม้ เป็นอุปกรณ์สำหรับรองหลังชั่งเชือกกรังอกชั่ง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้มัดแห้งชั่งติดกับตัวชั่ง เค็งชั่ง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ห้อยคอชั่งให้เกิดเสียงดัง กระแจหรือโซ่ร่ามชั่ง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการมัดตรึงชั่ง นอกนั้นยังมี ชั่งเกะสลัก สอกวัว กระดิงวัว ของัว และกระดุกชั่ง

ภาพที่ 4.24 หมวดที่ 22 อุปกรณ์เกี่ยวกับช้าง

หมวดที่ 23 หมวดเครื่องมือดักสัตว์ สิ่งที่จัดแสดง คือ หน้าไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ยิงสัตว์ กระบอจีตัง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ยางไม้สำหรับติดปีกจักจั่น จิงคั่นก เป็นอุปกรณ์สำหรับดักนกเขา นังนก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ดักนกที่เดินตามพื้นดิน ตอดไก่อปา เป็นอุปกรณ์ที่ใช้เป่าเพื่อล่อไก่อปา แร้ว เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ดักไก่อปา สุ่ม ตุ่ม ข้อง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ดักปลา และกระตัม เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ดักหนู

ภาพที่ 4.25 หมวดที่ 23 หมวดเครื่องมือดักสัตว์

หมวดที่ 24 หมวดกระดูกสัตว์ 1 สิ่งที่จัดแสดง คือ เขาก้าง เขาแพะ หัวกะโหลกหมูป่า
เขาควาช ไข่นกกระจอกเทศ รังต่อ รังแตน หนังสืมือ หนังสืงูเหลือม และหนังสืเลียงผา

ภาพที่ 4.26 หมวดที่ 24 หมวดกระดูกสัตว์ 1

หมวดที่ 25 หมวดเครื่องใช้ทั่วไป สิ่งที่จัดแสดง คือ เครื่องมือแกะสลักผลไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการแกะสลักผลไม้ให้มีความสวยงาม คีมไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการคืบถั่วลิสง คีมเหล็ก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ผ่าหมาก ขอบคุมมะพร้าว เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการขุดฝอยมะพร้าว เกียว เป็นอุปกรณ์ ที่ใช้เกี่ยวหญ้า กรรไกร เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการตัดใบตองทำขนม เตาไฟ อุปกรณ์ที่ใช้ รีดผ้าด้วยถ่านไฟ ตะขอเห็ดถอบ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้หุงหาเห็ดเผาะ ไม้สาบคา เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ ทำความสะอาดหญ้าคาเพื่อนำมาทำหลังคาบ้าน และกิมโป ก้างโป ฐานโป เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ ถักเชือกโป

ภาพที่ 4.27 หมวดที่ 25 หมวดเครื่องใช้ทั่วไป

หมวดที่ 26 หมวดเครื่องมือช่างไม้ สิ่งที่จัดแสดง คือ เตาหรือกบไสไม้ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ไสไม้ให้เรียบด้วยมือ เตาจับเหลี่ยม เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทำร่องไม้ด้านข้าง สว่านมือ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในงานเจาะ ขวาน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ตัดต้นไม้ขนาดใหญ่ ฝักมิด เป็นที่สอดเก็บมิด มิดเหลา เป็นมิดที่ใช้ในการเหลาไม้ขนาดเล็ก และมิดพรว้า เป็นมิดที่ใช้ในการตัดไม้ขนาดใหญ่

ภาพที่ 4.28 หมวดที่ 26 หมวดเครื่องมือช่างไม้

หมวดที่ 27 อุปกรณ์ทอผ้า สิ่งที่จัดแสดง คือ มะกวกัก อีคปอ เปี้ย ฟืมเล็ก และกระสวย ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการทอผ้าในสมัยโบราณ

ภาพที่ 4.29 หมวดที่ 27 อุปกรณ์ทอผ้า

หมวดที่ 28 หมวด เครื่องจักรสารที่ประณีต สิ่งที่จัดแสดง คือ เครื่องจักรสารต่าง ๆ ที่ประณีตสวยงามสำหรับใส่ของเล็ก ๆ น้อย เช่น แอ็บยาสูบ กล่องข้าว ตะกร้า กระเป๋าแบบสาน และ กลัก ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ของมีค่าและของเล็ก ๆ น้อย ๆ

ภาพที่ 4.30 หมวดที่ 28 หมวด เครื่องจักรสารที่ประณีต

หมวดที่ 29 หมวดตะเกียงโบราณ สิ่งที่จัดแสดง คือ ไฟแช็ค กระป๋องเติมน้ำมันไฟแช็ค ตะเกียงเจ้าพายุ ตะเกียงแก๊ส ตะเกียงน้ำมันก๊าด และถ่านหินลิกไนต์ ซึ่งเป็นการรวบรวมอุปกรณ์ในการจุดไฟทั้งในส่วนประกอบอาหารและให้แสงสว่าง

ภาพที่ 4.31 หมวดที่ 29 หมวดตะเกียงโบราณ

หมวดที่ 30 หมวดอุปกรณ์ตักและบรรจุน้ำดื่ม สิ่งที่จัดแสดง คือ น้ำคัน น้ำเต้าสาร น้ำทุ้ง กระบวย ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการตักน้ำและบรรจุน้ำในสมัยโบราณ

ภาพที่ 4.32 หมวดที่ 30 หมวดอุปกรณ์ตักและบรรจุน้ำดื่ม

หมวดที่ 31 หมวดกระดูกสัตว์ 2 สิ่งที่จัดแสดง คือ เขาวัว เขากุ้ง เขากวาง ดินเหนียวรู้ง กระดองเต่า เปลือกหอย ปะการัง ม้าน้ำ แปรงขนหมูป่า รังแตนบัว เขี้ยวหมูป่า และขนแมว

ภาพที่ 4.33 หมวดที่ 31 หมวดกระดูกสัตว์ 2

หมวดที่ 32 หมวดภาพเก่า สิ่งที่จัดแสดง คือ ภาพเก่าในการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เช่น ภาพวาดปีเกิด ภาพวาดพระธาตุปีเกิด ภาพเขียนในอดีต ภาพขุนนางเมืองเหนือ ภาพพระธาตุหริภุญชัย ภาพเก่าของคนในจังหวัดลำพูน และภาพทั่วไป

ภาพที่ 4.34 หมวดที่ 32 หมวดภาพเก่า

หมวดที่ 33 หมวดเครื่องปั้นดินเผา สิ่งที่จัดแสดง คือ กระออม ถ้วยขนม กาน้ำดินเผา หม้อน้ำ ไหปากแคบ ที่รองขาตู้กับข้าว โอ่ง พาน แจกัน ขวดยา และเครื่องปั้นเซรามิก

ภาพที่ 4.35 หมวดที่ 33 หมวดเครื่องปั้นดินเผา

หมวดที่ 34 หมวดวิถีชีวิตชาวบ้าน สิ่งที่จัดแสดง คือ หม้อแกงดินเผา ทัพพีไม้ ครกไม้ ครกหิน ขันโตก กระโถ้งแบบต่าง ๆ เหียง ส้าหวด ถ้ายรองขาตู้อาหาร กระออม กั๊วะข้าว ไหข้าว หวดข้าว กล่องข้าว คีมตีสถ่าน พิมสำหรับสานหมวก แทนโมแป้ง ฝักมีด ถ้วยตราไก่ กาน้ำ เหล็กชูด มะละกอ และตะเกียง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 4.36 หมวดที่ 34 หมวดวิถีชีวิตชาวบ้าน

หมวดที่ 35 หมวดเครื่องแกะสลัก สิ่งที่จัดแสดง คือ อุปกรณ์ในการแกะสลัก ตุ๊กตา แกะสลัก และเรือขุดโบราณ ซึ่งจัดเป็นงานไม้ที่ขึ้นชื่อของ อำเภอแม่ทา

ภาพที่ 4.37 หมวดที่ 35 หมวดเครื่องแกะสลัก

หมวดที่ 36 หมวดอุปกรณ์ทำนา สิ่งที่จัดแสดง คือ ล้อเกวียน เป็นพาหนะลากข้าว ฝาง และของอื่น ๆ คุ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้รองตีสข้าว เสวียน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใส่ข้าวเปลือก ฝาง เป็นอุปกรณ์ตักข้าวเปลือกโยนขึ้น ไม้หีบ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ตีข้าว เพื่อหรือคราด เป็นอุปกรณ์ที่ใช้แยกหญ้าในนา ก่อนปลูกข้าว ไถ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการไถนา แยกใหญ่และแยกอ้อมเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สวมรัดคอควายเวลาไถนา วิ เป็นอุปกรณ์ที่ใช้พัดแยกข้าวรีบ นอกจากนั้นยังมีอุปกรณ์ชนิดอื่น เช่น กระແหล่น เครื่องไม้ถั่วดิน ครกมอญ อัดอ้อย ไม้คานหาบ รางไม้ เลื่อยนอนคู่ และเส้า

ภาพประกอบชุดที่ 4.38 หมวดที่ 36 หมวดอุปกรณ์ทำนา

สภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ซึ่งใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา จำนวน 31 คน และนักเรียนโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม ปีการศึกษา 2561 จำนวน 325 คน โดยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (Yamane, 1973 อ้างถึงใน เนตรนภิส เลิศเดชานนท์, 2554, น. 41) ที่ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น

180 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด 180 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยได้ทำการวิเคราะห์ผล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สภาพภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาของโรงเรียนแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 211 ฉบับ เมื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปพิจารณาตามเพศ อายุ และวุฒิการศึกษา มีรายละเอียด ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละของสภาพทั่วไปในการตอบแบบสอบถาม

สภาพภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	73	34.60
หญิง	138	65.40
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	180	85.31
20 – 30 ปี	2	0.95
31 – 40 ปี	10	4.74
41 – 50 ปี	9	4.27
50 – 60 ปี	10	4.74
วุฒิทางการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	108	51.18
มัธยมศึกษาตอนปลาย	72	34.12
ปริญญาตรี	22	10.43
ปริญญาโท	9	4.27
ปริญญาเอก	0	0.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 138 คน คิดเป็น ร้อยละ 65.40 ส่วนเพศชาย มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 34.60 มีอายุ อยู่ระหว่าง น้อยกว่า 20 ปี มากที่สุด 180 คน คิดเป็นร้อยละ 85.31 อายุ 31-40 ปี 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 4.74 อายุ 51-60 ปี 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.74 อายุ 41-50 ปี 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.27 และ อายุ 20-30 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.95 มีวุฒิทางการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น 108 คน คิดเป็นร้อยละ 51.18 มัธยมศึกษาตอนปลาย 72 คน คิดเป็นร้อยละ 34.12 ปริญญาตรี 22 คน คิดเป็นร้อยละ 10.43 และปริญญาโท 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.27

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ในการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์คุณภาพตามแนวของเบสต์ (Best) (Best, 1977 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) เกี่ยวกับสภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนตามหลักการบริหารจัดการด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และมิติที่ 4 ด้านการบริการ มีรายละเอียด ดังตาราง ที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับของสภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนในแต่ละมิติ

รายการ	ระดับการปฏิบัติ /เป็นจริง (n=211)		แปลผล	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน	3.94	0.32	มาก	(3)
1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของ การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์	4.04	0.32	มาก	
2) โครงสร้างการบริหาร	3.85	0.35	มาก	
3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี	3.82	0.39	มาก	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

รายการ	ระดับการปฏิบัติ /เป็นจริง (n=211)		แปลผล	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม	4.79	0.40	มากที่สุด	(1)
1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	4.81	0.40	มากที่สุด	
2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา	4.84	0.36	มากที่สุด	
3) เครือข่ายภายในและภายนอก	4.79	0.41	มากที่สุด	
4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น	4.73	0.44	มากที่สุด	
มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร	4.06	0.42	มาก	(2)
1) การบริหารจัดการงานบุคลากร	4.85	0.36	มากที่สุด	
2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ	2.93	0.26	ปานกลาง	
3) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากร โบราณสถาน การดูแลรักษา	3.26	0.44	ปานกลาง	
4) การจัดแสดง นิทรรศการ	4.38	0.74	มาก	
5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์	4.89	0.32	มากที่สุด	
6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี	4.38	0.74	มาก	
มิติที่ 4 ด้านการบริการ	3.81	0.41	มาก	(4)
1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	4.14	0.42	มาก	
2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้	3.69	0.46	มาก	
3) บริการนำชมและเส้นทางก็นำชม	4.16	0.36	มาก	
4) การประชาสัมพันธ์	4.24	0.43	มาก	
5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารแล เครื่องดื่ม	2.81	0.40	ปานกลาง	
เฉลี่ย	4.15	0.39	มาก	

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 4.2 พบว่า สภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีสภาพการปฏิบัติ /เป็นจริง ในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.39) โดยมีสภาพการปฏิบัติ ในการบริหารจัดการใน มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.34) ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.32)โครงสร้างการบริหาร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.35) และแผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. 0.39) มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.40) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$, S.D. 0.44) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D.= 0.36) เครือข่ายภายในและภายนอก อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.41) และผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.44) มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.41) ประกอบด้วย การบริหารจัดการงานบุคลากร อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.44) การบริหารจัดการงานงบประมาณ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.93$, S.D. = 0.26) การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.44) การจัดแสดง นิทรรศการ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.74) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.32) และสื่อ วัสดุเทคโนโลยี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.74) และมิติที่ 4 ด้านการบริการ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.41) ประกอบด้วยกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.42) บริการป้ายและนิทรรศการถาวร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.46) บริการนำชมและเส้นทาง การนำชม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.43) และการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.43) และการจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$, S.D. = 0.40)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคมอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์คุณภาพตามแนวของเบสต์ (Best) (Best, J. W., 1977 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) เกี่ยวกับความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม

อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามหลักการบริหารจัดการด้วยหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และมิติที่ 4 ด้านการบริการ มีรายละเอียด ดังตาราง ที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับของความต้องการในการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

รายการ	ระดับความต้องการ (n=211)		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน	3.37	0.41	ปานกลาง	(4)
1) จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของ การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์	3.01	0.36	ปานกลาง	
2) โครงสร้างการบริหาร	2.99	0.40	ปานกลาง	
3) แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี	4.47	0.50	มาก	
มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม	3.56	0.56	มาก	(3)
1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.47	0.69	ปานกลาง	
2) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา	4.13	0.34	มาก	
3) เครือข่ายภายในและภายนอก	3.37	0.66	ปานกลาง	
4) ผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น	3.27	0.54	ปานกลาง	
มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร	3.84	0.38	มาก	(1)
1) การบริหารจัดการงานบุคลากร	3.06	0.43	ปานกลาง	
2) การบริหารจัดการงานงบประมาณ	4.09	0.28	มาก	
3) การจัดการด้านทรัพยากรวัตถุ ทรัพยากร โบราณสถาน การดูแลรักษา	4.73	0.44	มากที่สุด	
4) การจัดแสดง นิทรรศการ	4.28	0.45	มาก	
5) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์	3.03	0.31	ปานกลาง	
6) สื่อ วัสดุเทคโนโลยี	4.28	0.45	มาก	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	ระดับความต้องการ (n=211)		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
มิติที่ 4 ด้านการบริการ	3.82	0.35	มาก	(2)
1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	3.14	0.35	ปานกลาง	
2) บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้	4.82	0.39	มากที่สุด	
3) บริการนำชมและเส้นทางพานำชม	3.11	0.31	ปานกลาง	
4) การประชาสัมพันธ์	3.16	0.37	ปานกลาง	
5) การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม	4.88	0.32	มากที่สุด	
เฉลี่ย	3.65	0.42	มาก	

จากการวิเคราะห์ ตารางที่ 4.3 พบว่า ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ พบว่า ความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D.= 0.42) โดยมีความต้องการใน มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D.= 0.41) ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของ การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$, S.D.= 0.36) โครงสร้างการบริหาร อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 0.40) และแผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D.= 0.50) มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 0.56) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D.= 0.69) การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= 0.34) ด้านเครือข่ายภายในและ ภายนอก อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. 0.66) และผู้นำทำกิจกรรมในท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D.= 0.54) มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D.= 0.38) ประกอบด้วย การบริหารจัดการงานบุคลากร อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$, S.D.= 0.43) การบริหารจัดการงานงบประมาณ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D.= 0.28) การจัดการด้าน ทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D.= 0.44)

การจัดแสดง นิทรรศการ อยู่ในระดับ มาก ที่ ($\bar{X} = 4.28$, S.D.= 0.45) สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.31) และสื่อ วัสดุเทคโนโลยี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D.= 0.35) และมิติที่ 4 ด้านการบริการ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D.= 0.35) ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D.= 0.35) บริการป้ายและ นิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D.= 0.39) บริการนำชม และเส้นทางนำชม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.33) และการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$, S.D.= 0.37) และการจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$, S.D.= 0.32)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดี และเป็นเลิศ

การศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติที่ดี และเป็นเลิศ จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการศึกษา เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีแต่หัวข้อ การสัมภาษณ์โดยไม่มีรายละเอียด โดยมีหัวข้อการสัมภาษณ์ตามการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัด ลำพูน ได้ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน

- 1) มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยบริหารงานภายใต้สำนักศิลปากร ที่ 8 เชียงใหม่ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- 2) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดไว้ว่าเป็นสถาบันหลักในการ สร้างทุนทางปัญญาแก่คนไทยด้านการอนุรักษ์และสร้างสรรค์มรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 3) มีการกำหนดพันธกิจ โดยกำหนดไว้ว่า ธำรงรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์มรดกทาง ศิลปวัฒนธรรม สืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ สร้างคุณค่าเพิ่มจากศิลปวัฒนธรรม สร้างคุณภาพมาตรฐานการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม และกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างมาตรฐาน การบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม
- 4) มีการจัดทำแผนการในการบริหารการจัดแสดงและการบริการอย่างเป็นระบบ

มติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม

1) มีการให้คนในชุมชน วัด หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการบริจาคโบราณวัตถุ เพื่อใช้ในการจัดแสดง เช่น

1.1) โครงการกระดูกโบราณ เครื่องประดับ เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธต่าง ๆ รวมทั้ง ลูกปัดหินสี ซึ่งเป็นวัตถุโบราณก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย จากแหล่งโบราณคดีบ้านวังไฮ

1.2) ผ้ายันต์พระสิงห์หลวง และผ้ากันธรรมชาติ จากวัดช้างรอง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

1.3) ผ้าห่อคัมภีร์ สาคบ่าง หมอนผา และกระวอม จากวัดท่าขุมเงิน ตำบลท่าขุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2) มีการสร้างความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ปรมาจารย์ท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น

2.1) กิจกรรมบรรยายพิเศษประกอบนิทรรศการ เรื่อง ผ้าเนื่องในพุทธศาสนาการอนุรักษ์เพื่อสืบสานความสืบทอด ภายใตโครงการเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดลำพูน - ลำปาง ปีที่ 1 ประจำปี 2563 โดยมีหัวข้อบรรยาย ดังต่อไปนี้

2.1.1) ปาฐกถาพิเศษ สรีรภาพงานอนุรักษ์ โดย พระครูสิริสุตานุยุต ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ ลำพูน

2.1.2) ผ้าเนื่องในพุทธศาสนา เมืองลำพูน โดย คุณนเรนทร์ ปัญญาญ นักวิจัย เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคเหนือ

2.1.3) ศิลปะบนผืนผ้าในงานพุทธศิลป์นครลำปาง โดย อาจารย์ฐาปกรณ์ เครือระยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2.1.4) เครือข่ายท้องถิ่นกับการสืบสานงานอนุรักษ์มรดกท้องถิ่น โดย ดร.อนุกุล ศิริพันธุ์ นักวิจัย เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคเหนือ

2.2) กิจกรรมบรรยายพิเศษ เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2563 ในหัวข้อ "มอญลำพูน มาจากไหนโดยมีหัวข้อการบรรยาย ดังต่อไปนี้

2.2.1) มอญ ลำพูน จากดีเอ็นเอ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.จตุพล คำปวนสาย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.2.2) มอญ จากศิลาจารึก โดย ดร.ชัชณะ ปิ่นเงิน นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ ระดับ 1 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.2.3) มอญ จากหลักฐานเอกสาร โดย อาจารย์วิชญา มาแก้ว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2.2.4) สายเลือดมอญเมืองลำพูน โดย พ่อหนานจันทร์ เจียวพันธ์ ปราชญ์ท้องถิ่นมอญบ้านหนองคู อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

มติที่ 3 ด้านทรัพยากร

1) มีการบริหารจัดการบุคลากรอย่างเหมาะสม เช่น ด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย ด้านการบำรุงรักษาวัตถุโบราณ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการต้อนรับและจำหน่ายบัตรเข้าชม ด้านการให้ความรู้ขณะเข้าชม เป็นต้น ได้อย่างเพียงพอและตรงตามความสามารถ

2) มีการบริหารงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้แผนงานโครงการ

3) มีจัดเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสำหรับชาวไทย 20 บาท ชาวต่างชาติ 100 บาท และยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับพระภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษาในเครื่องแบบ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือเข้าชมเป็นหมู่คณะได้

4) มีการคัดแยกโบราณวัตถุที่มีความสมบูรณ์และมีคุณค่าต่อการศึกษามาใช้จัดแสดง และจัดเก็บ โบราณวัตถุที่ไม่ถูกจัดแสดงไว้เป็นคลังความรู้ให้ผู้ศึกษาเรียนรู้ได้เข้าศึกษาผ่านการสัมผัสจริง

5) มีการจัดทำแผนผังการเก็บรักษา

6) มีการจัดทำทะเบียนควบคุม

7) มีการทำความสะอาด บำรุง รักษา และตรวจสภาพ ทุก 3 เดือน

8) มีการจัดแสดงโบราณวัตถุพร้อมป้ายนิทรรศการที่เขียนอธิบายทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

9) มีการนำสื่อวีดิทัศน์มาใช้ในการจัดแสดง โดยมีการบรรยายเสียงภาษาไทย แสดงแถบข้อความบรรยายภาษาอังกฤษ และแปลคำบรรยายด้วยภาษามือ

10) มีการจัดแสดงเป็นเรื่องราวที่มีความสอดคล้องกันตามลำดับเนื้อหาเพื่ออำนวยความสะดวกการเรียนรู้ โดยมีการเรียงลำดับการนำเสนอ ดังนี้

10.1) ความสำคัญของพื้นที่ก่อนเป็นพิพิธภัณฑสถาน เป็นการเล่าถึงประวัติ การจัดทำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ลำพูน ว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งแรกของภาคเหนือ ที่รวบรวมศิลปจารึกและวัตถุศิลปวัตถุอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาขึ้นสำคัญที่พบในภาคเหนือของประเทศไทย เดิมตั้งอยู่ศาลาบาตรทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร โดยพระยาราชอนุโลมวิบูลย์ภักดี สมุหนเทศาภิบาล มณฑลพายัพ และเจ้าจักรคำคณาทร เจ้าผู้ครองนคร ลำพูน ขณะนั้น เรียกว่า พิพิธภัณฑสถานมณฑลพายัพ ต่อมากรมศิลปากรได้ก่อสร้างอาคาร

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชยและได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินเปิดอาคารและทอดพระเนตรนิทรรศการ ซึ่งจัดแสดงและบรรยายความสำคัญด้วยป้ายนิทรรศการ

ภาพที่ 4.39 การจัดแสดงในส่วนความสำคัญของพื้นที่ก่อนเป็นพิพิธภัณฑ์สถาน

10.2) ปฐมกำเนิดนามนครหริภุญไชย เป็นการเล่าถึงเมืองหริภุญไชยที่ปรากฏในเอกสารตำนานต่าง ๆ เช่น จามเทววงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ มุลศาสนา และพระพงศาวดารโยนก ที่ว่าเป็นเมืองที่มีการนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 13 รวมถึงประวัติการการก่อตั้ง โดยมีการจัดแสดงด้วยสื่อวีดิทัศน์ พร้อมคำบรรยายภาษาอังกฤษ และภาษามือ

ภาพที่ 4.40 การจัดแสดงในส่วนปฐมกำเนิดนามนครหริภุญไชย

10.3) แดนดินถิ่นก่อนเป็นหริภุญไชย เป็นการเล่าเรื่องราวจากแหล่งโบราณคดี บ้านวังไฮแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกวัง ที่พบร่องรอยการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ มีการฝังศพ เครื่องประดับ เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธต่าง ๆ ที่ทำจากสำริด รวมทั้งลูกปัดหินสีที่มีการนำเข้ามาจากชุมชนภายนอกที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับชุมชนภายนอก ก่อนการสถาปนาอาณาจักรหริภุญไชย ซึ่งจัดแสดงด้วยป้ายนิทรรศการให้ความรู้พร้อมภาพประกอบ ร่วมกับจัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากแหล่งโบราณคดีบ้านวังไฮ ให้ได้ศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ 4.41 การจัดแสดงในส่วนแดนดินถิ่นก่อนเป็นหริภุญไชยด้วยป้ายนิทรรศการ

ภาพที่ 4.42 การจัดแสดงในส่วนแดนดินถิ่นก่อนเป็นหริภุญไชยด้วยโบราณวัตถุ

10.4) แรกเริ่มหริภุญไชย เป็นการเล่าถึงการกำเนิดเมืองหริภุญไชยโดยพระนางจามเทวี พระธิดาแห่งกรุงละโว้ ซึ่งได้รับสถาปนาเป็นปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญไชย ที่มีการ

ตั้งถิ่นฐานชุมชนในระยะเริ่มแรกเกิดขึ้นบริเวณกลางเมืองหริภุญไชย จากนั้นกระจายตัวออกไปในพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบ โดยมีพัฒนาการทางบ้านเมือง แบ่งเป็น 3 ระยะ ในการรับอิทธิพลของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลาง ศิลปะแบบพม่าแบบพุกามและเขมร และช่วงวัฒนธรรมหริภุญไชยรุ่งเรืองซึ่งมีการสร้างสรรค์ศิลปะกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของหริภุญไชย ซึ่งจัดแสดงด้วยป้ายนิทรรศการให้ความรู้พร้อมภาพประกอบ ร่วมกับการจัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากแหล่งโบราณคดีเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาในแต่ละช่วง

ภาพที่ 4.43 การจัดแสดงในส่วนแรกเริ่มหริภุญไชยด้วยป้ายนิทรรศการ

ภาพที่ 4.44 การจัดแสดงในส่วนแรกเริ่มหริภุญไชยด้วยโบราณวัตถุ

10.5) ความรุ่งเรืองของแคว้นหริภุญชัย เป็นการเล่าเรื่องราวในสมัยพญาอาทิตย์
 ติราชแห่งแคว้นหริภุญไชยที่ปกครองบ้านเมืองอย่างมั่นคงสงบสุขต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน จึงเกิด
 การพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมากสุด จนหริภุญชัย
 กลายเป็นศูนย์กลางทางศาสนา มีการรับเอาอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เช่น ทวารวดี และพุกาม
 แล้วพัฒนาเป็นสถาปัตยกรรมศิลปะหริภุญไชย เช่น เจดีย์ทรงปราสาทยอดอยู่ในผังสี่เหลี่ยม เจดีย์
 ทรงปราสาทยอดอยู่ในผังแปดเหลี่ยม รวมถึงงานสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ซึ่งจัดแสดงด้วยป้าย
 นิทรรศการให้ความรู้พร้อมภาพประกอบ ร่วมกับการจัดแสดงโบราณวัตถุ เพื่อศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ 4.45 การจัดแสดงในส่วนความรุ่งเรืองของแคว้นหริภุญชัยด้วยป้ายนิทรรศการ

ภาพที่ 4.46 การจัดแสดงในส่วนความรุ่งเรืองของแคว้นหริภุญชัยด้วยโบราณวัตถุ

10.6) หริภุญไชยต้นธารแห่งล้านนา เป็นการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแคว้นหริภุญไชยที่เป็นกลุ่มเมืองในแอ่งเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง โดยมีเมืองหริภุญไชยเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังมีเครือข่ายเมืองที่สำคัญ ได้แก่ เวียงมโน เวียงท่ากาน เวียงเถาะ และเวียงกุมกามที่รับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจากหริภุญไชย ที่เป็นต้นแบบทางศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของล้านนา ซึ่งมีการจัดแสดงและบรรยายความสอดคล้องของโบราณวัตถุที่จัดแสดงในรูปป้ายนิทรรศการ

ภาพที่ 4.47 การจัดแสดงในส่วนหริภุญไชยต้นธารแห่งล้านนาด้วยป้ายนิทรรศการ

10.7) นิทรรศการผ้าในพระพุทธศาสนาการุญท์เพื่อสืบสารความศรัทธา เป็นการจัดแสดงผ้าในพระพุทธศาสนาในภาคเหนือของประเทศไทย ตามหลักความเชื่อตามพระพุทธศาสนา กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด การหลุดพ้นไปสู่นิพพาน ซึ่งผ้าเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่างหนึ่งที่มีการนำมาถวายทานแก่พระพุทธศาสนา เช่น ผ้าสำหรับใช้นุ่งห่มสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ผ้าที่เป็นเครื่องประดับศาสนสถาน ซึ่งมีการจัดสร้างทั้งงดงามใช้วัสดุและเทคนิคขั้นสูงในการสร้างสรรค์งาน ในการจัดแสดงมีการรวบรวมผ้าที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาจากการแลกเปลี่ยนกิจกรรมจากสถาบันทางการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดลำพูน ลำปาง มาจัดแสดง เช่น ผ้ายันต์พระสังข์หลวง พระกฐนหรือตุ่งค่าวธรรมพระมัลลย์ ผ้าห่อพระคัมภีร์ ผ้าตั้งธรรมหลวง ผ้ากันธรรมาสน์ ผ้ากระวอม สาดบ้าง และหมอน ซึ่งเป็นผ้าที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา มาจัดแสดงโดยจัดแสดงผลงานทางโบราณวัตถุ และมีการสาธิตการซ่อมบำรุงให้ศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ 4.48 การจัดแสดงในส่วนผ้าในพระพุทธศาสนาการอุรัญเพื่อสืบสารความศรัทธาจากโบราณวัตถุ และการสาธิตการซ่อมบำรุง

10.8) ศิลจารึกในภาคเหนือ เป็นการ จัดแสดงหลักศิลจารึกในจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นเครื่องศิลาโบราณ จำนวน 20 หลัก และแผ่นจารึกไม้กระดาน 1 แผ่น ประกอบไปด้วย อักษรมอญโบราณ 9 หลัก และจารึกอักษรไทยล้านนา (ฝ่งขาม) 17 หลัก โดยการจัดแสดงมีการ จัดแสดงศิลาโบราณพร้อมป้ายนิทรรศการให้ความรู้อธิบายที่มา ความสำคัญ พร้อมกับแปลข้อความในศิลจารึกไว้ให้ศึกษาเรียนรู้

ภาพที่ 4.49 การจัดแสดงในส่วนศิลจารึกในภาคเหนือ โดยการจัดแสดงศิลพร้อมป้ายนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับที่มา ความสำคัญและข้อความบนศิลโบราณ

11) มีการจัดแสดงทำการจัดแสดงภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ 2 ชั้น ที่สร้างในปี พ.ศ. 2515 ที่มีความคงทนแข็งแรง

12) มีการจัดสภาพแวดล้อม อุณหภูมิ ความชื้น ที่เหมาะสมต่อเก็บรักษาโบราณวัตถุ ที่นำมาจัดแสดงได้อย่างเหมาะสม

มติที่ 4 ด้านการบริการ

1) มีการจัดการส่งเสริมการเข้าศึกษาหาองค์ความรู้โดยไม่มีการคิดค่าบริการ แก่พระภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษาในเครื่องแบบ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือเขาชมเป็น หมู่คณะได้เข้าศึกษาหาองค์ความรู้

2) มีการจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่

2.1) กิจกรรมบรรยายพิเศษ เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทยในหัวข้อมรดกลำพูน มาจากไหน

2.2) กิจกรรมบรรยายพิเศษประกอบนิทรรศการภายใต้โครงการเครือข่ายมรดก ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดลำพูน - ลำปาง ปีที่ 1 เรื่อง ผ้าเนื่องในพุทธศาสนาการอนุรักษ์เพื่อสืบ สานความศรัทธา

2.3) การสาธิต การซ่อมแซมผ้าโบราณ ด้วยผ้าเคลือบขาว เป็นต้น

3) มีการจัดกิจกรรมทั้งในสถานที่และถ่ายทอดสดผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook)

4) มีการจัดแสดงนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประกอบการชมวัดภูโบราณ มีคำบรรยายทั้งในส่วนที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมภาพประกอบที่สวยงาม

5) มีป้ายแสดงลำดับขั้นในการนำเสนอพร้อมแสดงเส้นทางการเข้าชมอย่างชัดเจน

6) มีบริการนำชมพร้อมบรรยายให้ความรู้ประกอบการตลอดเส้นทางการศึกษาเรียนรู้

7) มีการจัดทำเอกสารแผ่นพับเพื่อเผยแพร่ความรู้

8) มีการประชาสัมพันธ์แลพบบริการความรู้ผ่านทางเว็บไซต์และเฟซบุ๊ก (Facebook)

ตอนที่ 3 ผลการเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

การเสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการกับ กลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม จำนวน 2 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม จำนวน 12 คน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม จำนวน 6 คน ศึกษาניתศกักสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จำนวน 1 คน และตัวแทนจากพิพิธภัณฑสถาน จำนวน 1 คน มาวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามแนวทางการบริหารจัดการตามการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการ และประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ลำพูน ที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ ในด้านจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ถึงแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และสรุปตามประเด็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน

1) จัดโครงสร้างในการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญที่สามารถสนับสนุนและร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร ครูผู้ดูแล ครูผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ กรรมการนักเรียน กรรมการสถานศึกษา กรรมการจากหน่วยงานและชุมชน และที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถาน

2) จัดทำแผนในการดำเนินกิจกรรมรายปีในรูปแบบโครงการและกิจกรรม โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยให้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนโดยให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการศึกษา ตามหลักสูตร ภาคเรียนละ 1 กิจกรรม และจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 เรื่อง โดยจัดในคาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ควรกำหนดระยะเวลาในการดูแล บำรุง รักษาโบราณวัตถุในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยจัดทำในรูปแบบโครงการบรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน และรายงานผลการดำเนินงานในรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self - Assessment Report : SAR)

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม

1) สร้างการมีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยขอสนับสนุนความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สถาบันการศึกษา มาเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

- 1.1) พิธีกรรมทางศาสนา การแกะสลักไม้จามจุรี หมู่บ้านทาหนองยางฟ้า
- 1.2) การผลิตข้าวแคบหมู่บ้านศรีทรายมูล
- 1.3) การอนุรักษ์ธรรมชาติชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านหมู่บ้านทาป่าเปา
- 1.4) การทำยาสมุนไพรหมู่บ้านทาป่าเปา
- 1.5) การทำไม้กวาดทางมะพร้าวและไม้กวาดดอกหญ้าหมู่บ้านทาสาลา
- 1.6) การไผ่จากใบตองตึงหมู่บ้านทาทุ่งไผ่
- 1.7) การดูแลรักษาโบราณวัตถุจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย
- 1.8) ความรู้เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านต่าง ๆ จากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก

มติที่ 3 ด้านทรัพยากร ประกอบด้วย

1) แต่งตั้งคณะปฏิบัติงานพร้อม บทบาท หน้าที่ในการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมการดำเนินงานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย

1.1) เจ้าหน้าที่ดูแลอาคารพิพิธภัณฑ์ มีหน้าที่ ดูแลรักษาอาคารพิพิธภัณฑ์และโบราณวัตถุที่จัดแสดงให้มีสภาพที่เหมาะสม จัดทำเอกสารประกอบการศึกษา และต้อนรับผู้ที่เข้าศึกษาเรียนรู้

1.2) เจ้าหน้าที่นำชมพิพิธภัณฑ์ เป็นนักเรียนที่มีความสนใจทางด้านการเป็นมัคคุเทศก์เข้ามาเป็นมีบทบาทในการเป็นผู้พาชมพิพิธภัณฑ์ มีหน้าที่พาผู้ศึกษาเรียนรู้เข้าศึกษาเรียนรู้พร้อมอธิบายความรู้ต่าง ๆ ในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบด้วย

1.3) เจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมพิเศษ มีหน้าที่ติดต่อ ประสานงาน และจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4) เจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นคณะครูและบุคลากรทุกคน มีหน้าที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งการเรียนรู้และใช้โบราณวัตถุเป็นสื่อการเรียนรู้ ในกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 กิจกรรมการเรียนรู้

1.5) เจ้าหน้าที่ทำความสะอาด มีหน้าที่ทำความสะอาดอาคาร ผู้กระเจกนิทรศการให้มีความสะอาดเหมาะสมต่อการศึกษาเรียนรู้ทุกวัน และทำความสะอาดภายในศูนย์นิทรรศการและโบราณวัตถุที่จัดแสดงทุก 3 เดือน

2) จัดทำโครงการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน เสนอของบประมาณทั้งในส่วนของงบประมาณโรงเรียน และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ได้แก่ เทศบาลตำบลทาสบเส้า เทศบาลตำบลทาลาด และเทศบาลตำบล

ทาสบชัย เพื่อขอสนับสนุนด้านงบประมาณดูแลและพัฒนาการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน

3) คัดแยกและจัดทำทะเบียนควบคุมโบราณวัตถุที่มีในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำการตรวจสอบและบำรุง รักษา โบราณวัตถุที่จัดแสดง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4) จัดแสดงโบราณวัตถุเฉพาะที่มีความสมบูรณ์ เป็นของจริงในตู้จัดแสดง พร้อม เขียนป้ายความรู้อธิบายเกี่ยวกับโบราณวัตถุที่จัดแสดงด้วย ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

5) จัดคลังโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ หรือเป็นของที่ทำเรียน แบบของจริงมาจัดแสดงในส่วนของห้องโถงภายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้สัมผัส ทดลองใช้ และศึกษาเรียนรู้จากการได้สัมผัสจริง

6) จัดป้ายนิทรรศการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตภายใต้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความสอดคล้อง กับโบราณวัตถุที่จัดแสดงในแต่ละหมวดประกอบการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ชาวบ้าน

7) จัดสาธิตวิธีการทำ วิธีการใช้งาน โดยจัดกลุ่มนักเรียนเป็นผู้แสดงสาธิตในขณะที่ มีผู้เข้าศึกษาเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ การสาธิตทำกระบวยตักน้ำ จากกะลามะพร้าว การสาธิตการแกะสลัก การสาธิตการดักสัตว์ การสาธิตเล่นดนตรีพื้นเมือง และ การสาธิตการสานของใช้จากไม้ไผ่

8) จัดมุมพักผ่อน มุมถ่ายรูป และที่นั่งพักผ่อนเข้าศึกษาเรียนรู้ทั้งในและภายนอก อาคารพิพิธภัณฑ์

9) นำวิถีทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ของชาวบ้านในอำเภอแม่ทา มาจัดแสดง ร่วมในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน

มติที่ 4 ด้านการบริการ ประกอบด้วย

1) จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียนและผู้สนใจศึกษาเรียนรู้โดยการ จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ อย่างน้อย ภาคเรียนละ 1 เรื่อง เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน

2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรโดย บูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้และ ใช้โบราณวัตถุเป็นสื่อการเรียนรู้ ในกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างน้อย ภาคเรียนละ 1 กิจกรรม การเรียนรู้

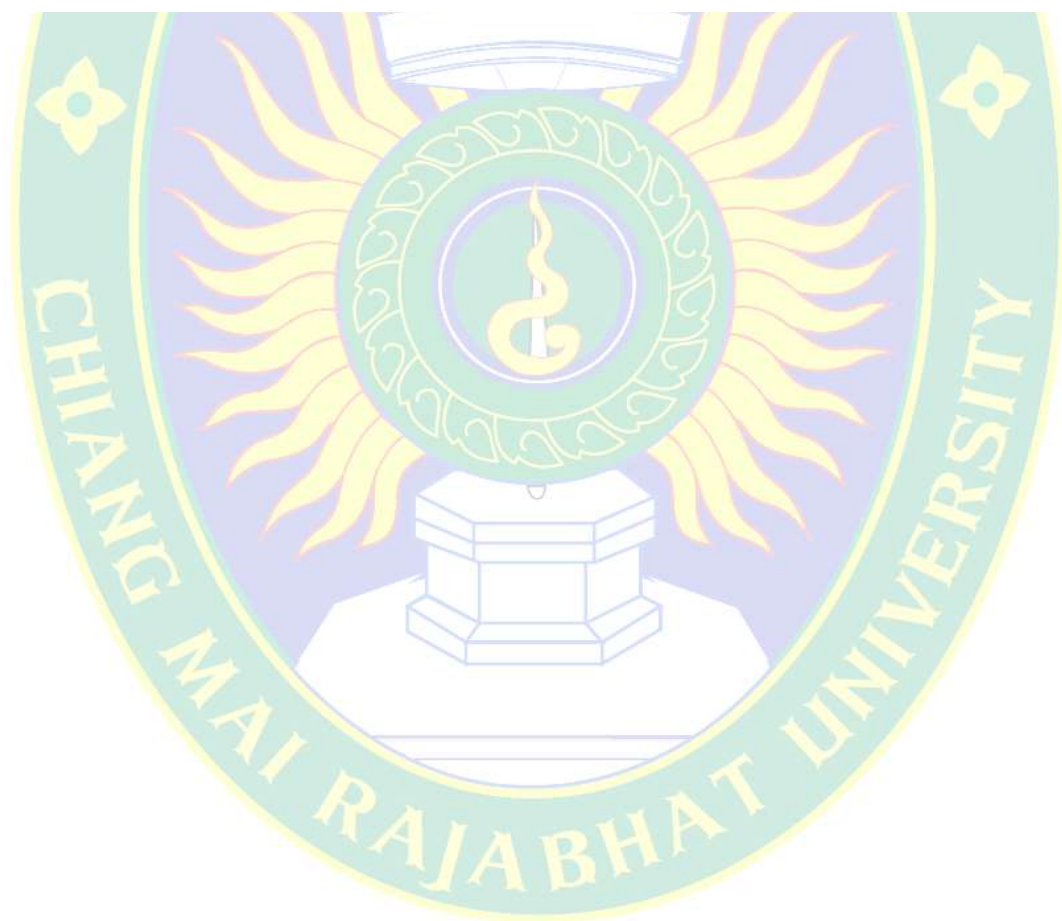
3) จัดทำเอกสารเอกสารแผนปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัดแสดงในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน

4) จัดบริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ไว้ประกอบการจัดแสดงโบราณวัตถุภายในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำไปบริการแก่ชุมชนเนื่องในวันสำคัญ ได้แก่ วันเด็กแห่งชาติ และวันเปิดโลกกิจกรรมวิชาการของโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการ

5) จัดชมรมมัลลเทศก์น้อยในการบริการนำชม และเป็นการฝึกทักษะการสื่อสารที่ประกอบด้วยภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

6) จัดทำเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก (Facebook) และนิทรรศการเคลื่อนที่ให้บริการ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน

7) จัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการปฏิบัติของนักเรียน และผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตขึ้นในชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์โอท็อปบ้านทาป่าเปา ไม้แกะสลักบ้านทาหนองยางฟ้า เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา ครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 2) ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดี และเป็นเลิศ และ 3) เสนอแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยใช้หลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ คือ มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และ มิติที่ 4 ด้านการบริการ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง และวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ที่เกิดจากการเก็บสะสมและรวบรวมโบราณวัตถุจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชาวบ้าน และผู้ใกล้ชิด มาจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้และมีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ จำนวน 36 หมวด ประกอบด้วย หมวดเงินตราต่างประเทศ หมวดเงินไทย หมวดเครื่องมือสื่อสาร หมวดเครื่องมือสำคัญ หมวดพระเครื่องพระบูชา หมวดภาพประวัติพิพิธภัณฑ์ หมวดเอกสารสำคัญและตำราโบราณ หมวดหีบบรรจุของ หมวดเครื่องใช้ทองเหลือง หมวดของใช้โบราณ หมวดอาวุธโบราณ หมวดประวัติครูบาศรีวิชัย หมวดประวัติราชวงศ์จามเทวี หมวดดนตรีพื้นเมือง หมวดของเล่นเด็ก หมวดเครื่องเงิน หมวดของใช้ผู้สูงอายุ หมวดเครื่องวัดดวง หมวดอุปกรณ์

เกี่ยวกับช่าง หมวดเครื่องมือดักสัตว์ หมวดกระดูกสัตว์ 1 หมวดกระดูกสัตว์ 2 หมวดเครื่องใช้ทั่วไป หมวดเครื่องมือช่างไม้ หมวดอุปกรณ์ทอผ้า หมวดเครื่องจักสารที่ประดิษฐ์ หมวดตะเกียงโบราณ หมวดอุปกรณ์ดักและบรรจุน้ำดื่ม หมวดภาพเก่า หมวดเครื่องปั้นดินเผา หมวดวิถีชีวิตชาวบ้าน หมวดเครื่องแกะสลัก หมวดอุปกรณ์ทำนา หมวดตู้พิเศษ 1 หมวดตู้พิเศษ 2 และหมวดตู้พิเศษ 3 มีสภาพการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยมีการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับมากที่สุด ในมิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม และมีการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับดี ในมิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร และมิติที่ 4 ด้านการบริการ และมีความต้องการในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการบริหารจัดการอยู่ในระดับ มาก ในมิติที่ 4 ด้านทรัพยากร มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม และมิติที่ 4 ด้านการบริการ และมีความต้องการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง ในมิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน

1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัดลำพูน มีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ ตามแนวทางการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มีการจัดโครงสร้างที่มีการบริหารอย่างเป็นระบบตามโครงสร้างของกรมศิลปากร กำหนดควมวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และบริหารงานตามแผนงาน ที่วางไว้ในแต่ละปี

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายแหล่งเรียนรู้ จากสถาบันการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมอื่น เครือข่ายระหว่างพิพิธภัณฑ์ และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันดำเนินกิจกรรม

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร มีการจัดบุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม เพียงพอและตรงตามความสามารถ บริหารงบประมาณตามแผนงาน โครงการ จัดแสดงโบราณวัตถุ ป้ายนิทรรศการที่เขียนอธิบายทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และใช้วิธีทัศน์ประกอบการจัดแสดง ที่บรรยายเสียงภาษาไทย แสดงแถบข้อความบรรยายภาษาอังกฤษ และแปลคำบรรยายด้วยภาษามือ โบราณวัตถุที่นำจัดแสดงมีการดูแล รักษา และซ่อมแซมอย่างถูกต้อง โดยคัดแยกโบราณวัตถุ แบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนจัดแสดงและส่วนที่จัดเป็นคลังโบราณวัตถุสำหรับการเรียนรู้ที่สามารถจับต้องได้

มิติที่ 4 ด้านการบริการ มีส่งเสริมการเข้าศึกษาหาองค์ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษาในเครื่องแบบ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือเขาชมเป็นหมู่คณะเข้าศึกษาโดยไม่คิดค่าบริการ จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ เอกสารแผ่นพับ เว็บไซต์ และเฟซบุ๊ก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์

3. แนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จากประชุมเชิงปฏิบัติการ มีแนวทางการบริหารจัดการตามการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน

1) จัดทำแผนการดำเนินงานกิจกรรมรายปีในรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ภาคเรียนละ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาคเรียนละ 1 เรื่อง บรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน และรายงานผลการดำเนินงานในรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา

2) จัดโครงสร้างการบริหารงานโดยมีคณะผู้บริหาร ครูผู้ดูแล ครูผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ กรรมการนักเรียน กรรมการสถานศึกษา กรรมการจากหน่วยงานและชุมชน และที่ปรึกษาที่ผู้เชี่ยวชาญในการจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ เป็นคณะกรรมการ

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สถาบันการศึกษา เป็นวิทยากรพิเศษในกิจกรรมบรรยายพิเศษเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร

1) กำหนดคณะปฏิบัติงานพร้อมบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ดูแลอาคารพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่นำชมพิพิธภัณฑ์โดยรับสมัครจากนักเรียนที่มีความสนใจทางด้านการเป็นมัคคุเทศก์มาปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมพิเศษสำหรับจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเจ้าหน้าที่ทำความสะอาด

2) จัดทำโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุนทั้งในส่วนของโรงเรียนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ได้แก่ เทศบาลตำบลทาสบเสา เทศบาลตำบลทาปลาดุก และเทศบาลตำบลทาสบชัย

3) คัดแยกโบราณวัตถุที่มีความสมบูรณ์มาจัดแสดง ส่วนโบราณวัตถุที่ไม่ได้จัดแสดงให้นำมาทำคลังการเรียนรู้สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถจัดตั้งได้

4) จัดทำทะเบียนควบคุม มีการตรวจสอบและบำรุงรักษาโบราณวัตถุที่จัดแสดงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

5) จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความสอดคล้องกับโบราณวัตถุ โดยนำเสนอเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

- 6) จัดหาวิธีการทำงาน วิธีการใช้งาน ประกอบการจัดแสดง
- 7) จัดมุมพักผ่อนและถ่ายรูป
- 8) จัดแสดงวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ของชาวบ้านในอำเภอแม่ทา ด้วยวิถีทัศน์ ประกอบการจัดแสดงโบราณวัตถุ

มิติที่ 4 ด้านการบริการ

- 1) จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ ภาคเรียนละ 1 เรื่อง เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน
- 2) บูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาคเรียนละ 1 กิจกรรมการเรียนรู้
- 3) จัดทำเอกสารเอกสารประกอบการศึกษา เช่น แผนพับ ใบความรู้ และโปสเตอร์ ประกอบการเรียนรู้
- 4) ร่วมจัดนิทรรศการบริการแก่ชุมชนเนื่องในวันสำคัญ
- 5) จัดชมรมมัลลเทศก์น้อยในการบริการนำชม
- 6) จัดทำเว็บไซต์ และเฟชบุ๊กประชาสัมพันธ์
- 7) จัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการปฏิบัติของนักเรียน และผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตขึ้นในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาที่สรุปไปแล้วข้างต้น นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์ที่เกิดจากการเก็บสะสม และขอรับบริจาคจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชาวบ้าน และผู้ใกล้ชิด มาจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้และมีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้มีสภาพการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มาก และมีความต้องการในการบริหารบริหารที่เป็นจริง อยู่ในระดับ มาก เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นความต้องการที่จะพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของสถานศึกษาในการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 25 ที่ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562, น. 15) โดยมีสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการในแต่ละมิติ ดังนี้

มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มีสภาพในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม มีการก่อตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน ผู้บริหารทุกได้เร่งเห็นความสำคัญในการบริหารจัดการจึงได้กำหนดโครงสร้างในการบริหารที่ชัดเจนและมีการกำหนดเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนที่ว่า คนตรินาภูศิลป์พื้นเมือง ลือเลื่องพิพิธภัณฑ์ในฝันห้องสมุด ลงในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการและกิจกรรมของโรงเรียนที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันมาใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กลุ่มนิเทศฯ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 (2562, น. 1) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกประเด็น และเป็นแผนที่มีความชัดเจนสามารถนำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามความต้องการที่กำหนด

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม มีสภาพในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านสำเร็จได้จากความร่วมมือกันของคณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่ร่วมกันบริจาคโบราณวัตถุเพื่อใช้จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ชมรมศิษย์เก่าโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม คนชุมชน คณะครูนักเรียนและผู้ปกครองในการสนับสนุนทั้งงบประมาณในการดำเนินการก่อสร้างและได้ร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดป้ายนิทรรศการความรู้ในรูปแบบ 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน แต่ในความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านก็ยังมีความต้องการ อยู่ในระดับ มาก เนื่องจากยังขาดความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก โดยการสร้างความร่วมมือดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ กรกฎ แพทย์หลักฟ้า, พลฤทธิ์ สุกเศรษฐศิริ, และสาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง (2559, น. 7-18) ที่ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบุรี พบว่า การที่ชุมชนสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ประสบ

ความสำเร็จได้นั้นเพราะชุมชนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม เริ่มด้วยการร่วมกันค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด วิธีแก้ไขปัญหาของชุมชนเองและวางแผนการจัดกิจกรรม โดยนำปัญหาและความต้องการ ทันท้องถิ่นกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนมาเป็นปัจจัยในการพิจารณาจึงทำให้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมเสียสละ ร่วมทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร มีสภาพในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มาก และมีความต้องการในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มาก เช่นเดียวกัน ซึ่งสภาพในการบริหารจัดการและความต้องการในการบริหารจัดการที่อยู่ในระดับมาก นั้นมีสาเหตุ ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการงานบุคลากรทางโรงเรียนมีการกำหนดผู้รับผิดชอบมีหน้าที่ดูแลและจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ที่มีความรู้ ความสามารถได้เหมาะสม แต่ที่ยังขาดบุคลากรที่มีหน้าที่อื่นเพิ่มเติมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ผู้ทำหน้าที่นำชมพิพิธภัณฑ์ ผู้จัดกิจกรรมพิเศษ ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้ทำความสะอาด ดังนั้นควรมีการพัฒนาด้านบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโสภณ สวายุทธ (2557, น. 27) ที่ว่า การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา รวมถึงเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ องค์กรต่าง ๆ จึงพยายามสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารจัดการด้านงบประมาณ โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ไม่ค่อยเพียงพอ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างจำกัด จึงมีความต้องการในการบริหารจัดการที่สูง ดังนั้นควรมีการบริหารจัดการงบประมาณโดยการขอสนับสนุนจากหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนได้ เช่น กรมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่เพื่อให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ รัชชัย วรรณิการ์ (2559, น. 124) ที่ศึกษาภารกิจจัดการศึกษาของเทศบาลนคร พบว่า ภารกิจด้านการจัดการศึกษาตามอรรถาธิบายของเทศบาลนคร ประกอบด้วย 8 ภารกิจ คือ 1) การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ และเผยแพร่ให้กับประชาชน โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ป้ายประกาศ 2) การจัดการศึกษาเน้นด้านการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข 3) จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น ฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพต่อประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง 4) จัดสร้างพิพิธภัณฑ์การศึกษาของชุมชนหรือในสถานศึกษา 5) การจัดคลินิกให้คำปรึกษาด้านความรู้ ด้านอาชีพ และการดำรงชีวิต อย่างพอเพียง 6) ส่งเสริมศูนย์ธรรมชาติศึกษาภายในชุมชน 7) สนับสนุนการจัดนิทรรศการทาง วิชาการของ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมด้านประเพณี และด้านศาสนา 8) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท

ด้านทรัพยากรวัตถุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา โรงเรียนมีการจัดแสดงโบราณวัตถุและเก็บรักษาอย่างดีมีการทำทะเบียนควบคุม แต่ยังขาดการดูแลรักษาอย่างถูกวิธี ดังนั้นควรพัฒนาระบบการดูแลรักษาที่ถูกต้อง เพื่อให้โบราณวัตถุที่จัดแสดงมีความสมบูรณ์ คงทนเหมาะสมต่อการใช้ศึกษาเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เดชชาติ นิลวิเศษ (2558, น. 900) ที่ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร พบว่า การดูแลอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ ทรัพยากรวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้มีสภาพ สมบูรณ์ สวยงาม มั่นคงแข็งแรงได้นั้น ต้องอาศัยวิธีการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการโดยความร่วมมือของกรมศิลปากร

ด้านการจัดแสดง นิทรรศการ โรงเรียนมีโบราณวัตถุที่มากและจัดแสดงพร้อมป้ายความรู้ มีการอธิบายโดยใช้ภาษา 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ ซึ่งในการจัดแสดงไม่อนุญาตให้สัมผัส ดังนั้นควรพัฒนาการจัดแสดงโบราณวัตถุที่สามารถสัมผัสได้จริง โดยการคัดแยกโบราณวัตถุที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ หรือเป็นของที่ทำเลียนแบบของจริงมาจัดแสดงในส่วนของห้องโถงกลางให้ผู้ศึกษาได้สัมผัสจริง มีการจัดสาธิตด้วยวิธีการจริง ให้ผู้ศึกษาได้สัมผัสทดลองใช้ และศึกษาเรียนรู้จากการได้สัมผัสจริง ซึ่งจัดเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จิระพล ภูกัน (2559, น. 25) ที่ว่า การจัดการเรียนรู้เน้นความสำคัญที่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการฝึกทักษะ การใช้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การรวบรวม ข้อมูลและการปฏิบัติจริง ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ได้คิด แสดงออกอย่างอิสระ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้งระบบ การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด ต้องการให้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิต คือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมสู่ นามธรรม โดยใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นสื่อ ประสบการณ์ชีวิต ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นฐาน

ด้านสถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์โรงเรียนมีความคงทนถาวร แข็งแรง สวยงาม แต่ยังขาดการจัดมุมสำหรับพักผ่อน มุมสำหรับถ่ายรูป และนั่งพักขณะเข้าศึกษาเรียนรู้ ดังนั้นควรจัดจุดพักผ่อน จุดถ่ายรูปที่สวยงาม เพื่อจัดสภาพแวดล้อมที่จูงใจให้เข้าศึกษาเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณี เลียงบุญ (2554, น. 109-120) ที่ศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาคู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผลของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดหา ปรับปรุงสภาพแวดล้อม

จัดบรรยากาศที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ เกิดแรงจูงใจในการเรียนได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ครูนักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยมากขึ้น สภาพแวดล้อมได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ นักเรียนมีความพึงพอใจในบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีขึ้นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ด้านการใช้สื่อ วัสดุเทคโนโลยี โรงเรียนมีการใช้เสียงบรรยายประกอบการชม โบราณวัตถุเพียงอย่างเดียว ดังนั้นควรนำวิถีทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ของชาวบ้านในอำเภอแม่ทา มาจัดแสดงร่วมในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้การเรียนรู้เกิดความน่าสนใจ เหมาะกับการจัดการศึกษา และสร้างความเพลิดเพลินในการศึกษาเรียนรู้ยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อติศักดิ์ โคตรชุม (2562, น. 74) ที่ศึกษาการพัฒนาสื่อวิถีทัศน์เพื่อประกอบการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่อง การจัดและตกแต่งสวน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า สื่อวิถีทัศน์ เพื่อประกอบการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.71/84.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐาน 80/80 แสดงว่า สื่อวิถีทัศน์ มีประสิทธิภาพ เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถสร้างความสนใจ เกิดเร้าความสนใจ และสร้างมุมมองที่หลากหลายให้กับนักเรียน นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้เข้าใจง่ายและส่งเสริมให้เกิดทักษะปฏิบัติที่ดี นักเรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียน

มิติที่ 4 ด้านการบริการ มีสภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับ มากที่สุด และมีความต้องการในการบริหารอยู่ในระดับ มาก เช่นเดียวกัน เนื่องจากโรงเรียนมีการจัดแสดง โบราณวัตถุ และสิ่งของเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของอำเภอแม่ทา มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ มีการบริการนำชม มีการประชาสัมพันธ์ แต่ยังคงขาดการจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม และการจัดกิจกรรมยังขาดความหลากหลาย ดังนั้นควรพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบการป้ายนิทรรศการ แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก กิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้เพื่อใช้กระตุ้นกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดวงพร ปวงมาลา (2557, น. 8) ที่ว่า แหล่งเรียนรู้อาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่มีความหลากหลายช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งมากขึ้น ผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้นและเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ เสริมสร้างการเรียนรู้ส่งผลให้สัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ทั้งในด้านวิชาการ ด้านเนื้อหา ด้านเจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณแก่ผู้เรียน โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

2. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ประเภทพิพิธภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ตำบลในเมือง จังหวัดลำพูน มีการบริหารจัดการในมิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน มีโครงสร้างที่มีการบริหารอย่างเป็นระบบตามโครงสร้างของกรมศิลปากร มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และบริหารงานตามแผนงานที่วางไว้ในแต่ละปี มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายแหล่งจากสถาบันการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมอื่น เครือข่ายระหว่างพิพิธภัณฑ์ และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร มีการจัดบุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมเพียงพอและตรงตามความสามารถ มีการบริหารงบประมาณตามแผนงานโครงการ มีการจัดแสดงโบราณวัตถุและป้ายนิทรรศการที่เขียนอธิบายทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ มีการใช้วิดิทัศน์ที่ใช้บรรยายเสียงภาษาไทย แสดงแถบข้อความบรรยายภาษาอังกฤษ และแปลคำบรรยายด้วยภาษามือ มีการดูแล รักษา และซ่อมแซม โบราณวัตถุอย่างถูกต้อง มีการคัดแยกโบราณวัตถุแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนจัดแสดงและส่วนที่จัดเป็นคลังโบราณวัตถุสำหรับการเรียนรู้ที่สามารถจับต้องได้ และมิติที่ 4 ด้านการบริการ มีการส่งเสริมการเข้าศึกษาหาองค์ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษา ในเครื่องแบบ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือเขาชมเป็นหมู่คณะเข้าศึกษาหาองค์ความรู้โดยไม่คิดค่าบริการ มีการจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ มีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ เว็บไซต์ และเฟสบุ๊ก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการบริหารจัดการดังกล่าวของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ถือว่ามีความเป็นเลิศ เนื่องจากมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความสอดคล้องกับแนวคิดของ ปันดคาโตคันุช (2560, น. 16-17) ที่ว่า พิพิธภัณฑสถานต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนและบริการชุมชน โดยเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้และความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชุมชน เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบันและอนาคต เริ่มต้นด้วยการรวบรวม สงวนรักษา วัตถุสำคัญให้ดำรงอยู่ ตลอดไปไม่สูญหาย ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของวัตถุที่รวบรวม นำออกจัดแสดงเผยแพร่ความรู้ แก่ประชาชน โดยเป็นหน้าที่โดยตรงของพิพิธภัณฑสถานที่จะละเลยไม่ได้ จึงต้องมีหน้าที่ในการรวบรวม การตรวจพิสูจน์ การทำหลักฐาน การสงวนรักษา การจัดแสดง การให้การศึกษา ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานทุกประเภทที่ยอมรับและปฏิบัติ

3. แนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อใช้พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านให้มีผลการดำเนินงานที่ดียิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการที่มีการปฏิบัติอยู่เดิม วิธีการที่ได้จากกระบวนการศึกษา และการวิเคราะห์ผลจากการประชุมเชิง

ปฏิบัติการ ซึ่งมีมติเห็นชอบจากประชุมให้มีแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ ดังนี้

มติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน ให้จัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมรายปี ในรูปแบบโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการใช้ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ภาคเรียนละ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมบรรยายพิเศษเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาคเรียนละ 1 เรื่อง บรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนและรายงานผลการดำเนินงาน ในรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา จัดโครงสร้างการบริหารงาน โดยมีคณะผู้บริหาร ครูผู้ดูแล ครูผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ กรรมการนักเรียน กรรมการสถานศึกษา กรรมการจาก หน่วยงานและชุมชน และที่ปรึกษาที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ เป็นคณะกรรมการ

มติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ให้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีในชุมชนและ สถาบันการศึกษามาเป็นวิทยากรพิเศษในกิจกรรมบรรยายพิเศษเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

มติที่ 3 ด้านทรัพยากร กำหนดคณะปฏิบัติงานพร้อมบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ดูแลอาคารพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่นำชมพิพิธภัณฑ์โดยรับสมัครจากนักเรียนที่มีความสนใจทางด้านการเป็นมัคคุเทศก์มาปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมพิเศษสำหรับจัดกิจกรรม เสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเจ้าหน้าที่ทำความสะอาด จัดทำโครงการเพื่อเสนอของบประมาณ สนับสนุนทั้งในส่วนของโรงเรียนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ได้แก่ เทศบาลตำบลทาสบเส้า เทศบาลตำบลทาลาดุก และเทศบาลตำบลทาสบชัย ทำการคัดแยก โบราณวัตถุที่มีความสมบูรณ์มาจัดแสดง ส่วนโบราณวัตถุที่ไม่ได้จัดแสดงให้นำมาทำคลัง การเรียนรู้สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถจับต้องได้ จัดทำทะเบียนควบคุม ทำการ ตรวจสอบและบำรุงรักษาโบราณวัตถุที่จัดแสดง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับการ ดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความสอดคล้องกับโบราณวัตถุ โดยนำเสนอเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน จัดสาธิตวิธีการทำ วิธีการใช้งาน ประกอบการจัดแสดง และให้จัดแสดงวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ของชาวบ้านในอำเภอแม่ทาด้วยวิดิทัศน์ประกอบการ จัดแสดงโบราณวัตถุ จัดมุมพักผ่อน และมุมถ่ายรูป

มติที่ 4 ด้านการบริการ ให้จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษ ภาคเรียนละ 1 เรื่อง เกี่ยวกับ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีอยู่ในชุมชน มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภาคเรียนละ 1

กิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำเอกสารเอกสารประกอบการศึกษา เช่น แผนพับ ใบความรู้ และ ใบเสนอประกอบการเรียนรู้ ร่วมจัดนิทรรศการบริการแก่ชุมชนเนื่องในวันสำคัญ จัดชมรมมัลลเทศก์น้อยในการบริการนำชม จัดทำเว็บไซต์ และเฟสบุ๊ก เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ จัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการปฏิบัติของนักเรียน และผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตขึ้นในชุมชน โดยแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

จากแนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของ กานต์วี ชมเชย (2557, น. 13-16) ที่กล่าวถึง การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ควรมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น อยู่ 9 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างการจัดการเป็น การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวกับโครงสร้างของพิพิธภัณฑ์ 2) การทำงานเป็นทีมเป็นการส่งเสริมทัศนคติ ด้านการทำงานเป็นทีมเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการสื่อสารระหว่างกันในองค์กรและการยอมรับ ในเป้าหมายเดียวกันของคนในองค์กร 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมควรมีการจัดทำเอกสาร เพื่อแสดงว่าพิพิธภัณฑ์ดำเนินไปอย่างถูกกฎหมาย และเป็นการยืนยันว่าพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เกิดขึ้น เพื่อที่จะแสวงหาผลกำไรแต่เป็นไปเพื่อการบริการแก่สังคม 4) พันธกิจที่อธิบายได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับอะไร บริหารจัดการอย่างไร สะสมอย่างไร ดำเนินงานที่ไหน สะสมที่ไหนและเหตุใด จึงสะสม เป็นต้น โดยพันธกิจนี้ควรมีการทบทวนและมีการรับรองอย่างเป็นทางการและสามารถ ปรับปรุงแก้ไขได้ในภายหลัง 5) นโยบายที่เป็นส่วนกำหนดกรอบหรือโครงสร้างการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร 6) การบริหารจัดการทางการเงินที่เป็นไปตามกฎหมาย 7) จริยธรรมกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เช่น การบริหารเงินงบประมาณการบริหารทรัพยากร ต่าง ๆ ที่สะสม พิพิธภัณฑ์ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเงิน กระบวนการ ในการนำเงินงบประมาณมาใช้ และกระบวนการควบคุมงบประมาณและทรัพยากรที่มีเก็บรักษาไว้ มีบันทึกการใช้จ่ายทรัพยากร งบประมาณและปรับปรุงงบประมาณทุกครั้งด้วยความโปร่งใส 8) การวางแผนของพิพิธภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพนั้นควรเป็นการจัดเป็นกิจกรรมแบบองค์รวม ที่ได้รวมเอาภาพรวมของพิพิธภัณฑ์ เช่น ประวัติศาสตร์พิพิธภัณฑ์ ภารกิจ การสะสม เจ้าหน้าที่ สิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ การสนับสนุน สังคม/ชุมชน ผู้เยี่ยมชม สถานะทางสังคม ท้องถิ่นและอุปสรรคภายในและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น และ 9) การสรุปความเห็นเพื่อสนับสนุน ให้เกิดการบริการที่มีความผู้เชี่ยวชาญในด้านพิพิธภัณฑ์และความสามารถในการรักษาทรัพยากร อันสำคัญ ผู้ดำเนินงานพิพิธภัณฑ์จำเป็นจะต้องมีทักษะทางวิชาการและการจัดการในการสนับสนุน ภารกิจของพิพิธภัณฑ์

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินมาใช้วางแผนพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาวิธีดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ต่อไป

1.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกันระหว่างมาตรฐานการศึกษา กับแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่มาช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ควรมีการส่งเสริมครูและนักเรียนให้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีในสถานศึกษาอย่างจริงจัง และสอดคล้องกับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

1.4 ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) มาช่วยในการจัดแสดง เพื่อให้เกิดความทันสมัย ผู้เรียนสามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ประกอบจัดการการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) มาใช้พัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาประเภทอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา.

สืบค้นจาก [http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=13755](http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=13755&Key=hotnews)
&Key=hotnews

กฤษวรรธน์ โล่วชิรินทร์. (2553). หลักการจัดการสมัยใหม่. [เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชา 010140 หลักการจัดการสมัยใหม่]. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กรกฎ แพทย์หลักฟ้า, พงษ์ สุกเศรษฐศิริ และสาธิต ทิมวัฒนบรรเทง. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 14(2), 7-18.

กองอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรณี (2557). แผนแม่บทการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา. กรมทรัพยากรธรณี ปี พ.ศ. 2558 – 2561. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.

กัลยา ชองรัมย์. (2552). การศึกษาพิพิธภัณฑสถานเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้า : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล)

กานต์วี ชมเชย. (2557). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน: กรณีศึกษามิวเซียมสยามและพิพิธภัณฑสถานไทยจิตร งามปิสน. กรุงเทพฯ. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยกลุ่มนิเทศฯ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. (2562). แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา. สืบค้นจาก http://www.sakonarea1.go.th/view.php?article_id=84

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. (2561). การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 5(ฉบับพิเศษ), 131-141.

เจนัญญ์ มิ่งศิริธรรม. (2553). งานวิจัยเรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

คณิต เขียววิชัย. (2557). แหล่งนันทนาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว. วารสารกระแสนวัฒนธรรม, 13(24), 64-74.

- คำ วงศ์เทพ. (2554). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอแม่ลาน้อย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)
- จิระพล พุกกัน. (2559). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนใน
กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 35 สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา)
- จุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2559). การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้
ตลอดชีวิต . *Hrod Journal*, 8(1), 32-59.
- ชวนพิศ พร้อมสุข. (2559). แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาโรงเรียน
เทศบาล 1 (พะเยาประชานุกุล) อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(19), 59-70.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2556). พิพิธภัณฑ์ : แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/daily/detail/9560000122559>
- โชติมา ยามิ. (2556). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ : ศูนย์ศึกษาวิจัยและพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์.
กรุงเทพ: สำนักงานทรัพยากรธรณีเขต 2 (ขอนแก่น) กรมทรัพยากรธรณี.
- เดชชาติ นิลวิเศษ. (2558). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร.
วารสาร Veridian E-Journal, 8(3), 889-940.
- ดวงพร ปวงมาลา. (2557). การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในสถานศึกษาของ ศูนย์เครือข่าย
สถานศึกษาอำเภอเถิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเนชั่น)
- ติกาหลัง สุขกุล. (2558). การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวของ
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์*, 6(2), 98-120.
- เทศบาลตำบลทาสบเส้า. (2560). พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน. สืบค้นจาก <http://maetha.ac.th/museum/home.htm>
- ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ. (2557). ความคาดหวังของสถานศึกษาที่มีต่อมิวเซียมดนตรีอุษาคเนย์.
วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(2), 347-356.
- ธวัชชัย วรรณิการ. (2559). การจัดการศึกษาของเทศบาลนคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร)

- ธิดารัตน์ นาคบุตร. (2553). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ ภูมิศึกษา
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- นพรัตน์ แก้ววงษ์ษา. (2556). แนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดเลย.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย)
- นภาพร ชันชนภา. (2545). การจัดการและการบริหารธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 1 ฉบับปรับปรุง).
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นเรนทร์ ปัญญา และ สุวิภา จำปาวัลย์. (2556). งานวิจัยเรื่องความสำเร็จในกระบวนการจัดการ
 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดลำพูน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
 (องค์การมหาชน).
- นัญญา นวลศรี. (2552). แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครให้เป็น
 แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย)
- นิตา นิมวงษ์ (2559). การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนชัยรัตน์ สังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
 มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี)
- นิตยาพร จันทร์อุดม. (2555). แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
 ตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน :
 ภูมิศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
 อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช)
- นิติพัฒน์ แก้วประสิทธิ์. (2556). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โบราณคดีบ้านโป่งตะขบเป็น
 แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร)
- นุชจรี ศรีวิเชียร. (2558). แนวทางพัฒนาพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์. *Veridian E-
 Journal, Slipakorn University* ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ
 ศิลปะ, 8(2), 2111-2122.
- เนตรนภิส เลิศเดชานนท์. (2554). ขวัญกำลังใจการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ
 มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ)

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เบญจพล บุญญาภิสิทธิ์. (2558). การศึกษาแนวคิดและวิธีการจัดการพิพิธภัณฑ์และห้องแสดงศิลปะร่วมสมัยในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15(1), 2245-2251.
- ประภาพรรณ ชื่นแจก. (2555). *การศึกษารูปแบบการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- ประสิทธิ์ พิทักษ์ชวงศ์. (2554). *การจัดการเรียนรู้ชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)
- ปนัดดา ไตรคำนุช. (2560). *ภาพลักษณ์สถาบันด้านการศึกษาในทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2554). *หลักการจัดการศึกษา*. ภาพพิมพ์ : กรุงเทพฯ.
- ปาริฉัตร สาตรา. (2557). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขต มีนบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 6(1), 4-15.
- พยุง ใบแฉ่ม. (2558). *การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี)
- พรรณี เสียงบุญ. (2554). *การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาคู*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 1(5), 109-120.
- พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรัตน. (2558). *การบริหารการศึกษา*. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(2), 320-225.
- พระสกล ฐานธมโม. (2556). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- พันธ์ประภา พูนสิน (2552). *ส่งเสริมสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1. สืบค้นจาก http://punaoy.blogspot.com/2009/11/blog-post_8617.html

พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน อ.แม่ทา. (2560, 9 กันยายน). *พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน อ.แม่ทา*.

หนังสือพิมพ์รายวันเชียงใหม่นิวส์. สืบค้นจาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/628361>

พิมลมาศ ยะอนันต์. (2557). การบริหารจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โรงเรียนศรีถ้อยสุนทรราชภัฏวิทยา อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ (*Proceedings*) เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15 (น.927-937).

นครสวรรค์: ผู้แต่ง.

พิสิษฐ์ ญัฏประเสริฐ. (2560). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.

Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(2), 851-873.

พูนชัย ขาววิราช และประเวศ เวชชะ. (2559) . แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายใน สถานศึกษาโรงเรียน เทศบาล 1 (พะเยาประชานุกูล) อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(19), 392-393.

เพลินพิศ สมสกุล. (2559). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทพิพิธภัณฑ์และวัด : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *กระแสวัฒนธรรม*, 17(32), 31-43.

ภารดี อนันต์นาวี. (2552). *หลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริการการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิมพ์มนตรี.

มนัญญา นวลศรี. (2552). *แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครให้เป็น แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

มูนา จารง. (2560). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะครูผู้สอน ในศูนย์เครือข่ายตลิ่งชัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา)

ยุพา กลีร์รักษ์. (2556). บทบาทในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 6(2), 115-129.

รัชฎาพร เกตานนท์แนว แห่งธรรม. (2556). *การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร)

- รัตนา สายสินธุ์. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก:กรณีศูนย์พัฒนา เด็กเล็กวัดสว่างโพธิ์ศรีทอง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งคลอง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตระดับชาติและนานาชาติ 2560 (น. 1573-1581). ขอนแก่น: ผู้แต่ง
- โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม. (2560). พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม. สืบค้นจาก <http://www.maetha.ac.th/home/E0%B8%A7/>
- วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกาญจนา นินหว่าง. (2554). ทฤษฎีองค์การและการจัดการ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- วสันต์ สุธรรม. (2559). ทักษะการเรียนรู้ ม.ต้น. สืบค้นจาก http://learningskillsg2.blogspot.com/2016/06/blog-post_62.html
- ศักดิ์ชัย เพชรเกษมทอง. (2556). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(4), 55-67.
- ศิริญา เลียบคง. (2560). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอหาญใหญ่ จังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหาดใหญ่)
- ศิริเพ็ญ เข้มจรรยา. (2555). พฤติกรรมและการตัดสินใจเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์คำหนักสายสุทธานภดล ในวังสวนสุนันทาของนักท่องเที่ยวชาวไทยและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน (2555). ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย. สืบค้นจาก http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/review_inside_ByMember_Detail.php?id=&CID=19084
- สมคิด บางโม. (2558). องค์การและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). วิทย์พัฒน์ จำกัด : กรุงเทพฯ.
- สมบุญ ทิพรังศรี. (2562). คณะกรรมการตรวจนับนักเรียนมีตัวตนใน โรงเรียนเขตภาคเหนือ. ลำพูน : บันทึกการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม.
- สโรชา เมฆอรุณ. (2557). การจัดการพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์การศึกษาไทย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สลิตา รินศิริ. (2558). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียน
ในอำเภอเกาะจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา)
- สาคร มหาหิงค์. (2560). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 4. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(3), 574-585.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ:
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สายชล วัฒนเกษกรณ์. (2560). แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2. รายงานสืบเนื่องการประชุมสัมมนา
วิชาการ (Proceedings) การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17 (น. 416-469). พิษณุโลก: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562.
สืบค้นจาก <https://cmi4.go.th/group/legal/พระราชบัญญัติการศึกษา/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). นโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0049.PDF
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.
กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวอนกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (2555). รายงานการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในต่างประเทศสวีเดน
เปรียบเทียบกับอุทยานการเรียนรู้ (TK park). กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนา
องค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

- สิริกร บุญฟู และอาภัพ กาญจนวงศ์. (2555). งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา ของบุคลากรคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. เชียงใหม่: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุทธาสินี วัชรบูล. (2554). พิพิธภัณฑสถานแห่งการเรียนรู้กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ. กลุ่มงานศิลปะและวัฒนธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล
- สุทัศน์ ฟิงประเสริฐกุล. (2558). รูปแบบการบริหารพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนและพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษา : พิพิธภัณฑสถานบ้านบ้านภักดี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์)
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและปฏิบัติ : ศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิรัตน์เอดดูเคชั่น.
- สุนันทา กิ่งบุตร (2554). แนวทางการพัฒนามุมหนังสือเพื่อบริการแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
- สุรเกียรติ์ งามเลิศ. (2559). บทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., 9 (1), 114-127.
- สุวิมล ดินรณานันท์. (2551). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ สวายนุท. (2557). การบริหารงานบุคคลด้านการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการกับสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี)
- เสกมนต์ สัมมาเพ็ชร. (2559). ทรัพยากรการบริหารกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทันตสถานบำบัดพิเศษกลาง กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก)
- อดิศักดิ์ โคตรชุม. (2562). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เพื่อประกอบการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่อง การจัดและตกแต่งสวน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสาร โครงการวิทยการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, 5(2), 67-76.

- อนูรัตน์ อนันทนาธร และปาริฉัตร ป้องโล่. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์*. [เอกสารประกอบการสอนวิชาพลเมืองไทยในโลกาภิวัตน์]. ชลบุรี: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรุณี ทองนพคุณ. (2558). *การศึกษายาทาบทบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)*
- อลงกรณ์ จุฑาเกตุ. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต : พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร)*
- อัจจิมา หนูคง. (2559). *การจัดการพิพิธภัณฑสถานอย่างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 10(2), 183-184.*

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล นายศักดิ์นรินทร์ รักอ่อน

วัน เดือน ปี เกิด 5 เมษายน 2528

ที่อยู่ปัจจุบัน 8 หมู่ 6 ต.บ้านแป้น อ.เมือง จ.ลำพูน 51000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สาขาวิชาเคมี)
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2553	หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2555 – 2557	ครูผู้ช่วย
	โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม
พ.ศ. 2557 – 2563	ครู ค.ศ. 1
	โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำเนา หมีนแจ่ม อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. อาจารย์ ดร.สังวาลย์ วังแจ่ม อาจารย์ผู้สอนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย นอร์ท-เชียงใหม่
3. ดร.สุตาภรณ์ สืบสุตินศึกษานิเทศก์ ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35

ภาคผนวก ข

เครื่องมือในการศึกษา

แบบสอบถามเพื่อการศึกษา เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์

ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

การตอบแบบสอบถามฉบับนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาจะเก็บคำตอบของท่านเป็นความลับ โดยจะเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้นจึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกตอน ทุกข้อ ตามสภาพเป็นจริง ซึ่งจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา

ขอขอบพระคุณท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

(นายศักดิ์นรินทร์ รักอ่อน)

นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความซึ่งตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-60 ปี ☐ 60 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ ถามความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติ/เป็นจริงในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ
2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริงเพียงข้อละ 1 ช่องโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีสภาพที่มีการปฏิบัติ/เป็นจริง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3. โปรดระบุปัจจัยที่ส่งเสริม/สาเหตุของการบริหารจัดการในแต่ละข้อของการประเมินในช่องหมายเหตุ

ข้อ	ประเด็นคำถาม	สภาพการปฏิบัติ /เป็นจริง					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่น ๆ
		5	4	3	2	1	
มติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน							
1	โรงเรียนกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ของการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านอยู่ในระดับใด						
2	โรงเรียนกำหนดพันธกิจของการ ดำเนินงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิ ปัญญาชาวบ้านอยู่ในระดับใด						
3	โรงเรียนจัด โครงสร้างการบริหารที่ เหมาะสม และเอื้อต่อการบริหารงานแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
4	โรงเรียนทำแผนในการดำเนินกิจกรรม รายปีของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ชาวบ้าน						
มติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม							
5	โรงเรียนกำหนดให้คนในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดตั้ง ส่งเสริม และ บริหารงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน						
6	โรงเรียนให้สถาบันการศึกษาอุดมศึกษามา มีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในการจัดแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	สภาพการปฏิบัติ /เป็นจริง					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่น ๆ
		5	4	3	2	1	
7	โรงเรียนสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
8	โรงเรียนจัดให้มีผู้นำกิจกรรมทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และในท้องถิ่น ในการให้ความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร							
9	โรงเรียนได้คัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ						
10	โรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
11	โรงเรียนมีมาตรการในการดูแล กำกับควบคุม โบราณวัตถุในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
12	โรงเรียนจัดจัดแสดง นิทรรศการ ที่สามารถดึงดูดความสนใจต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้แสง เสียง ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ และใช้สื่อวัสดุเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการจัดแสดงในการจัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ ในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	สภาพการปฏิบัติ /เป็นจริง					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่นๆ
		5	4	3	2	1	
13	อาคารพิพิธภัณฑ์ มีความเหมาะสม สะอาด มั่นคง ปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ เหมาะสม อาทิ สุขา แหล่งพักผ่อนอย่าง เพียงพอ						
มิติที่ 4 ด้านการบริการ							
14	โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ หลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ใน การศึกษาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ชาวบ้าน						
15	โรงเรียนจัดทำป้ายและนิทรรศการถาวรใน การจัดแสดงแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
16	โรงเรียนจัดบริการนำชมและกำหนด เส้นทางนำชมที่น่าสนใจ ภายในบริเวณ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
17	โรงเรียนรายงานผลการดำเนินงานการ บริหารจัดการ และประชาสัมพันธ์แหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
18	โรงเรียนจัดการจำหน่ายของที่ระลึก อาหาร และเครื่องดื่ม เพื่อบริการแก่ผู้เข้าชม ทั้ง นักเรียน นักศึกษา บุคคลภายนอกที่สนใจ แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						

**ตอนที่ 3 ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียน
แม่ทาวทิยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ ถามความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับความต้องการ/การปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนแม่ทาวทิยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ตามหลักการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติ
2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง เพียงข้อละ 1 ช่องโดยใช้เกณฑ์ดังนี้
 - 5 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด
 - 4 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก
 - 3 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง
 - 2 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย
 - 1 หมายถึง มีความต้องการบริหารจัดการ/การปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด
3. โปรดระบุแนวทางในการบริหารจัดการในหัวข้อที่มีความต้องการในระดับ มากขึ้นไป

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความต้องการในการบริหารจัดการ					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่น ๆ
		5	4	3	2	1	
มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน							
1	ต้องการให้กำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
2	ต้องการให้กำหนดพันธกิจของการ ดำเนินงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความต้องการในการบริหารจัดการ					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่นๆ
		5	4	3	2	1	
3	ต้องการให้จัดโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม และเอื้อต่อการบริหารงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
4	ต้องการให้จัดทำแผนในการดำเนินกิจกรรมรายปีของแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
มติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย							
5	ต้องการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง ส่งเสริม และบริหารงานแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
6	ต้องการให้สถาบันการศึกษาอุดมศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในการจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
7	ต้องการให้สร้างเครือข่ายภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
8	ต้องการให้มีผู้นำกิจกรรมทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และในท้องถิ่น ในการให้ความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ความต้องการในการบริหารจัดการ					หมายเหตุ : เหตุผลประกอบ อื่น ๆ
		5	4	3	2	1	
มติที่ 4 ด้านการบริการ							
14	ต้องการให้จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ในการศึกษาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
15	ต้องการให้จัดทำป้ายและนิทรรศการถาวรในการจัดแสดงแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
16	ต้องการให้จัดบริการนำชมและกำหนดเส้นทางนำชมที่น่าสนใจภายในบริเวณแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
17	ต้องการให้มีการรายงานผลการดำเนินงานการบริหารจัดการ และการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						
18	ต้องการให้จัดการจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อบริการแก่ผู้เข้าชมทั้งนักเรียน นักศึกษา บุคคลภายนอกที่สนใจแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน						

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา
ชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง : กรุณาระบุปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์
ภูมิปัญญาชาวบ้าน

มิติที่ 1 ปัญหาด้านโครงสร้างและแผนงาน

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการบริหารจัดการ

มิติที่ 2 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการบริหารจัดการ

มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

มติที่ 4 ด้านการบริการ

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

(นายศักดิ์นรินทร์ รักอ่อน)

นักศึกษาระดับปริญญาโท

สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการศึกษา

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษา เรื่อง บริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ

แบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ

หน่วยงาน.....

สถานที่ตั้ง

.....

วันที่สัมภาษณ์..... เวลาที่สัมภาษณ์.....ถึง.....

ลำดับที่	ประเด็นที่สัมภาษณ์	สิ่งที่ปรากฏ
มิติที่ 1 ด้านโครงสร้างและแผนงาน		
1	การกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ของการ ดำเนินงาน	
2	การกำหนดพันธกิจในการ ดำเนินงาน	

ลำดับที่	ประเด็นที่สัมภาษณ์	สิ่งที่ปรากฏ
3	การจัดโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม และเอื้อต่อการบริหารงาน	
4	การจัดทำแผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี	
มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม		
5	การให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งส่งเสริม และบริหารงาน	
6	การให้สถาบันการศึกษาอุดมศึกษามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในการจัดแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์	

ลำดับที่	ประเด็นที่สัมภาษณ์	สิ่งที่ปรากฏ
7	การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอก เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	
8	การให้มีผู้นำกิจกรรมทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และในท้องถิ่น ในการให้ความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์	
มิติที่ 3 ด้านทรัพยากร		
9	การคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ	
10	การให้จัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์	

ลำดับที่	ประเด็นที่สัมภาษณ์	สิ่งที่ปรากฏ
11	มาตรการในการดูแล กำกับ ควบคุมโบราณวัตถุในแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์	
12	การจัดแสดงนิทรรศการ และ ใช้สื่อ วัสดุเทคโนโลยีที่ ทันสมัยมาช่วยในการจัด แสดงในการจัดแสดง	
13	อาคารพิพิธภัณฑ์ มีความ เหมาะสม สะอาด มั่นคง ปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกที่เหมาะสม และ แหล่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ	
มิติที่ 4 ด้านการบริการ		
14	การให้จัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ที่หลากหลายและ เอื้อต่อการเรียนรู้ในการศึกษา แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์	

ลำดับที่	ประเด็นที่สัมภาษณ์	สิ่งที่ปรากฏ
15	การจัดทำป้ายและนิทรรศการ ถาวรในการจัดแสดงแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์	
16	การจัดบริการนำชมและ กำหนดเส้นทางการนำชมที่ น่าสนใจภายในบริเวณแหล่ง เรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ชาวบ้าน	
17	การการรายงานผลการ ดำเนินงาน และการ ประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์	
18	การจัดจำหน่ายของที่ระลึก อาหารและเครื่องดื่ม เพื่อ บริการแก่ผู้เข้าชม ทั้งนักเรียน นักศึกษา บุคคลภายนอกที่ สนใจแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน	

ภาคผนวก ง

ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

ตารางที่ ง.1 ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งฉบับเกี่ยวกับสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

แบบสอบถาม ตอนที่ 1 สภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม					
ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ผลการประเมิน
1	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
13	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
14	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
15	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
16	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
17	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
18	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง

ตารางที่ ง.1 (ต่อ)

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ของโรงเรียนแม่ทววิทยาคม					
ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ผลการประเมิน
1	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
13	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
14	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
15	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
16	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
17	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
18	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง

ค่าความตรงเชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

โดยนำมาคำนวณค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นความสอดคล้อง โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence)

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ ง.2 ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้
พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ

แบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติที่ดีและเป็นเลิศ					
ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ผลการประเมิน
1	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
13	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
14	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
15	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
16	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
17	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง
18	+1	+1	+1	+1.00	สอดคล้อง

ค่าความตรงเชิงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ประเด็นคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

โดยนำมาคำนวณค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นความสอดคล้อง โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดังต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence)

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่น

ตารางที่ จ.1 ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเกี่ยวกับสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนแม่ทาวิทยาคม อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตอนที่	ข้อที่	S_i^2
1	1	0.26
	2	0.22
	3	0.32
	4	0.14
	5	0.18
	6	0.20
	7	0.30
	8	0.18
	9	0.14
	10	0.22
	11	0.25
	12	0.25
	13	0.32
	14	0.28
	15	0.31
	16	0.28
	17	0.23
	18	0.24

ตารางที่ จ.1 (ต่อ)

ตอนที่	ข้อที่	S_i^2
2	1	0.42
	2	0.16
	3	0.14
	4	0.21
	5	0.16
	6	0.13
	7	0.18
	8	0.21
	9	0.22
	10	0.25
	11	0.24
	12	0.21
	13	0.14
	14	0.14
	15	0.10
	16	0.16
	17	0.20
	18	0.25
$\sum S_i^2$		7.79
S_t^2		44.82

ค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยง หาได้จาก

$$\alpha = \left[\frac{n}{n-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ

 α หมายถึง สัมประสิทธิ์ความเที่ยงของเครื่องมือ n หมายถึง จำนวนข้อคำถามในเครื่องมือ S_t^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ S_t^2 หมายถึง ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

แทนค่า

$$\alpha = \left[\frac{5}{5-1} \right] \left[1 - \frac{\sum 7.79}{44.82} \right]$$

$$\alpha = 0.86$$

ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ความความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.86